

HYVÄ ALKU
monikkovanhemmuuteen
-hanke
2009–2011

MONINKERTAISIA ONNENHETKIÄ JA ARJEN HAASTEITA

MONIKKOPERHEIDEN VANHEMPIEN
KOKEMUKSIA PERHEEN HYVINVOINNISTA

JOHANNA HYVÄLUOMA

MONINKERTAISIA ONNENHETKIÄ JA ARJEN HAASTEITA –
MONIKKOPERHEIDEN VANHEMPIEN
KOKEMUKSIA PERHEEN HYVINVOINNISTA

Johanna Hyväluoma

Perhetutkimuskeskus
Jyväskylän yliopisto

2010

ISBN 978-951-98677-7-9

Kansikuva: Johanna Merenheimo

Ulkoasu ja taitto: Tuomas Karppinen

Painatus: Picaset Oy 2010

Tilaukset ja palaute: toimisto@suomenmonikkoperheet.fi, www.suomenmonikkoperheet.fi.

Tämän tutkimusraportin oikeudet omistaa Suomen Monikkoperheet ry.

Kopiointi ilman lupaa on kielty.

SISÄLLYS

JOHDANTO	7
1 TUTKIMUSHANKKEEN KUVAUS	8
1.1 Otanta ja aineiston keruu	8
1.2 Tutkimukseen osallistuneet monikkoperheet.....	9
1.3 Tutkimukseen osallistuneiden monikkovanhempien taustatiedot	10
1.4 Tutkimukseen osallistuneiden monikkovanhempien valikoituvuus ja vertailtavuus muiden lapsiperheaineistojen vanhempiin.....	12
1.5 Tilastolliset analyysit.....	14
1.6 Raportin rakenne	14
2 PARISUHDE ARJEN VOIMAVARANA	15
2.1 Miten parisuhde voi monikkoperheissä?.....	16
2.1.1 Parisuhdetta kuormittavat ja vahvistavat tekijät	16
2.1.2 Parisuhteen yhtenäisyys ja ristiriidat.....	18
2.2 Lopuksi: Vanhemmuuden jakaminen – avain parisuhteen hyvinvointiin?	20
3 TYÖN JA PERHEEN YHTEENSOVITTAMINEN MONIKKOPERHEISSÄ	22
3.1 Työelämästä sekä kuormitusta että voimia monikkoperheen vanhemmille	22
3.1.1 Millaista työtä monikkoperheiden vanhemmat tekevät?.....	22
3.1.2 Monikkolasten syntymän jälkeinen aika – vanhempainvapaalla vai työelämässä?	23
3.1.3 Työn kuormittavuus	24
3.1.4 Ratkaisuja työn ja perheen vuoksi	25
3.1.5 Mikä helpottaisi työ- ja perhe-elämän yhteensovittamista?	25
3.2 Lopuksi: Työn tuomat haasteet ja mahdollisuudet monikkoperheessä	26
4 MONIKKOPERHEIDEN TALOUDELLINEN TOIMEENTULO	28
4.1 Monikkoperheiden tulotasot	29
4.2 Monikkoperheiden lainat	30
4.3 Monikkovanhempien kokemukset toimeentulostaan.....	31
4.4 Rahan säästäminen ja kulutusmahdollisuuksista tinkiminen.....	33
4.5 Lapsiin liittyvät kulutusmahdollisuudet	33
4.6 Monikkoudesta aiheutuvat lisäkulut.....	34
4.7 Lopuksi: Taloudellinen asema hyvinvointia turvaamassa	35
5 VANHEMMUUS JA TYÖNJAKO MONIKKOARJESSA	37
5.1 Vanhemmuuden stressikokemukset	38
5.2 Monikkoperheen puolisoiden roolijaot arjessa	40
5.3 Yhteisvanhemmuus.....	41
5.4 Mikä on haastavinta monikkovanhemmuudessa?	43
5.5 Mikä on parasta monikkovanhemmuudessa?.....	44
5.6 Monikkovanhemmuuden erot yksittäin syntyneiden lasten vanhemmuudesta.....	46
5.7 Lopuksi: Monikkoperheen vanhempana – yhdessä haasteiden yli	48

6 LASTEN JA VANHEMPIEN HYVINVOINTI MONIKKOPERHEISSÄ	50
6.1 Monikkolasten hyvinvointi vanhempien arvioimana	51
6.2 Monikkovanhempien psyykkinen hyvinvointi ja jaksaminen	52
6.3 Haastavimmat ja antoisimmat vaiheet monikkoperheissä	54
6.3.1 Milloin oli haastavinta?.....	54
6.3.2 Milloin oli antoisinta?	55
6.4 Paineiden kasvaessa, mistä joustetaan?	56
6.5 Voimavarat monikkoperheiden arjen haasteissa	57
6.6 Lopuksi: Lapset voivat hyvin, mutta monikkovanhempien jaksaminen koetuksella.....	59
7 TUKIVERKOSTOT JA PERHEPALVELUT APUNA VANHEMMUUDESSA	61
7.1 Tukiverkostojen ja perhepalveluiden rooli monikkoperheen hyvinvoinnissa.....	63
7.1.1 Lähisuhteiden verkosto tuen antajana.....	63
7.1.2 Perhepalvelut – kohtaavatko tarve ja saatavuus?.....	64
7.1.3 Osallistuminen monikkoperheydistysten toimintaan	66
7.1.4 Neuvolan antama tuki eri perhe-elämän asioissa	67
7.2 Vanhempien tuen tarpeet monikkolasten eri ikävaiheissa	68
7.3 Päivähoitopalvelut olennainen osa pienten lasten monikkoperheiden arkea	69
7.4 Koulujärjestelyt pohdinnan alla monikkoperheissä.....	71
7.5 Millaista tukea monikkovanhemmat tarvitsevat lisää?.....	72
7.6 Lopuksi: Onko monikkovanhemmuuden haasteisiin tarjolla tukea riittävästi?	74
8 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	76
8.1 Monikkoperheiden hyvinvoinnin haasteet ja mahdollisuudet	76
8.2 Mitä voidaan tehdä monikkoperheiden hyvinvointiriskien vähentämiseksi?.....	77
JÄLKISANAT	79
LÄHTEET	82
Liite 1. Tutkimusaineistojen taustatiedot	84

JOHDANTO

Monikkoraskaus eli kaksosten, kolmosten tai vielä useamman lapsen odotus tuo perheelle ainutlaatuisia, suuria iloja sekä haasteita verrattuna perheeseen, johon lapset syntyvät yksi kerrallaan. Useimmiten monikkoraskaus tulee perheeseen yllätyksenä, ei-suunniteltuna elämäntilanteena, jolloin vanhempien tunnetilat voivat olla hyvin ristiriitaisia ja vaihdella järkytyksestä suureen iloon. Uusia monikkoperheitä syntyy vuosittain Suomessa noin 890. Näistä kaksosperheitä on noin 880 ja kolmosperheitä noin 10. Nelosten syntyminen on harvinaista; viimeksi Suomessa on syntyneet neloset vuonna 1994. Monikkolasten osuus vuonna 2007 kaikista syntyneistä lapsista oli noin kolme prosenttia. (Gissler & Vuori 2008.) Useimmiten monikkoperheessä on monikkolasten lisäksi myös yksittäin syntyneitä lapsia.

Kansainvälisten tutkimusten ja Suomen Monikkoperheet ry:n perheiltä saaman arkikokemusten mukaan monikkoperheellistyminen tuo mukanaan moninkertaiset elämänhallinnan vaatimukset, jolloin vanhemmuus, parisuhde, perheen toimeentulo sekä vanhemman oma jaksaminen voivat joutua koetukselle. Paineita kasautuu niin vanhempien fyysiselle ja psyykkiselle hyvinvoinnille kuin sosiaaliselle ja taloudellisellekin elämäntilanteelle. (esim. Suomen Monikkoperheet ry 2009, Campbell, Teijlingen & Yip 2004; Ellison & Hall 2003; Thorpe ym. 1991.) Monikkoperheellä voi olla takanaan myös lapsettomuushoitoja, jotka ovat jo perheellistymisen alkuvaiheessa kuormittaneet vanhempia niin fyysisesti kuin psyykkisesti.

Hyvinvointiriskien keskellä monikkoperheet ovat osoittautuneet hyötyvän heille osoitetusta tuesta ja avusta (Suomen Monikkoperheet ry 2009). Olennaista avun kohdistamisessa on saada täsmällistä tietoa siitä, millaisia psykososiaalisia ja taloudellisia riskejä monikkoperheet kohtaavat, ja missä vaiheessa nämä riskit ovat perhe-elämässä suurimmillaan. Tällä tutkimuksella kartoitetaan suomalaisten monikkoperheiden vanhempien kokemuksia omasta ja perheensä hyvinvoinnista. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää aiheutuuko monikkoperheelle ja erityisesti monikkoperheen aikuisille suurempia hyvinvointia uhkaavia riskejä kuin perheen saadessa lapset yksi kerrallaan. Lisäksi tarkastelen monikkoperheiden hyvinvointia tukevia voimavaroja, kuten sosiaalista verkostoa ja perhepalveluita. Tutkimustiedon avulla Suomen monikkoperheet ry voi vahvistaa edunvalvontatyötä ja tehdä työtä resurssien tarkoituksenmukaisempaa kohdentamista varten. Tieto monikkovanhempien kohtaamista haasteista ja niiden selviämiseen auttavista voimavaroista voi toimia myös tärkeänä informaationa monikkoperheen elämään valmistautuville vanhemmille ja helpottaa kohtaamaan tulevaa arkea.

Käsillä oleva tutkimus on toteutettu yhteistyössä Suomen Monikkoperheet ry:n ja Jyväskylän yliopiston Perhetutkimuskeskuksen kanssa. Tutkimus on osa Suomen Monikkoperheet ry:n hallinnoimaa Hyvä alku monikkovanhemmuuteen -hanketta (2009–2011), jonka kokonaistavoitteena on turvata tuleville monikkoperheille mahdollisimman hyvät perhe-elämän lähtökohdat sekä minimoida riskitekijöitä, joita liittyy monikkoperheen arkeen. Hanke on saanut rahoituksensa Raha-automaattiyhdistykseltä ja Alli Paasikiven säätiöltä. Tämä tutkimus on ensimmäinen suomalainen suoraan monikkoperheiden vanhempien hyvinvointiin kohdistettu tutkimus. Aiemmin monikkoperheiden hyvinvointia on selvitetty suomalaisia lapsiperheitä koskevien tutkimusten yhteydessä (esim. Karhumäki 2009), mutta tällöin monikkoperheitä on ollut hyvin vähän vastaajajoukossa. Kansainvälisesti monikkoperheitä on tutkittu hyvin kattavasti useasta eri näkökulmasta (esim. Langkamp & Girardet 2006; Leonard 1998; Stewart 2003). Tässä tutkimusraportissa monikkoperheiden hyvinvointia tarkastellaan moniulotteisena kokonaisuutena huomioiden vanhempien kokemukset työn ja perheen yhteensovittamisesta, toimeentulosta, parisuhteesta, vanhemmuudesta, omasta jaksamisesta sekä tukiverkostoista perhepalveluineen.

1 TUTKIMUSHANKKEEN KUVAUS

Tässä tutkimuksessa kartoitetaan ensimmäistä kertaa suomalaisten monikkoperheiden vanhempien kokemuksia omasta hyvinvoinnistaan. Tavoitteena on selvittää aiheutuuko monikkoperheen aikuisille suurempia hyvinvointia uhkaavia riskejä kuin perheen saadessa lapset yksi kerrallaan. Vertailussa hyödynnetään Stakesin (nyk. THL) toteuttamaa Hyvinvointi ja palvelut 2006 -selvitystä (Hypa06) suomalaisten lapsiperheiden hyvinvoinnista (ks. Moisio 2007; Lammi-Taskula, Karvonen & Ahlström 2009).¹ Tilastollisena vertailukohteena Hypa06-aineistosta on pääasiassa lapsiperheille suunnattu postikyselyaineisto (N = 2 877). Lisäksi vertailen monikkoperheaineistoa muun muassa lapsiperheiden arkea kuvaavaan Paletti-tutkimukseen (ks. Rönkä, Malinen & Lämsä 2009) ja Kuluttajatutkimuskeskuksen vuonna 2006 toteuttaman lapsiperhekyselyn tuloksiin (Raijas & Wilska 2007).

1.1 Otanta ja aineiston keruu

Koko Suomen alueellisesti kattava (lukuun ottamatta Ahvenanmaan maakuntaa) 2 500 henkilön otosjoukko poimittiin heinäkuussa 2009 Väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmästä. Otos koostui poimintahetkellä alle 18-vuotiaiden monikkolasten äideistä, koska rekisteröityjä henkilötietoja monikkolasten isistä ei ole saatavilla. Poimintaehdoiksi määriteltiin, että mainitut monikkolapset ovat elossa, he asuvat äidin kanssa samassa taloudessa ja että ketään lapsista ei ole annettu ottolapseksi. Lisäksi otantaan sisällytettiin poimittujen äitien kanssa samassa taloudessa asuvat mahdolliset puoliset/asuinkumppanit. Puolisoiden otos poimittiin äitien asuinkumppaneista, koska avoliittoja ei rekisteröidä, jonka vuoksi avopuolisoita olisi ollut muuten vaikea tavoittaa. Aineisto kerättiin syys-lokakuussa 2009 Internetissä toteutetulla kyselylomakkeella. Lomakkeen aihepiireinä olivat perherakenne ja sen muutokset, työ ja perhe, toimeentulo, parisuhde, vanhemmuus ja perheen arki, arjessa jaksaminen sekä tukiverkostot ja perhepalvelut. Lisäksi kyselyn alussa tiedusteltiin vastaajan taustatietoja. Äitien ja heidän puolisoitensa kyselylomakkeet olivat täysin yhtäläiset. Osittain kysymykset kuitenkin valikoituivat eri lailla eri vastaajilla riippuen esimerkiksi siitä, oliko vastaaja vastaushetkellä työelämässä tai elikö hän parisuhteessa.

Internet-kyselyn laadinnassa käytettiin pohjana soveltuvien osien Stakesin toteuttaman Hypa06:n lapsiperheille suunnattua postikyselyä, jotta vastausten vertailtavuus aineistojen välillä oli mahdollista. Pääosin Hypa06-kysymyksistä muodostettuja teemoja Internet-kyselyssä olivat taustakysymysten lisäksi työhön ja perheeseen, vanhemmuuteen ja perheen arkeen, arjessa jaksamiseen sekä tukiverkoston ja perhepalveluihin liittyvät teemat. Kyselyn laadinnassa käytettiin apuna myös lapsiperheiden arkea kuvaavan Paletti-tutkimuksen vanhempien kyselyä, joita hyödynnettiin erityisesti parisuhdekysymysten osalta. Lisäksi kyselyyn liitettiin muutamia kysymyksiä muista aiemmista lapsiperheitä koskevista tutkimuksista (ks. Raijas & Wilska 2007; Malinen, Härmä, Sevón & Kinnunen 2005; Margolin, Gordis & John 2001). Internet-kyselyyn lisättiin myös erityisesti monikkoperheiden arkeen kohdistuvia kysymyksiä. Internet-lomaketta esiteltiin pienellä monikkoperheiden vanhemmista koostuvalla vastaajajoukolla, Hyvä Alku -hankkeen ohjausryhmällä sekä Suomen Monikkoperheet ry:n edunvalvontatyöryhmällä ennen kuin se sai lopullisen muotonsa.

Otokseen kuuluneita henkilöitä lähestyttiin postitse kaksivaiheisesti. Syyskuun 2009 alussa äideille lähetettiin postitse kutsu osallistua Internetissä toteutettavaan kyselyyn sekä henkilökohtainen suljettu kutsukirje mahdolliselle puolisolalle ja lyhyt kieltäytymislomake mahdollista poisjääntiä varten. Kaksi viikkoa myöhemmin ei-vastanneille äideille tai puolisoille lähetettiin postitse vastaavanlainen kirjepaketti muistutuskirjeineen. Internet-kyselyyn vastaaminen tapahtui

¹ Hypa06-aineistossa oli mukana 80 vastaajaa, jotka ilmoittivat vähintään kahden lapsen syntyneen samana vuonna. Tämän tiedon perusteella näiden perheiden monikkoperheellisyydestä ei kuitenkaan ole täysin varmuutta. Lisäksi näiden perheiden osuus aineistossa on hyvin pieni. Siksi Hypa06:n kahden tai useamman lapsen samana vuonna saaneita perheitä ei eroteta omaksi ryhmäkseen, vaan aineistoa käytetään vertailuissa kokonaisuutena.

Suomen Monikkoperheet ry:n Internet-sivuilla olevan linkin kautta. Kyselyyn kirjautumiseen tarvittavat tunnuksen ja salasanan vastaaja sai postitse lähetettyjen, suljetussa kirjeessä olleiden kutsukirjeiden yhteydessä. Tunnusten perusteella saman perheen äidin ja puolison vastaukset voitiin kohdistaa toisiinsa.

1.2 Tutkimukseen osallistuneet monikkoperheet

Monikkoperheiden hyvinvointitutkimukseen osallistui yhteensä 1 572 vanhempaa: 1 133 äitiä ja 439 puolisoa, joista kaksi oli naisia ja loput miehiä. Lisäksi 14 vastaajaa oli kirjautunut sisään kyselylomakkeeseen, mutta jättänyt kuitenkin vastaamatta. Kyselyyn osallistuneista 1 181 perheestä, suurin osa (1 124 perhettä) oli kaksosten perheitä. Lopuista perheistä 26 oli kolmosten perheitä ja 14 kaksien kaksosten perheitä. Osalla perheistä enää vain yksi monikoista asui kotona ja osa vanhemmista oli jättänyt vastaamatta lasten monikkoutta koskeviin kysymyksiin. 701 perheessä (60 %) oli monikkolasten lisäksi myös muita lapsia. Monikkoperheiden vastausprosentiksi tutkimuksessa muodostui 47 prosenttia kutsuttujen perheiden määrästä laskettuna.

Kyselyn monikkoperheiden eri vastaajatyypit on kuvattu taulukossa 1. Suurimmassa osassa näistä osallistuneista perheistä vain äiti (52%) vastasi kyselyyn. Tutkimukseen kutsuttiin osallistujia monikkoäideille osoitettujen kirjeiden avulla, joka on varmasti aktivoinut erityisesti perheiden äitejä vastaamaan. Kuitenkin myös monikkoperheen äitien puoliset olivat vastanneet melko aktiivisesti kyselyyn. Useassa perheessä molemmat vanhemmat (33%) olivat vastanneet kyselyyn ja 48 perheessä puoliso oli kaksivanhempaisten perheiden ainut vastaaja. Lisäksi tutkimukseen osallistui kohtuullinen osuus yksinhuoltajaäitien perheitä (11%).

TAULUKKO 1. TUTKIMUKSEN VASTAAJATYYPIT

Osallistujina:	Monikkoperheiden hyvinvointi -tutkimus (N = 1 181 perhettä)	
	%	perheiden lukumäärä
Molemmat vanhemmat	33,1	391
Vain äiti	51,9	613
Vain puoliso	4,1	48
Yksinhuoltajaäiti	10,9	129

1.3 Tutkimukseen osallistuneiden monikkovanhempien taustatiedot

Kyselyyn vastanneiden vanhempien taustatiedot on esitetty taulukossa 2.

TAULUKKO 2. TUTKIMUKSEEN OSALLISTUNEIDEN MONIKKOPERHEIDEN VANHEMPIEN TAUSTATIEDOT

Taustatekijä	Monikkoperheiden hyvinvointi -tutkimus (N = 1 572 vanhempaa) %		
	Äidit	Puolisot	Kaikki
Ikä			
Alle 20 vuotta	0,2	-	0,1
20–29 vuotta	8,2	5,1	7,3
30–39 vuotta	42,3	36,1	40,5
40–49 vuotta	42,7	45,3	43,5
50 vuotta tai enemmän	6,6	13,6	8,6
Keski-ikä (vuotta)	39,22	41,25	39,80
Siviilisääty			
Avoliitossa	72,5	84,4	75,8
Avoliitossa	15,1	14,7	14,9
Rekisteröidyssä parisuhteessa	0,4	-	0,3
Eronnut	10,2	0,9	7,6
Leski	0,5	-	0,4
Naimaton	1,3	-	1,0
Koulutus			
Peruskoulu tai vastaava	5,4	7,3	6,1
Keskiasteen koulutus	28,8	33,9	30,2
Opistotutkinto	27,7	22,5	26,3
Alempi korkeakoulututkinto	17,6	13,1	16,3
Ylempi korkeakoulututkinto	18,2	20,6	18,8
Lisensiaatti- tai tohtorintutkinto	2,4	2,3	2,4
Työllisyys			
On työelämässä	70,2	90,2	77,5
Ei ole työelämässä (kotiäiti/-isä, opiskelija, eläkeläinen, työtön)	29,8	9,8	22,5
Työssäkävien ammattiasema			
Työntekijä	31,4	26,5	30,6
Alempi toimihenkilö	29,4	8,2	23,5
Johtava alempi toimihenkilö	5,8	10,4	7,3
Ylempi toimihenkilö	22,4	33,9	26,4
Johtava ylempi toimihenkilö	1,8	6,4	3,4
Yrittäjä	7,0	12,4	8,8
Lasten lukumäärä			
1 lapsi	0,1	1,2	0,1
2 lasta	39,5	40,8	39,9
3 lasta	39,2	38,5	38,9
4 lasta tai enemmän	21,3	20,4	21,1
Lasten lukumäärän keskiarvo	2,98	2,93	2,97
Nuorimpien monikkolasten ikä			
Alle 1 vuotta	3,9	4,7	4,1
1–2 vuotta	15,4	18,6	16,3
3–5 vuotta	17,5	20,5	18,3
6–11 vuotta	34,3	28,4	32,6
12–18 vuotta	28,9	27,7	28,8
Nuorimman lapsen ikä			
Alle 1 vuotta	5,6	5,7	6,8
1–2 vuotta	19,3	24,5	20,2
3–5 vuotta	19,3	20,6	19,6
6–11 vuotta	30,8	25,2	29,4
12–18 vuotta	24,9	23,9	24,0

IKÄ JA SIVIILISÄÄTY.² Monikkoperheiden puolisot olivat keskimäärin äitejä vanhempia: puolisoiden keski-ikä tutkimuksessa oli 41 vuotta 3 kuukautta (vaihteluväli 23–65 vuotta) ja äitien 39 vuotta 3 kuukautta (vaihteluväli 19–59 vuotta). Äidit olivat puolisoita useammin 20–39-vuotiaita, kun taas yli 50-vuotiaiden puolisoiden määrä oli äitejä huomattavasti suurempi. Tutkittavien perheet olivat pääosin avioliitossa olevia kahden vanhemman perheitä (76%). Naisista 12 prosenttia eli ilman puolisoa. Tutkimusotantaan ei kuulunut yhtään miesyksinhuoltajaa. Lisäksi aineistossa muutama nainen eli rekisteröidyssä parisuhteessa. Siviilisääty ei eronnut tilastollisesti puolisoiden välillä.

KOULUTUS JA AMMATTIASEMA. Tutkimukseen vastanneet vanhemmat olivat yleensä keskitasoisesti koulutettuja. Puolisoiden koulutustasot erosivat kuitenkin erittäin merkitsevästi toisistaan: äidit olivat puolisoita useammin korkeakoulutuksen saaneita. Tästä huolimatta aineiston puolisot olivat selkeästi useammin työelämässä kuin äidit, joka selittyy naisten korkealla kotiäitien osuudella. Työssäkävien puolisoiden ja äitien ammattiasemat erosivat lisäksi hieman toisistaan. Puolisot työskentelivät äitejä useammin johtavissa asemassa, ylempinä toimihenkilöinä ja yrittäjinä (63%). Äitien ammattiasemana oli useimmiten työntekijä ja alempi toimihenkilö (61%).

LASTEN LUKUMÄÄRÄ JA LASTEN IKÄ. Vastaajien perheissä oli yleisimmin kaksi tai kolme kotona asuvaa lasta (79%). Keskimäärin tutkittavien perheissä oli 2,97 lasta ja kotona asuvien lasten lukumäärä vaihteli yhden ja 14 lapsen välillä. Yhden lapsen perheissä toinen kaksoista oli jo mahdollisesti ehtinyt muuttaa pois kotoa tutkimuspyynnön lähettämisen ja vastaamisen välillä. Yleisimmin nuorimmat monikkolapset olivat iältään 6–11-vuotiaita (33%) ja lähes kolmasosa ilmoitti monikkolasten iäksi 12–18 vuotta. Alle 3-vuotiaiden monikkolasten perheiden osuus aineistossa oli reilu 20 prosenttia. Kun tarkastellaan monikkoperheiden kaikkia lapsia, oli koulu- ja teini-ikäisten lasten osuus koko perheen nuorimpana lapsena edelleen muita ikävaiheita suurempi (54%). Kuitenkin alle 3-vuotiaiden lasten osuus koko perheen nuorimman lapsen osalta oli tässä tarkastelussa jo lähes 30 prosenttia.

TAUSTATIETOJEN VERTAILU VASTAAJATYYPPIEN MUKAAN. Tutkimuksen vastaajatyypit on esitetty taulukossa 1. Äitien ja puolisoiden vastaajatyypit erosivat toisistaan joidenkin taustatietojen suhteen. Yksinhuoltajaäidit (eronneet, lesket ja naimattomat) olivat merkitsevästi muita äitejä vanhempia ja vähemmän koulutettuneita. Heillä oli myös muita äitejä useammin kaksi lasta, jonka lisäksi yksinhuoltajavanhempien osuus korostui teini-ikäisten lasten perheissä. Niissä perheissä, joissa molemmat vanhemmat osallistuivat, olivat äidit taas muita äitejä selvästi korkeammin koulutettuja ja työskentelivät useammin ylempinä toimihenkilöinä. Näissä perheissä myös puoliso oli muita puolisoita useammin avioliitossa. Äidit, joiden puoliso ei ollut vastannut elivät muita äitejä useammin avoliitossa ja heillä oli yleisimmin myös suurperhe (lapsia 4 tai enemmän). Useamman lapsen perheessä aikaa vastaamiseen voisi ajatella löytyvän siis vain toiselle vanhemmalle. Puolisot, joiden avo-/aviovaimot eivät vastanneet, olivat muita puolisoita korkeammin koulutettuja ja työskentelivät useammin johtavassa asemassa. Korkeasti koulutetut puolisot ovat saattaneet tuntea velvollisuutta vastata kyselyyn etenkin silloin, jos äidillä ei jostain syystä ole ollut mahdollisuutta vastata.

² Aina, kun vertailen monikkoäitien ja heidän puolisoidensa taustatietoja keskenään, käytän niin sanottua pariaineistoa (n=391 paria), jossa on tarkasteltavana vain niiden monikkoperheiden vanhempien vastaukset, joiden puolisoikin on vastannut kyselyyn. Näin olen toiminut sen vuoksi, että puolisoiden väliset tulokset ovat tilastollisessa mielessä riippuvaisia toisistaan.

1.4 Tutkimukseen osallistuneiden monikkovanhempien valikoituvuus ja vertailtavuus muiden lapsiperheaineistojen vanhempiin

Tutkittavien monikkovanhempien mahdollista valikoituvuutta tarkasteltiin vertaamalla kyselyyn vastanneiden monikkovanhempien (N=1 572) taustatietoja (vanhempien ikä, koulutus ja ammattiasema, perhetyyppi ja lasten lukumäärä) tutkimuksesta kieltäytyneiden (N=111) tietoihin sekä Väestörekisterikeskuksesta saatuihin tietoihin koko otantaan satunnaisesti valikoituneista äideistä (N=2 500). Tutkimukseen osallistuneiden sekä tutkimuksesta kieltäytyneiden vanhempien taustatiedot on kuvattu liitteessä 1. Kieltäytyneiden vanhempien tiedot on kerätty vanhempien palauttamien kieltäytyneiden lomakkeiden kautta. Lisäksi tutkimukseen osallistuneita monikkoäitejä ja heidän puolisoitaan vertailtiin Hypa06- ja Paletti-aineistojen vanhempiin taustatiedoittain. Myös Hypa06- ja Paletti-aineistojen taustatiedot on esitetty liitteessä 1.

TUTKITTAVIEN VALIKOITUVUUS. Vertailu tutkittavien ja kieltäytyneiden välillä osoitti, että tutkimuksessa mukana olleet sekä äidit että puoliset olivat keskimäärin selvästi nuorempia kuin tutkimuksesta kieltäytyneet vanhemmat. Tutkittavat vanhemmat olivat kieltäytyneitä vanhempia useammin 30–39-vuotiaita ja kieltäytyneet vanhemmat puolestaan osallistuneita tavallisemmin yli 50-vuotiaita. Tutkimukseen osallistuneiden puolisoitten perheet olivat keskimäärin lapsilukumäärältään pienempiä kuin kieltäytyneiden miesten perheet. Kieltäytyneiden miesten perheissä oli yleisemmin neljä tai useampi lapsi, kun taas osallistuneitten puolisoitten lapsilukumäärä oli useimmin kaksi lasta. Puolisoitten perheiden lapsilukumäärästä poiketen äitien perheiden lapsilukumäärä ei ollut yhteydessä tutkimukseen osallistumiseen tai siitä kieltäytymiseen. Siviilisäädyn ja tutkimukseen osallistumisen välillä ei myöskään havaittu tilastollisesti merkitsevää yhteyttä.

Tutkittavien ja kieltäytyneiden taustatietojen vertailussa eroja ilmeni kuitenkin koulutuksen ja ammattiaseman suhteen. Tutkimukseen osallistuneet äidit ja puoliset olivat keskimäärin korkeammin koulutettuja kuin tutkimuksesta kieltäytyneet. Tutkittavilla puolisoilla oli kieltäytyneitä miehiä useammin ylempi tai alempi korkeakoulututkinto ja kieltäytyneillä miehillä taas tutkittavia yleisemmin keskiasteen koulutus. Kieltäytyneillä äideillä oli tutkittavia äitejä yleisemmin vain peruskoulutus, mutta enemmän myös lisensiaatti- tai tohtorintutkintoja. Vastaava suuntaus käy ilmi myös vertailussa äitien ammattiaseman suhteen. Tutkimukseen osallistuneet äidit toimivat kieltäytyneitä yleisemmin alempana ja ylempänä toimihenkilöinä, kun taas kieltäytyneet äidit työskentelivät useammin joko työntekijänä tai johtavana ylempänä toimihenkilönä. Tutkimukseen osallistuneet puoliset työskentelivät selvästi korkeammassa ammattiasemissa kieltäytyneisiin miehiin verrattuna.

Tutkittavien valikoituvuutta tarkasteltiin myös vertaamalla kyselyyn vastanneiden monikkoäitien taustatietoja Väestörekisterikeskuksesta saatuihin tietoihin (ikä ja ammatti) niistä koko otantaan satunnaisesti valikoituneista äideistä, jotka eivät osallistuneet tutkimukseen. Tutkimukseen osallistuneet äidit olivat merkitsevästi nuorempia kuin otannan ei-osallistuneet äidit: tutkittavat äidit olivat ei-osallistuneita äitejä selvästi useammin 30–39-vuotiaita, kun taas ei-osallistuneet äidit olivat tutkittavia äitejä huomattavasti useammin 40–49-vuotiaita ja yli 50-vuotiaita. Ammattiaseman suhteen äitien vertailussa tulee olla hieman varovaisempi mahdollisten tulkintavirheiden suhteen. Väestörekisterikeskuksen tiedoissa ilmoitettiin vain äitien ammattinimike, jotka tutkija itse järjesti nykyisten ammattiasemastandardien mukaisesti kyselyn luokkiin. Näiden luokitusten perusteella voidaan sanoa, että tutkimukseen osallistuneet äidit poikkesivat ammattiasemaltaan hieman kokonaisotannan ei-osallistuneista äideistä: tutkittavat äidit olivat yleisemmin työntekijän asemassa kuin otannan ei-osallistuneet äidit, kun taas ei-osallistuneet äidit työskentelivät tutkittavia useammin alempana toimihenkilöinä. Tutkimukseen osallistuneet äidit toimivat useammin myös johtavina alempana toimihenkilöinä.

Tutkimukseen osallistuneet monikkoäidit ja heidän puolisonsa olivat kokonaisuudessaan siis jossain määrin valikoituneita molempien vanhempien iän, koulutuksen ja ammattiaseman suhteen sekä puolisoitten perheiden lapsiluvun perusteella. Lisäksi kieltäytyneiden kertomien syiden perusteella voidaan olettaa, että tutkimuksesta jäi pois vanhempia, jotka olivat hyvin kiireisiä (32%),

kokivat tutkimuksen elämäntilanteeseensa ja ajankohtaan nähden työlääksi (34%) sekä vanhempia, joilla ei ollut mahdollisuuksia Internetin käyttöön (16%). Muina kieltäytymisen syinä mainittiin lisäksi mm. kielieste ruotsinkielisen lomakkeen puuttuessa, kokemus toisen puolison osallistumisen riittävydestä ja oman arjen tavallisuus, jolloin vastaamisen ei koettu olevan tarpeellista tutkimuksen kannalta.

TUTKITTAVIEN VERTAILTAVUUS MUIHIN VERTAILUAINEISTOJEN VANHEMPIIN. Tutkimukseen osallistuneiden monikkoäitien ja heidän puolisoitensa taustatietoja vertailtiin Hypa06-lapsiperheaineiston ja pikkulapsiperheiden Paletti-aineiston taustatietoihin. Hypa06- ja Paletti-aineistojen taustatiedot on esitetty liitteessä 1. Vertailussa on huomioitava, että Hypa06-aineisto sisältää satunnaisesti valittuja lapsiperheitä, joissa monikkoperheiden osuus on hyvin pieni. Huomioitavaa on myös se, että Paletti-tutkimukseen osallistuneet perheet ovat pikkulapsiperheitä (ainakin yksi lapsi alle kouluikäinen), joka voi olla yhteydessä erityisesti vanhempien ikää koskeviin vertailutietoihin.

Tarkasteltaessa monikkovanhempien ikäjakaumaa huomattiin, että monikkotutkimukseen osallistujat olivat Hypa06-tutkimuksen vastaajia nuorempia, mutta Paletti-tutkimuksen vastaajiin verrattuna huomattavasti vanhempia. Monikkotutkimuksen äidit ja puoliset erosivat Paletti-aineiston vanhemmista myös koulutuksen suhteen: erityisesti monikkoäideillä oli Paletti-tutkimuksen naisiin verrattuna huomattavasti alhaisempi koulutustaso. Hypa06-tutkimuksen vastaajiin vertailua ei voitu tehdä, koska heidän koulutustietojaan ei ole tiedossa. Tutkittavat monikkoäidit ja heidän puolisonsa erosivat muiden aineistojen vastaajista myös ammattiaseman suhteen: tutkittavat miehet ja naiset työskentelivät useammin korkeammassa asemassa kuin Hypa06:n vanhemmat. Kuitenkin monikkoäitien ammattiasema oli Paletti-aineiston naisiin verrattuna selvästi alhaisempi.

Monikkotutkimukseen osallistuneiden vanhempien ja Paletti-aineiston vanhempien siviilisäädyn välillä ei havaittu tilastollisesti merkitsevää eroa, mutta eroja ilmeni verrattaessa tutkittavia vanhempia Hypa06:n osallistuneisiin naisiin ja miehiin. Avioliitossa elävien naisten ja miesten osuus oli monikkotutkimukseen osallistuneiden joukossa selvästi suurempi kuin Hypa06:n vanhemmissa. Toisaalta ilman puolisoa elävien naisten ja miesten osuus oli monikkotutkimuksessa vähäisempi kuin Hypa06-tutkimuksessa. Vertailussa on kuitenkin huomioitava, että monikkotutkimus koski otannan mukaan nimenomaan monikkoäitien perheitä, joten yksinhuoltajaisät eivät tulleet tutkimuksessa esille. Monikkotutkimukseen osallistuneiden perheiden keskimääräinen kotona asuvien lasten lukumäärä oli sekä Hypa06- että Paletti-tutkimukseen osallistuneisiin verrattuna selvästi suurempi: monikkoperheissä lapsia oli muita yleisemmin kolme tai enemmän. Lisäksi perheen nuorimman lapsen iän suhteen eroja ilmeni tutkimusaineistojen perheiden välillä. Monikkoperheissä 1–5-vuotiaita lapsia oli huomattavasti vähemmän kuin Paletti-perheissä, kun taas 6–18-vuotiaita lapsia monikkoperheissä oli selvästi sekä Paletti- että Hypa06-perheitä useammin. Lisäksi Hypa06-perheissä 1–5-vuotiaiden lasten osuus oli hieman vähäisempi kuin monikkoperheissä. Erot Hypa06-perheisiin eivät olleet kuitenkaan läheskään yhtä suuret kuin Paletti-perheisiin verrattuna. Monikkoperheet olivat siis erityisesti Paletti-perheisiin verrattuna selvästi useammin koulu- ja teini-ikäisten lasten perheitä.

Kokonaisuudessaan voidaan todeta, että monikkoperheiden vanhemmat sijoittuvat taustatiedoiltaan Hypa06-aineiston ja Paletti-aineiston vastaajien välille. Monikkoperheiden puoliset poikkesivat taustatiedoiltaan muiden aineistojen miehistä melko harvoin, kun taas eri aineistojen äitien välillä esiintyi huomattavia eroavaisuuksia useimpien taustatietojen suhteen. Valikoituvuustarkastelujen, taustatietovertailujen ja kieltäytyneiden vastausten perusteella voidaan tutkimustulosten kuitenkin nähdä kokonaisuudessaan olevan melko hyvin yleistettävissä suomalaisiin monikkoperheiden vanhempiin. Tutkimukseen osallistuneet monikkovanhemmat ovat tästä huolimatta hieman nuorempia ja ammattiasemaltaan muita monikkovanhempia korkeammalla tasolla olevia monikkoäitejä ja heidän puolisoitaan. Lisäksi he ovat muihin lapsiperheiden vanhempiin verrattuna monilapsisempia ja useammin jo koulunkäynnin aloittaneiden lasten vanhempia. Nämä seikat on hyvä pitää mielessä raportin vertailutuloksia lukiessa.

1.5 Tilastolliset analyysit

Tutkimusraportissa vastauksia kuvataan pääasiassa prosenttiosuuksina ja keskiarvoina. Eroja äitien ja puolisoitten sekä muiden lapsiperheen vanhempien (mm. Hypa06 & Paletti) vastausten välillä tutkittiin riippumattomien/riippuvien otosten t-testien ja varianssianalyysien sekä ristiintaulukoinnin Khi-neliötestien ja exact-testien avulla. Lisäksi lasten hyvinvoinnin ja perheen toimeentulon yhteyksien tarkastelussa analyysimenetelmänä käytettiin saturoituja logit-malleja. Raportin kirjoittamisessa keskeisenä lähtökohtana on ollut sujuvuus ja hyvä luettavuus, joten tilastollisia testisuureita ja merkitsevyyksiä ei tekstissä esitetä. Kaikki tekstissä esille nostetut erot ja yhteydet ovat vähintään tilastollisesti melkein merkitseviä ($p < .05$). Aineiston tilastolliset ajot ja analyysit suoritettiin SPSS-tilastointiohjelmalla.

Perheen tulotietojen osalta analyysista jouduttiin poistamaan muutamia havaintoja vastausten suuren vaihteluvälön vuoksi. Boxplot-toiminnolla identifioitiin selvästi poikkeavat havainnot (18 kpl) vastaajan omien sekä puolison palkka-, yrittäjä- ja omaisuustulot sekä eläkkeet-muuttujista ja poistettiin nämä havainnot kyseisistä analyyseistä. Poistettujen yksittäisten hyvin korkeat arvot ovat saattaneet olla todellisia kuukausituloja, mutta kuitenkin on suuri todennäköisyys olettaa, että näissä vastauksissa on tapahtunut myös vastausvirheitä. Poistamalla nämä havainnot estettiin niiden vaikutukset tuloista muodostettuihin testisuureisiin.

1.6 Raportin rakenne

Esittelen tässä raportissa syys-lokakuussa 2009 toteutetun Monikkoperheiden hyvinvointi-tutkimuksen tuloksia. Raportin rakenne on seuraavanlainen: analysoin ensin monikkovanhempien parisuhteen haasteita ja vahvuuksia, työn ja perheen yhteensovittamisen arkea monikkoperheissä sekä monikkovanhempien kokemuksia taloudellisesta toimeentulostaan. Seuraavaksi selvitän monikkovanhemmuuden tunnelmia sekä vanhempien työnjakoa kiireisessä arjessa. Näiden jälkeen tarkastelen sekä lasten että vanhempien hyvinvointia ja jaksamista monikkoperheissä. Lopuksi esittelen monikkovanhempien kokemuksia sosiaalisen verkoston ja yhteiskunnan sosiaali- ja perhepalveluiden antamasta tuesta ja avusta. Viimeisenä raportissa on loppuyhteenveto, jossa tuon tiivistetysti esille monikkoperheiden hyvinvoinnin kannalta olennaisimmat tutkimustulokset sekä pohdin mahdollisia tuen ja avun tarpeen eri lähestymiskohtia monikkoperheissä. Tämän jälkeen raportissa on vielä Suomen Monikkoperheet ry:n toiminnanjohtajan Ulla Kumpulän kirjoittamat jälkisanat, jossa hän tarkastelee tutkimuksen antia järjestön vaikuttamistoiminnan kannalta. Lukujen tyyli on kaikissa yhtäläinen: lukujen alussa esittelen lyhyesti kuhunkin teemaan liittyviä aiempia tutkimustuloksia ja johdattelen lukijaa aiheeseen. Esittelyyn on koottu kuhunkin teemaan liittyviä haasteita ja mahdollisuuksia monikkoperheiden osalta. Sen jälkeen tuon esille varsinaiset tutkimustulokset Monikkoperheiden hyvinvointi-tutkimuksesta. Tulossio jakaantuu niin, että ensin esitän monikkoperheitä koskevat tulokset, jonka jälkeen vertailen näitä tuloksia Hypa06:n tai muiden lapsiperhekyselyjen tuloksiin. Lisäksi tarkastelen saatuja tuloksia monikkoperheiden taustatietojen mukaan. Jokaisen luvun lopussa on lisäksi oma lyhyt yhteenveto ja johtopäätökset kussakin teemassa esitetyistä tuloksista.

Monikkoperheiden hyvinvointia selittävinä taustamuuttujina käytän pääosin vanhempien siviilisäätyä, perheen lasten lukumäärää sekä perheen nuorimman lapsen ikää. Vanhempien siviilisääty luokiteltiin kyselyssä seuraavasti: 1 = avio- tai avoliitossa, 2 = yksinhuoltaja (eronnut, leski, naimaton), 3 = muu. Perheen lasten lukumäärän luokitus oli 1 = 1 lapsi, 2 = 2 lasta, 3 = 3 lasta, 4 = 4 lasta tai enemmän, kun taas perheen nuorimman lapsen ikä luokiteltiin seuraavasti: 1 = alle 1 vuotta, 2 = 1–2 vuotta, 3 = 3–5 vuotta, 4 = 6–11 vuotta, 5 = 12–18 vuotta. Joissakin kohdin käytetään lasten iästä muuttujana myös jakoa kahteen luokkaan: 1 = alle kouluikäinen, 2 = kouluikäinen. Perheen monikkoutta (onko perheessä kaksoset, kolmoset vai kahdet kaksoset) ja perheen nuorimpien monikkolasten ikää tarkastellaan taustatekijöinä läpi koko raportin, mutta näiden taustatekijöiden yhteydet tarkasteltaviin muuttujiin tuodaan esille tekstissä vain silloin, kun ne ovat tilastollisesti merkitseviä. Näiden lisäksi joissakin teemoissa käytetään sisällöllisiä taustatietomuuttujia, kuten perheen yhteenlaskettuja tuloja, vanhempien parisuhdeyytyvyyttä sekä vanhempien psyykkisen hyvinvoinnin kokemuksia, jotka on tarkemmin esitelty raportin muissa kohdissa.

2 PARISUHDE ARJEN VOIMAVARANA

Hyvinvoiva parisuhde on erinomainen kasvualusta lapsille. Vanhempien keskinäinen suhde heijastuu koko perheen hyvinvointiin. Lapsiperheessä parisuhteeseen kohdistuu kuitenkin myös monenlaisia haasteita. Perhe-elämän arki tulee vaativammaksi ja lapset vievät aikaa parisuhteelta. Lammi-Taskulan ja Salmen (2009, 50, 54) mukaan lapsiperheissä vanhempien välinen parisuhde saa paineita yhteisen ajanpuutteen lisäksi usein myös työnjaon epätasaisuudesta. Erimielisyyksiä puolisoitten välille voi aiheutua siitä, että äidit ovat usein pidempään kotona hoitamassa lapsia, jolloin kotityötkin jäävät usein heille. Kotitöiden jakoon liittyvät kysymykset ovatkin yleinen riidan aihe pikkulapsiperheessä (Malinen ym. 2005, 16). Vanhasen II hallituksen päätös isyysrahan maksuajan kaksinkertaistamisesta (STM 2009) tuo mahdollisuuden helpottaa työnjakoon liittyviä ristiriitoja lapsiperheessä ja edistää molemminpuolista hyvinvointia parisuhteessa. Uudistus voi helpottaa puolisoa löytämään oman roolin lapsiperheen arjessa ja vahvistaa ymmärrystä kotona työtä tekevää vanhempaa kohtaan (Kumpula 2009).

Monikkoperheiden työntäyteinen vauva-aika vaatii erityisesti molempien vanhempien läsnäoloa. Puolisolla on merkittävä rooli lasten hoidossa niin monikkolasten odotuksen aikana kuin syntymän jälkeen. (Spillman 1999, 32.) Lasten syntymän jälkeen huomio monikkoperheessä keskittyy usein kuitenkin kokonaisvaltaisesti lasten fyysisten ja emotionaalisten tarpeiden tyydyttämiseen sekä äidin hyvinvoinnista huolehtimiseen. (Taubman-Ben-Ari ym. 2008, 191.) Jatkuva väsymys ja arjen suorittaminen voi jättää niin puolison kuin parisuhteenkin helposti taka-alalle. Alituiset vaatimukset monikkolasten hoidosta ja kasvattamisesta sekä yhteisen ajan puute voivat saada puoliset kadottamaan yhteydet toisiinsa (Ellison & Hall 2003, 409). Tämä saattaa myös paisuttaa tavallisia syntymän jälkeisiä jännitteitä puolisoitten välille (Campbell ym. 2004, 662). Pikkuasioista voi helposti syntyä riitoja ja yleinen uupumus saa konfliktitilanteet kääntymään akuuteiksi ongelmiksi (Piontelli 2002, 78). Ulkomaisten tutkimusten mukaan monikkoperheiden avio-ongelmat ovatkin yleisiä ja avioeroriski korkea (esim. Piontelli 2002; Robin, Cahen & Pons 1992; Hay, Gleeson, Davies & Lorden 1990). Parisuhdeongelmat eivät aina seuraa monikkolasten syntymää, vaan usein ongelmat alkavat jo monikkodiagnoosin vahvistuessa raskausaikana (Spillman 1999, 32).

Usein puolisoitten välinen fyysinen läheisyys ja intiimiys vähenevät, kun yhteisille rauhallisille hetkille ei löydy aikaa. Lisäksi uuden raskauden pelko, ehkäisystä huolimatta, voi haitata vanhempien välisen seksielämän laatua ja siten kuormittaa koko parisuhdetta. (Piontelli 2002, 78.) Golombokin ym. (2007) tutkimuksen mukaan kolmoslasten äidit kokivatkin mielenkiinnon puutetta seksiä kohtaan. Garelin ym. (1997) tutkimuksessa kolmosäitien tyytyväisyys parisuhteeseen oli kuitenkin suuresti riippuvainen puolison antamasta emotionalisesta tuesta uuvuttavan arjen keskellä. Ongelmia tilanteeseen lisää se, että isät ahdistuvat itsekin seurattessaan puolisonsa uupumista eivätkä tällöin osaa välttämättä antaa puolisolleen tarvittavaa apua ja tukea. (Garel ym. 1997.)

Yhteinen ponnistelu työteliästä vauvojen perushoitovaiheesta selviytymisessä voi kuitenkin myös liittää puolisoita tiukemmin yhteen luoden tyytyväisyyttä ja pysyvyyttä parisuhteeseen. Arjen tuoma stressi voi saada puoliset keskustelemaan enemmän suhteestaan ja rooleistaan parisuhteessa. Yhteistyö yleensä johtaa myös isien parempaan osallistumiseen kotitöissä ja lastenhoitotoimissa. (Ellison & Hall 2003, 409, 412.) Karhumäen (2010) tutkimuksen mukaan puolison kokonaisvaltainen tuki monikkoperheessä auttaakin äitiä kokemaan työntäyteisen arjen kaikista huolimatta antoisana ja onnistuneena vanhemmuudessa. Olennaista on yrittää luoda molemmille vanhemmille vuorotellen hengähdystaukoja ja tarvittavaa omaa aikaa, joka tukee vanhempaa jaksamista (Sipponen 2000, 51–52). Se mitä vanhempi tekee itsensä hyväksi, kertautuu yleensä moninaisesti perheeseen hyvänä olona. Piontellin (2002, 159) mukaan monikkoperheen lasten kasvaessa vaikeiden vaiheiden ylipääseminen ja yhteiset kokemukset vahvistavat koko perheen yhteenkuuluvuutta ja lujittavat siten myös vanhempien keskinäistä suhdetta.

2.1 Miten parisuhde voi monikkoperheissä?

Seuraavaksi tarkastelen monikkoperheiden vanhempien parisuhteita tutkimustuloksiin pohjautuen. Käsittelemiäni teemoja ovat tyytyväisyys parisuhteessa, parisuhdetta kuormittavat ja vahvistavat tekijät sekä ristiriitojen kokeminen. Käsillä olevassa tutkimuksessa parisuhdeasioita selvitettiin perheen molempien puolisojen osalta, joka antaa mahdollisuuden tarkastella myös saman perheen puolisojen välisiä eroja vastauksissa. Tässä luvussa tarkastelu rajataan vain niiden vanhempien vastauksiin, jotka tutkimushetkellä ilmoittivat elävänsä parisuhteessa. Vertailut monikkoäitien ja puolisojen välillä toteutettiin pariaineistolla, jolloin tarkastelun kohteeksi tulivat vain niiden perheiden vastaukset, joiden molemmat puoliset olivat osallistuneet tutkimukseen.

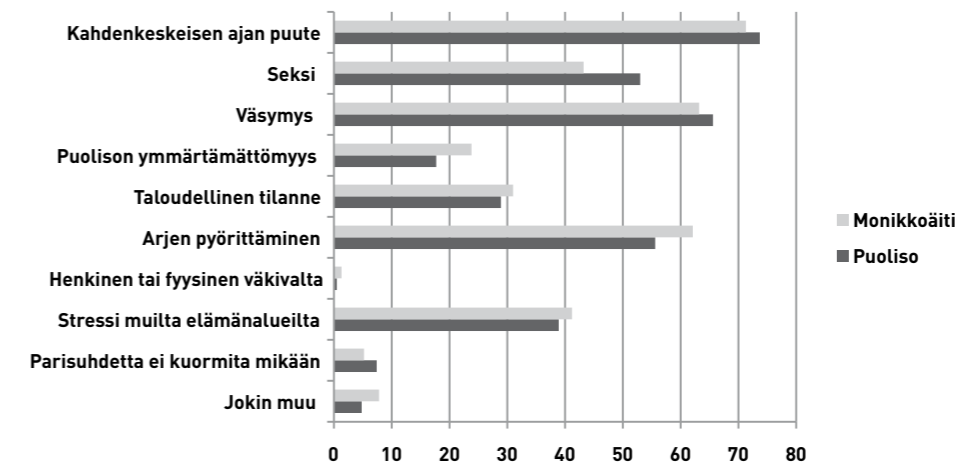
Suurin osa monikkovanhemmista eli parisuhteessa puolisonsa kanssa. Monikkoäidit ja puoliset olivat asuneet tutkimushetkellä nykyisen puolisonsa kanssa keskimäärin lähes 14 vuotta ja 4 kuukautta (vaihteluväli 1 kk – 34 vuotta 4 kk). Suurin osa tutkimukseen osallistuneista monikkoäideistä (73 %) ja heidän puolisoistaan (84 %) eli avioliitossa. Lähes 15 prosenttia sekä äideistä että puolisoista ilmoittivat elävänsä avioliitossa ja rekisteröityneessä parisuhteessa alle prosentti vastaajista. Monikkolasten biologiset vanhemmat olivat eronneet 13 prosentissa monikkoperheistä. Tutkimuksessa kysyttiin myös eron ajankohtaa. Tarkasteltaessa monikkolasten biologisten vanhempien eron ajankohtaa suhteessa vanhimpien monikkolasten ikään ilmeni, että perheen vanhimmat monikkolapset olivat olleet eron tapahtuessa keskimäärin 5 vuotta 3 kuukautta. Yleisimmin perheen vanhimmat monikkolapset olivat olleet eron aikana 3–5-vuotiaita (29 %), 1–2-vuotiaita (23 %) tai 6–11-vuotiaita (24 %). Vanhempien ero ei tapahtunut kovinkaan usein monikkolasten raskausaikana tai läheisesti syntymän jälkeisenä aikana. Monikkovanhemmat saattavatkin usein sinitellä yhdessä vielä työntäyteisen ja molempien vanhempien aikaa vaativan vauva-ajan yli. Perhe-elämän tasaantuessa lasten hoidon osalta parisuhde voidaan nähdä uudessa valossa, jolloin ongelmat saattavat nostaa päätään.

2.1.1 Parisuhdetta kuormittavat ja vahvistavat tekijät

Monikkolasten vanhemmuus tukee selvästi parisuhdetta, sillä lähes puolet vanhemmista arvioi monikkolasten vanhemmuuden lähentäneen heidän parisuhdettaan. Alle 20 prosenttia vanhemmista arvioi puolestaan monikkolasten vanhemmuuden muuttaneen omaa parisuhdettaan etäisemmäksi. 6–11-vuotiden monikkolasten vanhemmat kokivat monikkolasten vanhemmuuden vaikuttaneen parisuhteeseensa myönteisemmin kuin muun ikäisten monikkolasten vanhemmat. 1–2-vuotiaiden monikkolasten vanhemmat arvioivat yleisimmin parisuhteen muuttuneen etäisemmäksi monikkolasten vanhemmuuden myötä. Parisuhteen onkin usein todettu jäävän takalalle erityisesti lasten pikkulapsi-iässä vanhempien ajanpuutteen, väsymyksen ja arjen pyörittämisen vuoksi. Pienten lasten vanhemmilla kiireen täyttämät lastenhoitoajat olivat myös vielä hyvin muistissa, jolla todennäköisesti oli yhteyksiä saatuihin tuloksiin. Vanhempien näkökulmat kuitenkin muuttuivat ajan kuluessa: vanhemmat olivat selvineet pahimman yli eikä parisuhde ollut siitä murtunut.

Lähes kaikkien monikkolasten vanhemmat ilmoittivat vastaushetkellä kuitenkin kokevansa jonkinlaista kuormitusta parisuhteessaan. Parisuhdetta kuormittavat tekijät on esitetty kuviossa 1. Suurin osa monikkoäideistä ja heidän puolisoistaan arvioivat parisuhdettaan eniten kuormittaviksi tekijöiksi samat asiat: kahdenkeskeisen ajan puutteen (äidit 71 % / puoliset 74 %), väsymyksen (63 % / 66 %) ja arjen pyörittämisen (62 % / 56 %). Edellisten lisäksi puolisojen vastauksissa merkittävän usein kuormitusta tuottivat seksiin liittyvät asiat (53 %). Muita monikkovanhempien parisuhdetta kuormittavia tekijöitä olivat yleisimmin perheenjäsenen vakava sairaus tai vammaisuus ja vaativa elämäntilanne, kuten talonrakennusprojekti tai työelämässä tapahtuneet muutokset. Vain alle kuusi prosenttia vastaajista arvioi, ettei parisuhdettaan kuormita mikään. Monikkoäidit ja heidän puolisonsa olivat hyvin yksimielisiä parisuhdettaan kuormittavista tekijöistä. Puolisoiden välisiä eroja ilmeni ainoastaan arjen pyörittämisen ja puolison ymmärtämättömyyden / osallistumattomuuden osalta: monikkoäidit arvioivat hieman puolisoita useammin molempien aihealueiden kuormittavan parisuhdettaan.

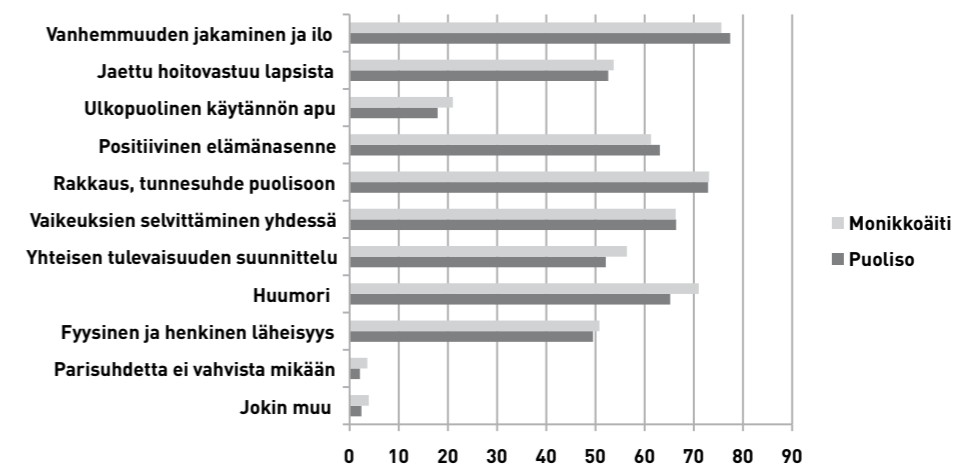
KUVIO 1. PARISUHDETTA KUORMITTAVAT TEKIJÄT, (n=963 ÄITIÄ, 420 PUOLISOA, %)

KUORMITTAVIEN TEKIJÖIDEN ARVIOINTIEN YHTEYS LASTEN IKÄÄN JA LUKUMÄÄRÄÄN.

Monikkovanhemmat arvioivat heille esitetyistä vaihtoehdoista parisuhdettaan kuormittavan yhtä monta tekijää riippumatta perheen lapsilukumäärästä. Lasten ikä oli kuitenkin yhteydessä kuormittavien tekijöiden määrään: ne monikkovanhemmat, joiden nuorin lapsi oli 12–18-vuotias, ilmaisivat parisuhteensa kuormituksen olevan kokonaisuudessaan muita monikkoperheitä vähäisempää. Teini-ikäisten lasten vanhemmilla on todennäköisesti jo enemmän aikaa toisilleen, jolloin perhe-elämän asioista ehditään keskustella ja kuormitus siten jäädä vähäisemmäksi. Pienten lasten monikkoperheissä parisuhdetta kuormittavia tekijöitä esiintyi kokonaisuudessaan muita monikkoperheitä enemmän. Eroja ilmeni lisäksi lasten lukumäärän ja iän suhteen siinä, mitkä asiat vanhemmat arvioivat parisuhdettaan kuormittavan. Kolmen tai sitä useamman lapsen perheissä kahdenkeskeisen ajan puute ja taloudellinen tilanne kuormittivat parisuhdetta pienempiä monikkoperheitä enemmän, kun taas kaksilapsisten perheiden eli kaksosten vanhemmat kokivat muita monikkoperheitä useammin muilta elämänaalueilta tulevan stressin kuormittavan parisuhdetta. Alle 3-vuotiaiden lasten vanhemmat arvioivat väsymyksen, seksin ja taloudellisen tilanteen kuormittavan parisuhdettaan muita monikkovanhemmia useammin. Lisäksi kahdenkeskeisen ajan puute ja arjen pyörittäminen kuormittivat alle kouluikäisten lasten vanhempien parisuhdetta muita vanhemmia enemmän. Tulokset vahvistavat Oulasmaan ja Saloheimon (2007) saamia tuloksia vauvavaiheen tuottamista erityishaasteista juuri monikkovanhempien parisuhteessa.

KUVIO 2. PARISUHDETTA VAHVISTAVAT TEKIJÄT, (n=963 ÄITIÄ, 420 PUOLISOA, %)

Monikkolasten vanhimmissa on kuormituksesta huolimatta useita voimavaroja parisuhteessaan (kuvio 2). Suurin osa monikkoäideistä ja heidän puolisoistaan arvioi parisuhdettaan eniten vahvistaviksi tekijöiksi vanhemmuuden jakamisen ja ilon (äidit 76 % / puoliset 77 %) sekä rakkauden puolisoa kohtaan (73 % / 73 %). Äideillä parisuhdetta yleisesti vahvisti myös huumori (71 %) ja puolisoilla

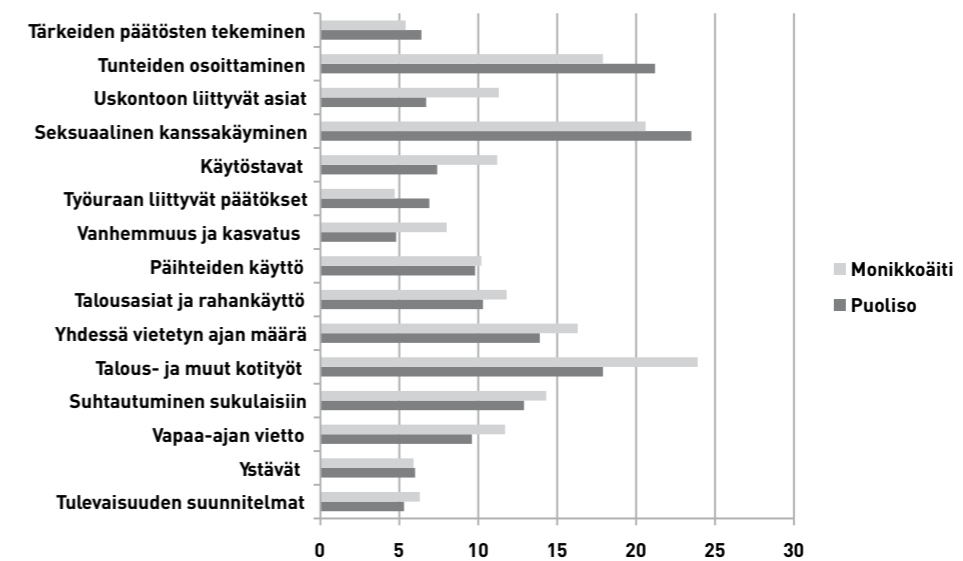
vaikeuksien selvittäminen yhdessä (66%). Muiksi parisuhdetta vahvistaviksi tekijöiksi monikkovanhemmat mainitsivat yleisimmin yhteisen uskon ja arvomaailman sekä yhteiset ja omat harrastukset. Vain reilu kolme prosenttia vastaajista arvioi, ettei parisuhdettaan vahvista mikään. Monikkoäitien ja heidän puolisoitensa arviot parisuhdetta vahvistavista tekijöistä erosivat keskenään muutamien osa-alueiden kohdalla. Merkitsevimmät erot puolisoitensa välillä ilmenivät yhteisen tulevaisuuden suunnittelun ja ulkopuolisen käytännön avun kohdalla, jotka äidit arvioivat puolisoitensa useammin parisuhdettaan vahvistaviksi tekijöiksi.

VAHVISTAVIEN TEKIJÖIDEN ARVIINTIEN YHTEYS LASTEN IKÄÄN JA LUKUMÄÄRÄÄN. Vanhempien arviot parisuhdetta vahvistavista tekijöistä olivat melkein merkitsevästi yhteydessä perheen lapsilukumäärään ja erittäin merkitsevästi perheen lasten ikään. Rakkaudellinen tunnesuhde puolisoa kohtaan sekä fyysinen ja henkinen läheisyys parisuhteen vahvistajina korostuivat hie-man muita perheitä enemmän neljän tai useamman lasten monikkoperheissä. Ne vanhemmat, joiden nuorin lapsi oli alle 3-vuotias, korostivat muita vanhempia useammin yhteisen tulevaisuuden suunnittelua, vanhemmuuden jakamista ja iloa sekä rakkaudellista tunnesuhdetta parisuhdetta vahvistavina tekijöinä. Nuorissa perheissä on tällöin usein niin sanottu aktiivivaihe, jolloin parisuhdetta rakennetaan työn ja perhe-elämän tiiviissä vuorovaikutuksessa. Alle kouluikäisten lasten vanhemmat korostivat lisäksi muita vanhempia enemmän ulkopuolisen käytännön avun ja jaetun hoitovastuun vahvistavan parisuhdettaan. 12–18-vuotiaiden lasten vanhemmat arvioivat muita monikkovanhempiä yleisemmin, ettei heidän parisuhdettaan vahvista arjessa mikään, vaikka tässäkin ryhmässä näin kokevien osuus oli kokonaisuudessaan hyvin vähäinen. Yhteydet nuorimpien monikkolasten iän ja parisuhdetta vahvistavien tekijöiden osalta olivat varsin yhteneviä perheen nuorimmasta lapsesta tehtyjen vertailujen kanssa, ainoastaan ulkopuolisen käytännön avun merkitys korostui alle 1-vuotiaiden monikkolasten vanhempien parisuhteessa.

2.1.2 Parisuhteen yhtenäisyys ja ristiriidat

Tutkimuksessa selvitettiin myös monikkovanhempien parisuhteen yhtenäisyyttä ja arjen ristiriitoja kysymyksillä, jotka perustuvat Busbyn ym. (1995) tunnetusta *Dyadic Adjustment Scale* -mittarista muokkaamaan uudistettuun versioon rDAS:iin. Tässä mittarissa parisuhteeseen sopeutumiseen nähden liittyvän parisuhteen pysyvyys, yksimielisyys, kiinteytys ja tyytyväisyys, joista valittuja osia tarkasteltiin myös tässä tutkimuksessa. Valtaosa (96%) monikkovanhemmista arvioi olevan puolisonsa kanssa keskimäärin aina, lähes aina tai silloin tällöin samaa mieltä annetuista ristiriitoja mahdollisesti tuottavista aihealueista. Erimielisyyksiäkin kuitenkin vanhempien välillä syntyi joihinkin aihealueisiin liittyen (kuvio 3). Useimmiten puolisoitensa välillä kiistaa aiheuttivat talous- ja muut kotityöt (22%) ja seksuaalinen kanssakäyminen (22%). Eniten ristiriitoja monikkoäitien mielestä aiheuttivat talous- ja muut kotityöt (24%), seksuaalinen kanssakäyminen (21%), tunteiden osoittaminen (17%) ja yhdessä vietetyn ajan määrä (16%). Yleisimmin naiset olivat puolisonsa kanssa yksimielisiä työuraan liittyvissä päätöksissä, tärkeiden päätösten tekemisessä sekä ystäviin ja tulevaisuuden suunnitelmiin liittyvissä asioissa. Monikkoäitien puolisoille useimmiten erimielisyyksiä saivat aikaan seksuaalinen kanssakäyminen (24%), tunteiden osoittaminen (21%) ja talous- ja muut kotityöt (18%). Vähiten kinaa parisuhteeseen aiheuttivat puolisoitensa mielestä vanhemmuuteen, tulevaisuuden suunnitelmiin ja ystäviin liittyvät asiat.

KUVIO 3. MONIKKOVANHEMPIEN KOKEMAT ERIMIELISYYDET ERI AIHEALUEISTA, (n=950-960 ÄIDIT, n=416-120 PUOLISOT; AINA, LÄHES AINA TAI USEIN ERI MIELTÄ OLEVIEN %-OSUUDET)

Verrattaessa puolisoitensa vastauksia keskenään pariaineistolla, monikkoäitien ja heidän puolisoitensa arviot ristiriitojen yleisyydestä kuitenkin erosivat hyvin vahvasti toisistaan. Erittäin merkitseviä tai merkitseviä eroja ristiriitojen aiheutumisen yleisyydessä ilmeni tunteiden osoittamisen, työuraan liittyvien päätösten, ystäviin, tärkeiden päätösten tekemisen ja seksuaalisen kanssakäymisen osalta. Näiden aiheiden puolisoitensa arvioivat monikkoäitejä useammin aiheuttavan erimielisyyksiä. Lisäksi puolisoitensa välinen ero ilmeni tulevaisuuden suunnitelmien kohdalla, josta monikkoäidit arvioivat puolisoitensa useammin syntyvän erimielisyyksiä. Tuloksissa tulee kuitenkin huomioda, että pariaineisto sisältää vain niiden perheiden vastaukset, joiden molemmat aikuiset ovat vastanneet kyselyyn.

Parisuhteen pysyvyyttä ja kiinteyttä analysoitiin tutkimuksessa eri väittämistä muodostettujen summamuuttujien avulla. Monikkovanhemmat kokivat parisuhteensa ristiriidoista huolimatta hyvin pysyviksi, sillä 75 prosenttia monikkoäideistä ja 83 prosenttia äitien puolisoista ei ollut koskaan tai oli vain harvoin katunut liittoaan tai harkinnut suhteen lopettamista. Puolisoitensa kokivat parisuhteensa hieman monikkoäitejä pysyvämmäksi. Parisuhde koettiin myös varsin kiinteäksi, sillä lähes 70 prosenttia vanhemmista teki jotain työtä yhdessä, vaihtoi innostuneesti ajatuksia tai keskusteli rauhassa puolisonsa kanssa yhdessä säännöllisesti päivittäin tai muutaman kerran viikon aikana. Yhteisiä kodin ulkopuolisia harrastuksia monikkovanhemmillä oli kuitenkin hyvin harvoin. Kysyttäessä parisuhteen tyytyväisyydestä kaiken kaikkiaan suurin osa (54%) monikkovanhemmista kertoi olevansa tyytyväisiä omaan parisuhteeseensa (vastausvaihtoehdot 6 ja 7 asteikolla 1–7) ja neutraalisti (vastausvaihtoehdot 4–5) parisuhteensa tilan koki reilu 40 prosenttia monikkovanhemmista. Parisuhdetyytyväisyys oli puolisoitensa kesken hyvin yhtenäistä eikä tilastollisia eroja parisuhdetyytyväisyyden kokemisessa heidän välillään ilmennyt.

PARISUHTEEN YHTENÄISYYDEN, PARISUHDETYTYVÄISYYDEN JA RISTIRIITA-ARVIOIDEN YHTEYS LASTEN IKÄÄN JA LUKUMÄÄRÄÄN.

Ristiriitojen yleisyys kytkeytyi osassa annetuista aihepiireistä lievästi perheen lasten lukumäärään ja ikään. Monikkoperheen lasten lukumäärällä oli myös yhteys parisuhteen kiinteyteen. Kolmen tai useamman lapsen perheessä tärkeiden päätösten tekeminen ja yhdessä vietetyn ajan määrä aiheuttivat pienempiä perheitä useammin erimielisyyksiä puolisoitensa välille. Mielenkiintoista on, että kolmen ja sitä useamman lapsen monikkoperheissä puolisoitensa myös toimivat tai keskustelivat pienempiä perheitä useammin rauhassa keskenään. Mahdollisesti useamman lapsen perheissä lapsista on seuraavaksi toisilleen, jolloin perheen aikuisille jää enemmän aikaa olla kahdestaan. Ne monikkovanhemmat, joiden nuorin lapsi oli 12–18-vuotias, kokivat pienempien lasten vanhempia useammin erimielisyyksiä esitetystä aihealueista. Monikkoperheessä, jonka nuorin lapsi on 6–11-vuotias, oli muita useammin kinaa

pähteiden käytöstä, kun taas perheessä, jossa nuorin lapsi on 12–18-vuotias, oli muita useammin erimielisyyksiä talousasioista ja rahankäytöstä puolisoitten välillä. Perheen lasten iällä ei havaittu olevan yhteyttä vanhempien parisuhteen pysyvyyteen tai kiinteeyteen. Myöskään parisuhdetyytyväisyyden kannalta ei ollut merkitystä sillä, kuinka monta lasta vastaajien perheissä oli tai minkä ikäisiä perheen nuorimmat lapset olivat.

MONIKKOVANHEMPIEN PARISUHTTEEN YHTENÄISYYS, TYYTYVÄISYYS JA RISTIRIITA-ARVIOT VERRATTUNA PALETTI-VANHEMPIIN. Verrattaessa monikkoperheiden vanhempien vastauksia Paletti-tutkimuksen lapsiperheiden vanhempien vastauksiin ilmeni melkein merkitseviä ja erittäin merkitseviä eroja arjen erimielisyyksien, parisuhdepysyvyyden ja parisuhdekiinteyden arvioinneissa. Monikkoperheiden vanhemmille aiheutui hieman Paletti-vanhempia useammin erimielisyyksiä talousasioista ja rahankäytöstä, käytöstavoista ja tärkeiden päätösten tekemisestä. Eri aineistojen vanhemmat erosivat toisistaan melkein merkitsevästi myös parisuhteen kiinteyden osalta: monikkovanhemmat arvioivat Paletti-vanhempia harvemmin tekevänsä jotain työtä yhdessä, vaihtaneensa innostuneesti ajatuksia tai keskustelevansa rauhassa puolisonsa kanssa. Erittäin merkitseviä eroja ilmeni parisuhdepysyvyyden ja parisuhdetyytyväisyyden osalta. Vaikka suurin osa monikkovanhemmista arvioi parisuhteensa pysyvyyden ja tyytyväisyyden kokonaisuudessaan hyväksi, arvioivat he kuitenkin katuneensa liittoaan tai harkinneensa suhteensa lopettamista selvästi useammin kuin Paletti-perheiden vanhemmat. Monikkoperheiden vanhemmat olivat myös Paletti-vanhempia yleisemmin tyytymättömiä parisuhteeseensa kaiken kaikkiaan tai kokivat parisuhteensa useammin neutraaliksi. Parisuhdetytymättömyydestä ja liiton lopettamisen harkitsemisesta huolimatta monikkoperheiden vanhempien avioeroprosentti ei tässä tutkimuksessa ollut normaalia suurempi. Tästä voidaan päätellä, että vaikka ajoittain monikkovanhempien parisuhteessa olisi vakaviakin ongelmakohtia, suurin osa heistä pysyy kuitenkin yhdessä muun muassa vanhempien ilmoittamien rakkaudellisen tunnesuhteen ja jaetun vanhemmuuden kokemuksen vahvistamina.

2.2 Lopuksi: Vanhemmuuden jakaminen – avain parisuhteen hyvinvointiin?

Monikkolasten vanhemmuus ilmeni tutkimuksessa pääosin parisuhdetta tukevana ja vahvistavana ominaisuutena, mutta myös kuormitusta aiheuttavana tekijänä. Parisuhdettaan eniten vahvistaviksi tekijöiksi monikkovanhemmat arvioivat vanhemmuuden jakamisen ja ilon sekä rakkauden puolisoa kohtaan. Puolison läsnäolo ja tuki vanhemmuudessa koettiin tärkeänä voimavarana myös parisuhteessa. Monikkovanhemmat kokivat parisuhteessaan kuitenkin myös kuormitusta erityisesti kahdenkeskeisen ajan puutteen, väsymyksen ja arjen pyörittämisen osalta. Seksiin liittyvät asiat kuormittivat erityisesti puolisoita. Pienten lasten monikkoperheissä parisuhdetta kuormittavia tekijöitä esiintyi kokonaisuudessaan muita monikkoperheitä enemmän, mutta vastaavasti pienten lasten perheissä vanhemmat kokivat parisuhteessaan olevan myös muita useammin vahvistavia tekijöitä. Osa vanhemmista oli saattanut onnistua kääntämään kuormituksen edukseen jakamalla työntäyteisen hoitoajan ja henkisen paineen hitsautuen samalla yhteen entistä tiiviimmin.

Monikkovanhempien parisuhteessa korostui puolisoitten välinen yksimielisyys ja ristiriitoja ilmeni vanhempien välillä melko harvoin. Yleisimmin puolisoitten välillä kiistaa aiheuttivat talous- ja muut kotityöt sekä seksuaalinen kanssakäyminen. Monikkovanhempien yhtenäisyydestä huolimatta mielenkiintoista on, että vain reilu puolet vanhemmista koki olevansa tyytyväisiä parisuhteeseensa. Muihin lapsiperheisiin verrattuna monikkovanhemmat olivat tyytymättömämpiä, kaivat liittoaan tai harkitsivat suhteensa lopettamista selvästi useammin kuin muut lapsiperheiden vanhemmat (Paletti). Lisäksi tulee huomioda, että Paletissa lapsiperheiden parisuhdetyytyväisyys oli muihin tutkimuksiin verrattuna jo varsin matala, kun monikkovanhemmillä se oli vielä Paletti-vanhempiakin matalampi. Monikkovanhemmuus aiheuttaa todennäköisesti ylimääräisiä jännitteitä puolisoitten välille.

Monikkovanhempien avioerojen määrä ei parisuhdetytymättömyydestä huolimatta ollut

kovinkaan korkea. Vanhempien erot eivät myöskään kohdistuneet kovinkaan usein monikkolasten raskausaikaan tai lasten pikkulapsivaiheeseen. Voisikin olettaa, että monikkolapsiin liittyvät yhteiset kokemukset vanhemmuuden iloista ja jaetuista haasteista lähentävät puolisoita toisiinsa varsinkin lasten ollessa pieniä. Monikkoperheiden työntäyteinen vauva-aika vaatii molempien vanhempien läsnäoloa ja puolisoitten keskinäistä tukea, jolloin yhteinen osallisuuden kokeminen monikkoarjen haasteissa parhaimmillaan vahvistaa koko perheen hyvinvointia.

3 TYÖN JA PERHEEN YHTEENSOVITTAMINEN MONIKKOPERHEISSÄ

Työssä käyvät vanhemmat tasapainottelevat eri vaatimusten ristitulessa eikä ajan jakaminen työn ja perheen välille ole aina helppoa. Usein vanhempien omat voimavarat ja hyvinvointi ovat koetuksella kiristyvän työtahdin ja lapsiperheen arjen pyörittämisen keskellä (Lammi-Taskula & Salmi 2008, 39, 45). Toisaalta työ- ja perhe-elämä voivat parhaimmillaan myös tukea toisiaan. Ansiotyö voi tuoda toimeentulon lisäksi vanhemmille kaivatun irtioton päivittäiseen lapsiperheen arkeen ja luoda henkilökohtaista tasapainoa elämään (Garel ym. 1997, 1163). Lisäksi perhe-elämän tuomat ilon ja onnen tunteet kantavat usein myös työpaikalla (Kinnunen, Malinen & Laitinen 2009, 132).

Monikkoperheessä työn ja perheen yhteensovittaminen voi olla erityisen haasteellista. Perheeltä tulevat arjen vaatimukset velvoittavat molempia vanhempia hoivaamaan lapsia yhdessä kotona. Monikkoperheessä toimeentulo ei kuitenkaan ole itsestäänselvyys ja lisääntyvät hankinnat kulluttavat perheen taloutta. Tilanne sysää vanhempia ja usein erityisesti perheen miespuoleisia jäseniä korkeamman ammattiaseman ja palkkatason vuoksi kohti työelämää. Monikkoperheen vanhemmilla saattaakin syntyä hankalia eturistiriitoja, kun aikaa ei riitä tarpeeksi kotiin. Salmen ja Lammi-Taskulan (2004) mukaan lapsiperheessä kokopäivätyötä tekevät vanhemmat kokevat usein viettävänsä liian vähän aikaa perheensä kanssa. Äidit halusivat viettää enemmän yhteistä aikaa erityisesti lastensa kanssa ja isät taas puolisonsa kanssa. (Salmi & Lammi-Taskula 2004, 34.)

Suomalaiset äidit ovat muihin eurooppalaisiin äitiin verrattuna nykyään suhteellisen pitkään poissa työmarkkinoilta lasten syntymän jälkeen (Kuronen, Kröger & Jokinen 2010). Monilapsisten perheiden äidit ovat tutkimusten mukaan vielä hieman muita äitejä pidempään kotona (Salmi, Lammi-Taskula & Närvi 2009, 36). Osasyynä tähän on varmasti suomalainen perhepolitiikka tukijärjestelmineen, joka mahdollistaa pienten lasten vanhempien valinnan olla hoitovapaalla hoitamassa lasta kotona. Toisena syynä työmarkkinoille paluun viivästymiseen saattaa olla vakituisten työpaikan puute, sillä noin 40 prosentilla kotihoidontuen saajista ei ole voimassa olevaa työsuhdetta. (Hämäläinen 2005, 140; Salmi, Lammi-Taskula & Närvi 2009, 15–16.) Monikkoperheen äidit ovat aiempien tutkimusten mukaan raskauskohtaisesti vielä muita äitejä hieman pidempään vanhempainvapaalla ja palaavat töihin hitaammin kuin muiden lapsiperheiden äidit. Pidempää kotihoitoaikaan tarvitaan usein käytännöllisistä ja lasten terveydellisistä syistä. Usein myös monikkojen isät ovat muita isiä pitempään kotona avustamassa lasten hoidossa heti syntymän jälkeen. (Campbell, Tejligen & Yip 2004, 662; Hämäläinen & Takala 2007.) Salmen, Lammi-Taskulan ja Närven (2009, 15) kyselytutkimuksen mukaan korkeakoulutetut lapsiperheen äidit palaavat kuitenkin muita äitejä nopeammin töihin, usein heti vanhempainvapaan jälkeen. Korkeakoulutetut vanhemmat jakavat vanhempainvapaata keskenään muita useammin ja näin ollen pitävät lastenhoitoa yhteisenä tehtävänä. (Salmi, Lammi-Taskula & Närvi 2009, 16.)

3.1 Työelämästä sekä kuormitusta että voimia monikkoperheen vanhemmille

Tässä luvussa tarkastelen työsuhteessa olevien monikkoperheiden aikuisten kokemuksia työelämästä sekä työn- ja perheen yhteensovittamisesta vauhdikkaan monikkoarjen keskellä. Lisäksi selvitän monikkoperheiden vanhempien perhevapaiden käyttöä ja kokemuksia vanhempainetuuksista.

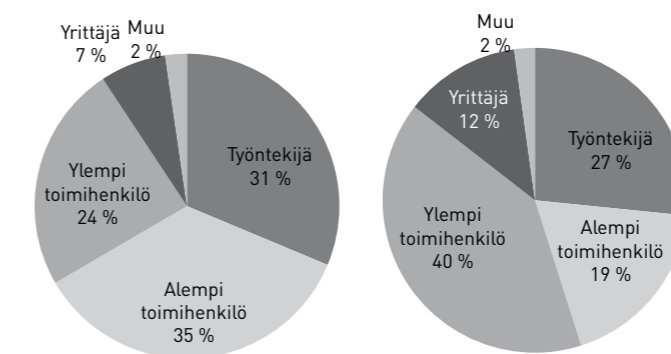
3.1.1 Millaista työtä monikkoperheiden vanhemmat tekevät?

Lähes 80 prosenttia monikkovanhemmista oli vastaushetkellä mukana työelämässä: äideistä hieman pienempi osa (70%) kuin heidän puolisoistaan (90%). Työssäkävivistä monikkovanhemmista suurimmalla osalla oli vakituinen työsuhde (76%) ja useimmat kävivät säännöllisessä päivätyössä

(70%). Määräaikaisena työskenteli vain alle 10 prosenttia vastaajista, joista enemmistö oli monikkoäitejä. Monikkoperheen äideistä noin viidesosa työskenteli myös vuorotyössä, kun puolisoista vuorotyössä oli vain noin 11 prosenttia. Vakituinen työsuhde oli yleisimmin koulu- ja teini-ikäisten lasten äideillä sekä niillä äideillä, joiden perheessä oli kolme lasta. Työajan suhteen monikkovanhemmat erosivat Hypa06:n vanhemmista: monikkovanhemmat olivat muita vanhempia useammin säännöllisessä päivätyössä.

Ammattiasemaltaan monikkovanhemmat erosivat hieman toisistaan. Monikkoperheiden äidit jakaantuivat melko tasaisesti työntekijän sekä alemman ja ylempään toimihenkilön tehtäviin (kuvio 4). Äitien ammattiasemana oli puolisoita useammin alempi toimihenkilö, kun taas puoliset työskentelivät selvästi äitejä yleisemmin ylempinä toimihenkilöinä ja yrittäjinä. Verrattaessa monikkovanhempien ammattiasemaa Hypa06:n vanhempiin ilmeni, että monikkoperheen vanhemmat toimivat selvästi yleisemmin alemmina ja ylempinä toimihenkilöinä. Hypa06:n vanhempien ammattiasema oli monikkovanhempiä useammin työntekijä ja yrittäjä.

KUVIO 4. AMMATTIASEMA TYÖSSÄKÄYVIEN MONIKKOPERHEIDEN ÄIDEILLÄ (VAS.) JA PUOLISOILLA (OIK.)

3.1.2 Monikkolasten syntymän jälkeinen aika – vanhempainvapaalla vai työelämässä?

Lammi-Taskulan (2004) tekemän tutkimuksen mukaan 42 prosenttia suomalaisista kotiäideistä on kotihoidontuella ilman voimassa olevaa työsuhdetta, kun hoitovapaalla työstä on vajaa neljännes ja äitiys- ja vanhempainvapaalla noin kolmasosa äideistä. Monikkovanhemmista lähes 13 prosenttia ilmoitti pääasiallisesti tehtäväkseen kotiäitiyden joko rahallisesti tuettuna tai ilman tukea. He olivat käytännössä katsoen muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta naisia. Näistä äideistä suurin ryhmä (33%) oli hoitovapaalla työsuhteen ollessa voimassa ja lähes yhtä moni ilmoitti olevansa kotona kotihoidontuen turvin ilman voimassa olevaa työsuhdetta. Äitiys- tai vanhempainvapaalla oli myös noin kolmannes lasta kotona hoitavista vanhemmista. Monikkoäideillä näyttääkin olevan kohtuullisen hyvä työtilanne vanhempainvapaakauden aikana Lammi-Taskulan (2004) tutkimuksen kotiäiteihin verrattuna. Kuitenkin monikkoäitien ja HYPA06:n kotiäitien vanhempainvapaat olivat hyvin yhtenäisiä keskenään.

Kyselyssä selvitettiin myös monikkovanhempien suunniteltua tai toteutunutta vanhempainvapaakauden kestoa. Lähes puolet monikkoäideistä oli ollut tai oli aikeissa olla 1,5–3 vuotta pois töistä vanhempainetuksien turvin monikkolasten syntymän jälkeen. Vain reilu 16 prosenttia monikkoäideistä oli ollut vanhempainvapaalla yli kolme vuotta. Suurin osa monikkoäitien puolisoista (58%) oli keskimäärin alle kuukauden perhevapailla. 1–2 kuukautta perhevapailla olleiden puolisojen osuus oli 13 prosenttia, saman verran kuin niiden puolisojen, jotka eivät pitäneet perhevapaata lainkaan. Tulokset ovat hyvin samansuuntaisia verrattuna Salmen, Lammi-Taskulan ja Närven (2009, 46, 49) tutkimukseen suomalaisten vanhempien perhevapaiden kestosta. Heidän tutkimustuloksiin verrattuna monikkoäidit eivätkä heidän puolisonsa olleet lastenhoidon työmäärästä huolimatta tai juuri siitä syystä kuitenkin muita äitejä pidempään kotona hoitamassa lapsia. Kuitenkin perhevapaata pitämättömien puolisojen osuus oli monikkoaineistossa vähäisempi, joten monikkoperheessä puolisoita voidaan olettaa jakavan muita isiä yleisemmin lastenhoitotyöt kotona lasten syntymän jälkeen.

Muita monikkoäitejä useammin pidempiä perhevapaita olivat pitäneet toisen asteen koulutuksen saaneet ja ammattiasemaltaan työntekijöinä työskentelevät äidit. Myös puolisoista työntekijänä toimineet ilmoittivat olleensa muita pidempiä jaksoja perhevapailla monikkolasten syntymän jälkeen. Perheen vastaamishetken yhteenlasketuilla tuloilla tai perheen lasten lukumäärällä ei ollut yhteyttä kummankaan monikkoperheen vanhempien pitämien perhevapaiden keston, vaikka Salmen ym. (2009, 36) mukaan monilapsisten perheiden äidit ovat muita pidempään perhevapailla.

3.1.3 Työn kuormittavuus

Työn ja perhe-elämän yhteensovittamista ei ole yleisesti nähty helppona varsinkaan pienten lasten vanhemmille. Työelämän voimistuneet vaatimukset saattavat viedä aikaa ja energiaa vanhemmuudelta ja perheen yhteiseltä ajalta. Tutkimuksessa selvitettiin monikkovanhempien kokemuksia työn kuormittavuudesta. Työn vaatimuksia ei koettu monikkoperheissä liian kuormittavina, vaan työ nähtiin pääosin positiivisena vastapainona perhe-elämälle (taulukko 3). Työasiat eivät useinkaan siirtyneet kotioloihin eikä työn koettu laiminlyövän kotiasioita kovin yleisesti. Ennemminkin työn koettiin tukevan monikkovanhempien vanhemmuutta ja parisuhdetta. Työ ei myöskään vienyt vanhempien kaikkia voimia, sillä suurin osa jaksoi töitten jälkeen myös harrastaa jotakin. Eroja puolisoitten välisissä vastauksissa ilmeni kahden väittämän kohdalla. Monikkoperheen äidit kokivat hieman puolisoitaan useammin laiminlyövän kotiasioita työstä johtuen. Lisäksi äidit kokivat työelämän selvästi puolisoitaan useammin positiivisena vastapainona perheen hälinälle.

TAULUKKO 3. MONIKKOPERHEIDEN JA MUIDEN LAPSIPERHEIDEN VANHEMPIEN KOKEMUKSIA TYÖN JA PERHEEN YHTEENSOVITTAMISESTA (VÄITTÄMÄ PITÄÄ TÄYSIN TAI JOKSEENKIN PAIKKANSAA, %)

	Monikko- vanhemmat (n = 479–833)	HYPÄ06- vanhemmat (n = 846–1 666)
Kun tulen kotiin, lakkaan ajattelemasta työtäni	69,9	57,1
Tunnen laiminlyöväni kotiasioita työni vuoksi	41,4	42,8
Tekisin ansiotyötä, vaikka se ei olisi taloudellisesti välttämätöntä	55,3	50,4
Työssä on mukava olla vapaana perheestä ja sen hälinästä	51,5	36,7
Työn jälkeen jaksan vielä harrastaa jotakin	71,6	72,4
Jaksan paremmin lasten kanssa, kun olen välillä töissä	72,0	56,0
Parisuhteessani menee paremmin, kun minulla on myös työni	68,2	61,2

HUOM. TUMMENNETUT PROSENTTIOSUDET EROAVAT VÄHINTÄÄN MELKEIN MERKITSEVÄSTI MONIKKOVANHEMPIEN JA HYPÄ06-VANHEMPIEN VÄLILLÄ.

TYÖN KUORMITTAVUUS TAUSTATEKIJÖIDEN MUKAAN JA VERRATTUNA HYPÄ06-PERHEISIIN.

Alle kouluikäisten lasten vanhemmat kokivat muita monikkoperheitä useammin työn perhe-elämää tukevana: työssä oli mukava olla poissa perheen hälinästä ja he jaksivat työssä käydessään olla paremmin lasten kanssa. Alle 3-vuotiaiden lasten vanhemmat pystyivät puolestaan muita useammin lopettamaan työasioiden ajattelemisen kotiin tullessaan. Voimia harrastamiseen työn jälkeen oli yleisimmin teini-ikäisten lasten vanhemmilla. Teini-ikäisten lasten perheissä vanhemmille jääkin töiden jälkeen todennäköisesti pienten lasten perheitä enemmän omaa aikaa. Monikkoperheiden vanhemmat pystyvät Hypä06:n vanhempia selvästi helpommin päästämään irti työasioista kotiin tullessaan. Monikkoperheet kokevat työn myös vanhemmuutta ja parisuhdetta tukevana ja positiivisena vastapainona perhe-elämälle selvästi useammin kuin Hypä06:n vanhemmat. Voikin olla, että perhe-elämä monikkolasten kanssa on niin kokonaisvaltaisen vauhdikasta ja työntäyteistä, ettei muille ajatuksille ole yhtäaikaisesti tilaa. Vanhemmuuteen ja parisuhteeseen kohdistuneiden vaatimusten vuoksi työ saattaa toimia erityisenä hengähdysvetkenä juuri monikkovanhempien perhe-elämälle.

3.1.4 Ratkaisuja työn ja perheen vuoksi

Monikkoperheiden vanhemmat eivät olleet kovinkaan usein tehneet työhön liittyviä ratkaisuja tai muutoksia perheensä vuoksi. Yleisimmin vanhemmat olivat karsineet työtehtäviään (40%) ja työskennelleet osa-aikaisesti (31%) perhesyiden vuoksi. Työ ei myöskään suuresti kuormita ja aiheuta muutoksia perhe-elämässä. Lähes kolmasosa vanhemmista ei ollut voinut tehdä päivittäisiä kotitöitä työn vuoksi ja yhtä moni oli työstä johtuen joutunut jättämään perhetapahtuman väliin. Lisäksi reilu 20 prosenttia vanhemmista ilmoitti, ettei työn vuoksi ollut voinut jäädä hoitamaan sairasta lasta kotiin. Lähes viidesosa vanhemmista ei ollut joutunut tekemään mitään kysytyistä ratkaisuista työn tai perheen vuoksi. Monikkovanhemmat pystyivätkin kokonaisuudessaan melko hyvin yhdistämään työn ja perhe-elämän ilman, että vaikutukset toisiinsa olisivat liian kuormittavat.

Monikkoperheen äidit kokivat työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen vuoksi tehdyt ratkaisut hieman puolisoita hankalampina. Äidit olivat puolisoitaan useammin joutuneet työskentelemään osa-aikaisesti, luopumaan koulutusmahdollisuudesta ja työpaikasta perheen vuoksi. Äidit olivat myös puolisoitaan yleisemmin joutuneet palaamaan työelämään perheolosuhteiden vuoksi. Lisäksi äidit kokivat puolisoitaan useammin työn haittaavan päivittäisiä kotitöitä. Puolisot olivat puolestaan äitejä useammin joutuneet jättämään perhetapahtuman väliin työn vuoksi. Monikkovanhemmat olivat joutuneet tekemään työn ja perheen yhteensovittamiseen liittyviä muutoksia ja ratkaisuja useammin kuin Hypä06:n vanhemmat: monikkovanhemmat olivat muita vanhempia useammin työskennelleet osa-aikaisesti tai karsineet työtehtäviä perhesyistä. Ratkaisujen tekeminen työn- ja perhe-elämän yhteensovittamiseksi voikin olla yhtenä syynä monikkovanhempien viihtymiseen työssä ja työn kuormittamattomuuteen perhe-elämässä.

TYÖN JA PERHEEN YHTEENSOVITTAMISEN RATKAISUT TAUSTATEKIJÖIDEN MUKAAN.

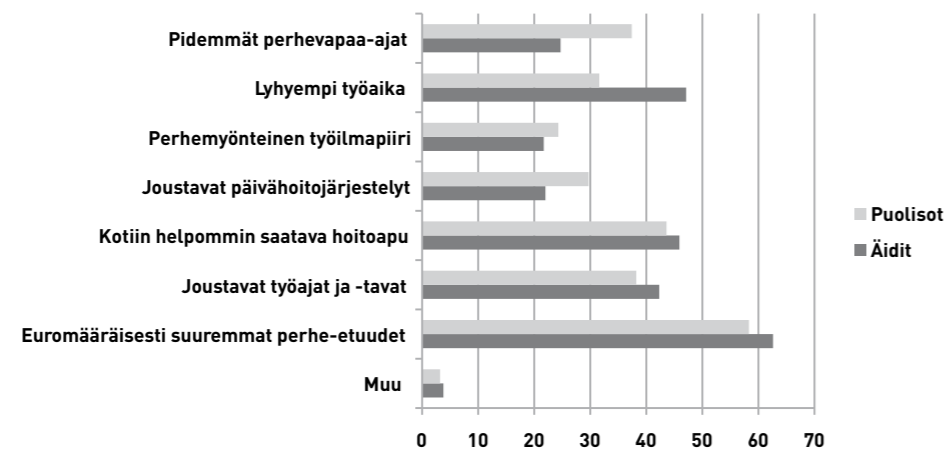
Monikkoperheiden työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen ratkaisut olivat yhteydessä useaan taustatekijään. Monikkoperheelliset yksinhuoltajat työskentelivät kahden huoltajan perheitä useammin osa-aikaisesti perhesyistä ja he olivat joutuneet myös useammin palaamaan työelämään perheolosuhteiden vuoksi. Osa-aikaisesti perhesyistä työskentelivät ja koulutusmahdollisuuksista luopuivat muita useammin alemmat toimihenkilöt, jotka olivat myös muita yleisemmin joutuneet palaamaan töihin perhesyistä. Toisaalta ylemmät toimihenkilöt ja yrittäjät olivat joutuneet muita useammin karsimaan työtehtäviään perheen vuoksi. Ylemmillä toimihenkilöillä työ kuormitti myös perhe-elämää, kun työn vuoksi he eivät olleet voineet jäädä kotiin hoitamaan sairasta lasta tai tehdä päivittäisiä kotitöitä. Suurituloisten perheiden vanhemmat (yhteenlasketut nettokuukausitulot 5 000 € tai enemmän) olivat muita useammin joutuneet luopumaan omasta työpaikastaan puolison työn edellyttämän muuton vuoksi. He olivat myös joutuneet muita useammin luopumaan olemassa olevasta tai tarjotusta työpaikasta ja karsimaan työtehtäviä perhesyistä. Pienituloisimpien perheiden vanhemmat (alle 3 000 €) olivat taas muita useammin joutuneet palaamaan töihin perheolosuhteiden vuoksi. Kouluikäisten lasten monikkoperheet olivat joutuneet pienten lasten perheitä useammin työskentelemään osa-aikaisesti perhesyistä. Alle kouluikäisten lasten vanhemmat olivat taas muita useammin joutuneet luopumaan tarjotusta työpaikasta perheen vuoksi ja heillä työt myös haittasivat muita perheitä enemmän päivittäisiä kotitöitä.

3.1.5 Mikä helpottaisi työ- ja perhe-elämän yhteensovittamista?

Kyselyssä monikkovanhempia pyydettiin valitsemaan kolme tärkeintä asiaa tarjotuista vastausvaihtoehdoista, jotka voisivat helpottaa työn ja perhe-elämän yhteensovittamista. Rahallisesti suu-remmat etuudet lasten kotihoidon aikana, kotiin helpommin saatava käytännön hoitoapu sekä lyhyempi työaika muodostuivat monikkoperheiden vanhempien mukaan kolmeksi tärkeimmäksi tekijäksi työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen helpottamisessa. Erityisesti työaikajärjestelyillä onkin osoittautunut olevan tärkeä merkitys siinä, miten päivä saadaan sujumaan lapsiperheissä (Lammi-Taskula & Salmi 2004). Monikkoperheiden vanhempien kokemuksissa ilmeni eroja muutamissa tekijöissä (kuvio 5). Lyhyempi työaika ja kotiin helpommin saatava hoitoapu olivat erityisesti monikkoäitejä helpottavia asioita, kun taas puolisot kokivat äitejä useammin joustavien

päivähoitojärjestelyiden ja pidempien perhevapaa-aikojen helpottavan työn ja perheen yhteensovittamista.

KUVIO 5. TYÖN JA PERHE-ELÄMÄN YHTEENSOVITTAMISTA HELPOTTAVAT ASIAT (n=762 ÄITIÄ, 374 PUOLISOA; %)

Euromääräisesti suuremmat etuudet lasten kotihoidon aikana oli muita useammin neljän tai sitä useamman lapsen perheiden ja alle 3-vuotiaiden lasten vanhempien helpotus työn ja perheen yhteensovittamisessa. Suurituloiset ja ylempien toimihenkilöiden sekä yrittäjien perheet kokivat muita useammin kotiin helpommin saatavan hoitoavun helpottavan työn ja perheen välistä arkea. Lyhyemmät työajat toimivat taas helpottavana tekijänä muita useammin teini-ikäisten lasten ja alempina toimihenkilöinä toimivien vanhempien monikkoperheissä.

3.2 Lopuksi: Työn tuomat haasteet ja mahdollisuudet monikkoperheessä

Tutkimuksen monikkovanhemmat olivat pääosin työssäkäyviä, vain pieni osa ilmoitti pääasialliseksi tehtäväkseen kotiäitiyden vanhempainetuuksien turvin tai ilman tukea. Monikkovanhemmat toimivat yleisimmin ammattiasemaltaan alempina tai ylempinä toimihenkilöinä, selvästi useammin kuin Hypa06:n vanhemmat. Suurimmalla osalla vanhemmista oli vakituinen työsuhde ja he kävivät yleisesti säännöllisessä päivätyössä. Työllä oli siten iso rooli monikkovanhempien elämässä. Monikkoäideillä oli myös suhteellisen hyvä työtilanne vanhempainvapaakausion aikana, sillä reilu kolmasosa ilmoitti olleensa hoitovapaalla työsuhteen ollessa voimassa. Kuitenkin melkein yhtä moni äideistä oli kotiäitinä kotihoidontuen turvin ilman voimassaolevaa työsuhdetta. Tutkimuksen monikkoäidit eivät olleet vanhempainvapailla muita suomalaisia äitejä pidempään (Salmi, Lammi-Taskula & Närvi 2009). Useimmat monikkoäidit ilmoittivat olleensa tai aikomuksensa olla perhevapailla 1,5–3 vuotta monikkolasten syntymän jälkeen. Monikkoäitien puolisot saattavat kuitenkin pitää muita isiä useammin perhevapaita monikkolasten syntymän jälkeen. Molempien vanhempien läsnäolo ja avustaminen monikkovauvojen hoidossa onkin äidin ja koko perheen hyvinvoinnin kannalta ensiarvoisen tärkeää.

Työn keskeisestä roolista huolimatta enemmistö monikkovanhemmista ei kokenut työn ja perheen yhteensovittamista liian kuormittavana. Monikkovanhemmat eivät myöskään kokeneet kovinkaan usein joutuvansa tekemään työhön liittyviä ratkaisuja perheen vuoksi tai työn vaatimia muutoksia perhe-elämässä. Päinvastoin työ nähtiin Hypa06:n vanhempia selvästi useammin positiivisena vastapainona perhe-elämälle, joka tuki myös monikkovanhempien parisuhdetta ja vanhemmuutta. Erityisesti monikkoäidit ja alle kouluikäisten lasten monikkovanhemmat kokivat työn perhe-elämää tukevana asiana. Monikkoperheen elämään kohdistuvien haasteiden vuoksi työ saattaakin toimia myönteisenä hengähdystaukuna kodin hälinän ja vauhdin keskellä. Työ merkitsee usein myös mielekästä itsensä toteuttamista ja sosiaalisten suhteiden ylläpitoa.

Entä miten työn ja perheen yhteensovittamista voitaisiin entisestään helpottaa monikkoperheissä? Monikkovanhempien mukaan erityisesti rahallisesti suuremmat etuudet lasten kotihoidon aikana, kotiin helpommin saatava käytännön hoitoapu ja lyhyempi työaika voisivat parhaiten helpottaa työn ja perheen tasapainottamista. Perhepolitiikan tarjoamat tulonsiirtojen päivittäminen ja lapsiperheitä tukevien perhepalveluiden parempi saatavuus muodostuvatkin keskeisiksi monikkovanhempien työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisen onnistumisen kannalta. Myös työelämän joustavuus erityisesti työaikajärjestelyiden osalta voi tuottaa monenlaista helpotusta monikkoperheiden arjen haasteisiin.

4 MONIKKOPERHEIDEN TALOUDELLINEN TOIMEENTULO

Viime vuosina lapsiperheiden suhteellinen köyhyys on lisääntynyt huomattavasti (Moisio 2008) ja lapsiperheiden köyhyysriski kasvanut erityisesti pikkulapsiperheissä, yksinhuoltajataloudessa ja monilapsisessa perheessä. (Salmi, Sauli & Lammi-Taskula 2009, 85.) Toimeentulon epävarmuus koskettaa siten usein myös monikkoperheitä. Kansainvälisten tutkimusten mukaan monikkolasten syntymästä aiheutuvat taloudelliset kustannukset perheelle ovat huomattavia ja korkeammat kuin saman määrän yksittäin syntyneiden lasten. Lisäksi nämä kustannukset jakaantuvat monikkoperheissä suhteellisen lyhyelle aikavälille. (Ellison & Hall 2003, 410; Campbell, Tejlingen & Yip 2004, 662.)

Monikkoperheen talous heikkenee usein ennakoimattomasti muun muassa moninker- taistuvien lapsiperheen hankintojen vuoksi (Campbell, Tejlingen & Yip 2004, 659, 662). Monikkoperheellistyminen rasittaa perheen taloutta lasten kaikkina ikävaiheina, vaikka suurimmat menoerät saattavatkin osua läheisesti lasten syntymän jälkeiseen aikaan. Vauva-aikana monikkoperheelle muodostuu välttämättömiä lisäkuluja niin terveydenhuollon kustannuksista kuin lastentarvikehankinnoista, jotka joudutaan hankkimaan samanaikaisesti kaikille lapsille. Toimeentuloon liittyvät vaikeudet kasvavat entisestään, jos lapset syntyvät enneaikaisesti tai vammaisena (Campbell, Tejlingen & Yip 2004, 662). Monikkoperheissä isommat hankinnat tuleekin usein suunnitella erityisen tarkasti, priorisoida hankintoja sekä hyödyntää tarjouksia. Tavarahankintojen lisäksi monikkoraskaus saattaa antaa monelle perheelle pakollisen sysäyksen isomman asunnon ja auton vaihdolle. Nämä isommat investoinnit voivat aiheuttaa selkeästi pitkäkestoisien menoerän monikkoperheen taloudelle. Asunnon omistamisen on myös todettu olevan yksi suurimpia velkaantumisen aiheuttajista (Velkaantumistilasto 2008, 4). Lasten kasvaessa koulu- ja nuoruusikään lisääntyvät monikkoperheissä vielä niin vaate- kuin harrastekustannuksetkin.

Suomen Monikkoperheet ry:n mukaan taloudellisia paineita lisää se, että suomalaisessa sosiaaliturvassa monikkoperhe huomioidaan heikommin lapset yksitellen saaneisiin perheisiin verrattuna. Jotta monikkoperheillä olisi tasavertaiset lähtökohdat selvitä arjessa taloudellisesti, tarvittaisiin uudistuksia perhe-etuuksiin. Sosiaalietuudet rakentuvat tällä hetkellä osittain raskauskohtaiselle ajattelulle lapsikohtaisten etujen sijaan. Tällaisia puutteita esiintyy esimerkiksi kotihoidon tuen määräytymisen kohdalla. (Markkanen & Kumpula 2009.) Yksi konkreettinen uudistus kaikkien lapsiperheiden sosiaaliturvaan tuli vuoden 2010 alusta lähtien. Isyysrahan maksuaika kaksinkertaistettiin, jolloin niin sanotun isäkuukauden pituus venyi noin kuudeksi viikoksi. (STM 2009.) Uudistus tuo taloudellista helpotusta monikkoperheen haastavaan vauva-aikaan, jolloin molempien vanhempien läsnäolo pienten vauvojen hoidossa on koko perheen hyvinvoinnin kannalta toivottavaa.

Monikkoperheiden toimeentulosta on erityisistä riskitekijöistä huolimatta saatu tähän mennessä myös varsin myönteisiä tutkimustuloksia. Hämäläisen ja Juutilaisen (2009) Kelan tilastoista tekemässä selvityksessä monikkoperheiden taloudellinen asema oli vähintäänkin yhtä hyvällä tasolla kuin muissa lapsiperheissä. Varsinkin monikkoäideillä käteen jäävät tulot olivat korkeammat kuin yksittäin syntyneiden lasten äideillä. (Hämäläinen & Juutilainen 2009, 7–10.) Myös Salmen ym. (2009, 87) tutkimuksen mukaan monilapsisten perheiden taloudellinen asema ei näytä olevan heikompi muihin lapsiperheisiin verrattuna. Selityksenä tälle on esitetty, että useamman lapsen perheet saattavat sopeutua tulotasoonsa helpommin ja elää perhe-elämää muita perheitä säästäväisemmin. (Salmi, Sauli & Lammi-Taskula 2009, 87.) Monilapsisten perheiden taloudellista asemaa ei kuitenkaan voi suoraan verrata monikkoperheisiin, joiden kulutus usein tuplaantuu samanaikaisesti syntyneiden lasten myötä. Suurempi yllättävä menoerä saattaaakin tuottaa monikkoperheen toimeentulolle huomattavia vaikeuksia.

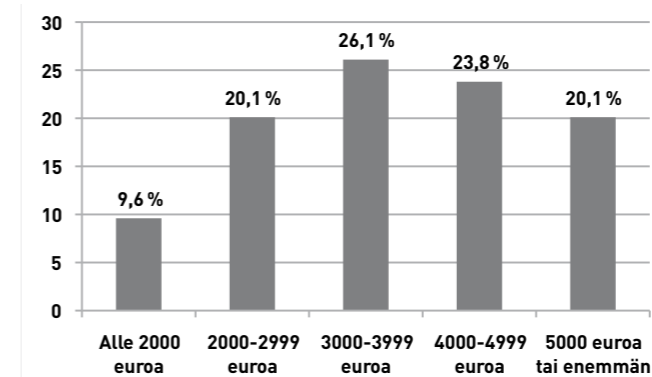
Käsillä olevassa tutkimuksessa tarkasteltiin monikkoperheiden toimeentuloa ja taloudellista selviytymistä monikkoäitien ja heidän puolisoitensa kokemana. Seuraavassa vertailaan monikkoperheiden toimeentulokokemuksia Hypa06:n ja Kuluttajatutkimuskeskuksen

vuonna 2006 toteutettujen lapsiperhekyselyjen (N=833) tuloksiin. Vertailuissa tulee huomioida, että Kuluttajatutkimuskeskuksen kyselyaineiston vanhemmat ovat monikkoperheiden vanhempia huomattavasti iäkkäämpiä, keskimäärin 40–50-vuotiaita, jolla saattaa olla yhteyksiä tutkimustuloksiin.

4.1 Monikkoperheiden tulotasot

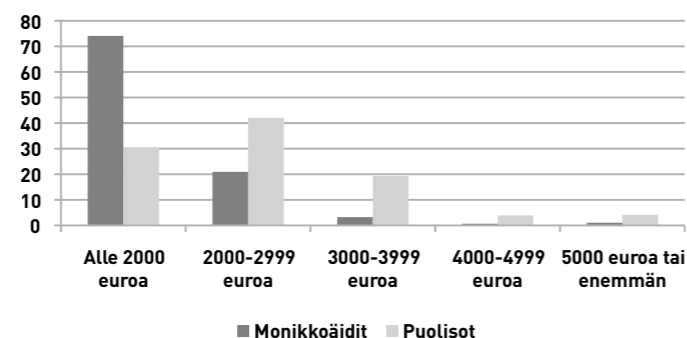
Tutkimuksessa tarkasteltiin monikkoäitien ja heidän puolisoitensa arvioita henkilökohtaisista kuukausittain käteen jäävistä tuloista sekä perheelle kohdennetuista tulonsiirroista. Tutkimukseen osallistuneiden perheiden jakautuminen eri tuloluokkiin on esitetty kuviossa 6. Monikkovanhemmat kuvasivat taloutensa keskimäärin varsin hyvätuloisiksi, vaikka hajonta perheiden kesken olikin melko suurta. Tutkimukseen osallistuneiden perheiden kuukausittaisiksi tuloluokaksi muodostui yleisimmin 3 000–3 999 euroa. Monikkoperheiden talouskohtaiset yhteenlasketut nettotulot kuukaudessa olivat keskimäärin noin 3 800 euroa (vaihteluväli 89 €–23 000 €). Alle 2 000 euron kuukausitulujen jäävien kotitalouksien osuus oli alle 10 prosenttia. Suuret vaihtelut perheiden yhteenlasketuissa tuloissa voivat olla todellisia, mutta on myös mahdollista, että vastaajien brutto- ja nettotulot ovat menneet sekaisin tai ymmärrys käteen jäävistä tuloista on poikennut vastaajien välillä. Tulokysymyksessä otettiin huomioon myös vastaajan ja hänen puolisonsa kuukausittaiset omaisuustulot, jotka ovat saattaneet joillakin vastaajilla suurentaa kuukausituloja huomattavasti.

KUVIO 6. MONIKKOPERHEIDEN YHTEENLASKETUT NETTOTULOT ERI TULOLUOKISSA (n = 1445)

Perheiden tulot muodostuivat pääosin vanhempien palkka-, yrittäjä- ja omaisuustuloista sekä eläkkeistä (78%), mutta myös lapsilisien ja elatustuen osuus perheiden kokonaistuloista oli huomattava (11%). Erityisesti pienituloisimmille perheille lapsilisät ovatkin usein varsin merkittävä tulonlähde (Ruotsalainen 2006). Vanhemmilta tai sukulaisilta saatu taloudellinen tuki oli monikkoperheissä vähäistä (ka = 35 €/kk). Kun tarkasteltiin monikkoäitien ja heidän puolisoitensa ilmoittamia henkilökohtaisia tulotietoja (palkka-, yrittäjä- ja omaisuustulot sekä eläkkeet, muut sosiaaliturvaetuudet ja äitiys- tai vanhempainpäiväraha sekä lasten kotihoidon tuki), oli monikkoäitien keskimääräinen arvio omista kuukausittaisista nettotuloistaan noin 1 450 euroa (kuvio 7). Puolisoiden osalta henkilökohtaisten nettotulojen määrä kuukaudessa oli keskimäärin noin 2 400 euroa. Merkittävät erot puolisoitensa henkilökohtaisten tulojen välillä selittyvät suurelta osin monikkoäitien ja heidän puolisoitensa työmarkkina-asemalla: äidit olivat puolisoita yleisemmin vanhempainvapaalla perhe-etuuksien turvin, kun taas puoliset olivat pääsääntöisesti työelämässä. Lisäksi puoliset työskentelivät äitejä useammin johtavissa asemissa.

KUVIO 7. MONIKKOÄITIEN JA PUOLISOIDEN HENKILÖKOHTAISET NETTOTULOT (n=1455, %)

MONIKKOPERHEIDEN TULOT TAUSTATIETOJEN MUKAAN. Monikkoperheiden kokonaistulot olivat vahvasti yhteydessä vanhempien siviilisäätyyn, perheen lapsilukumäärään ja nuorimman lapsen ikään. Lähes 40 prosenttia yksinhuoltajista edusti alimman tuloluokan perheitä, kun taas yli 75 prosentilla kahden huoltajan perheistä kotitalouksien yhteenlasketut tulot olivat yli 3 000 euroa. Monikkoperheiden tulot kasvoivat perheen lapsiluvun mukaan. Kolmen lapsen perheissä yhteenlasketut tulot olivat pienempiä perheitä yleisemmin yli 4 000 euroa. Suuremmissa perheissä vanhemmat ovat yleensä iältään vanhempia ja mukana palkkatyössä, mikä voi selittää perheiden hyvää tulotasoa. Kiintoisia havaintoja ilmeni myös tarkasteltaessa perheiden tulotietoja suhteessa perheen nuorimman lapsen ikään. Alle 3-vuotiaiden lasten perheet osoittautuivat tässä aineistossa tulotasoiltaan varsin keskitasoisiksi, yleisimmin näiden perheiden tulot olivat 3 000–3 999 euroa. Korkeimmat tulot olivat 3–11-vuotiaiden lasten perheissä, mutta lasten kasvettua teini-ikäisiksi laski perheiden tulotaso odotettua useammin alle 2 000 euron. Aalempaa tulotasoa selittänee yksinhuoltajien suuri osuus juuri teini-ikäisten lasten perheissä.

MONIKKOPERHEIDEN TULOT VERRATTUNA KULUTTAJATUTKIMUSKESKUKSEN KYSELYN LAPSIPERHEISIIN. Monikkoperheiden keskimääräiset käteen jäävät kokonaistulot olivat hyvin samansuuruiset Kuluttajatutkimuskeskuksen kyselyn lapsiperheisiin verrattuna (Raijas & Wilska 2007). Naisten kuukausittaiset nettotulot olivat Kuluttajatutkimuskeskuksen lapsiperhekyselyssä kuitenkin huomattavasti korkeammat (1 808 euroa) kuin tähän kyselyyn vastanneilla monikkoperheiden äideillä. Yhtenä selityksenä tuloeroihin äitien osalta saattaa olla se, että Kuluttajatutkimuskeskuksen aineistossa olevat äidit olivat kaikki parisuhteessa eläviä, kun taas yksinhuoltajaäitien määrä monikkoperhetutkimuksessa oli huomattava. Toisaalta monikkoäitien puolisoien tulot olivat Kuluttajatutkimuskeskuksen kyselyn miehiin (1 973 euroa) verrattuna hieman suuremmat, mikä saattaa olla yhteydessä monikkoäitien puolisoien korkeampiin ammatiasemiin työelämässä. Huomioitavaa on kuitenkin, että rajattaessa monikkoperheaineisto lasten iän ja vastaajien siviilisäädyn mukaan Kuluttajatutkimuskeskuksen kyselyn tapaisesti koskemaan vain kahden huoltajan perheitä ja niitä perheitä, joissa on vähintään yksi 11–17-vuotias lapsi, ovat samansuuntaiset erot sekä äitien että puolisoien tulojen osalta yhä havaittavissa.

4.2 Monikkoperheiden lainat

Siitä huolimatta, että monikkoperheiden vanhemmat kokevat toimeentulonsa vähintään keskinertaisena, on useiden monikkoperheiden taloudessa taakkana isojakin lainoja. Lainaa oli noin 80 prosentilla monikkoperheistä. Monikkoperheiden lainaprosentti on huomattavasti suurempi kuin Kuluttajatutkimuskeskuksen lapsiperhekyselyn vanhemmilla (10%), jota voidaan osittain selittää Kuluttajatutkimuskeskuksen kyselyyn osallistuneiden vanhempien korkealla iällä (Raijas & Wilska 2007, 16). 10 prosenttia monikkovanhemmista ilmoitti, ettei heidän taloudellaan ole lainaa ja kokonaan vastaamatta tähän kysymykseen oli jättänyt 9 prosenttia vanhemmista joko haluttomuuttaan tai lainattomuuttaan. Lainaa omaavien monikkoperheiden keskimääräinen lainaosuus oli noin 82 000 euroa (vaihteluväli 7 000–230 000 euroa), joka on myös selkeästi

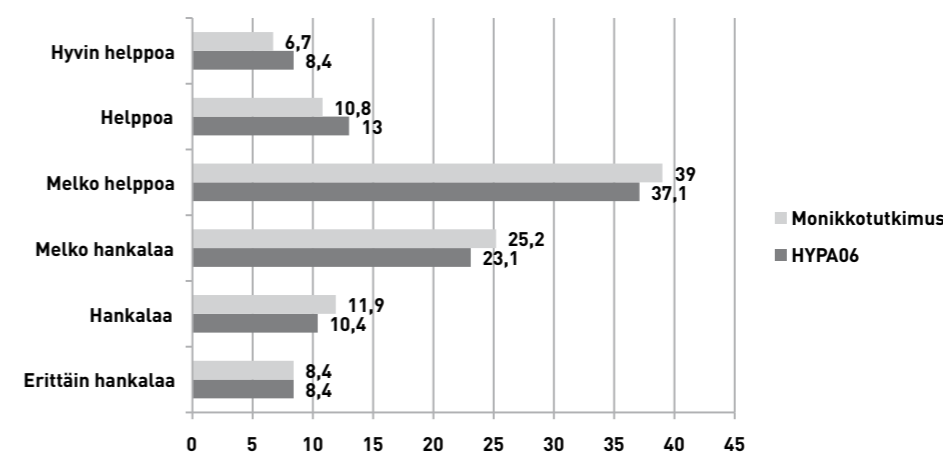
suurempi kuin Kuluttajatutkimuskeskuksen lapsiperhekyselyn vanhemmilla (noin 66 000 euroa). Monikkoperheiden keskimääräisestä lainaosuudesta asuntolaina oli selvästi suurin yksittäinen velkaerä (82%), toiseksi eniten velkaa tuottivat autolainat (3%). Suurin osa (85%) monikkoperheistä asuikin omistamissaan asunnoissa, kun taas vuokralla asui vain noin 12 prosenttia.

Lainamäärien vertailu pariaineistossa ilmaisi, etteivät puolisoien kertomat lainaosuudet eronneet tilastollisesti keskenään. Kun tarkastellaan kaikkia kyselyyn vastanneita monikkovanhempia, voidaan kuitenkin havaita, että puolisoilla oli lainaa noin 10 000 euroa äitejä enemmän. Velkaantuminen oli selvästi yhteydessä vanhempien ikään: 20–30-vuotiailla ja 30–39-vuotiailla monikkoperheiden vanhemmilla oli muita ikäryhmiä yleisemmin yli 100 000 euron lainoja. Lainan määrä oli selvästi yhteydessä myös perheiden tuloihin: mitä suuremmat tulot sitä enemmän perheellä oli lainaa. Suurimmalla osalla kahden suurimman tuloluokan perheistä oli lainaa yli 100 000 euroa. Monikkoperheiden velkaantumisella ei kuitenkaan ilmennyt yhteyttä perheiden toimeentulon kokemiseen.

4.3 Monikkovanhempien kokemukset toimeentulostaan

Vanhempien toimeentulokokemusten tarkastelu tulotietojen lisäksi antaa monikkoperheiden taloudellisesta tilanteesta monipuolisemman kuvan. Kysyttäessä monikkovanhemmilta kokemuksia perheen toimeentulosta (kuvio 8), yli puolet vanhemmista (55%) koki menojen kattamisen tuloilla helpoksi. Yleisimmin vastaajat arvioivat toimeentulonsa melko helpoksi (37%). Melko hankalana, hankalana tai erittäin hankalana toimeentuloaan piti kuitenkin jopa 45 prosenttia vanhemmista. Toimeentulo koettiin monikkoperheissä huomattavasti vaikeampana kuin Kuluttajatutkimuskeskuksen kyselyn lapsiperheissä, joissa huonona tai erittäin huonona taloudellista tilannetta piti vain noin 10 prosenttia lapsiperheistä.

KUVIO 8. MONIKKOPERHEIDEN JA HYPA06-PERHEIDEN KOKEMUKSET TOIMEENTULOSTA, (%)

Monikkoperheiden äidit kokivat perheen toimeentulon hieman hankalampana kuin heidän puolisonsa. Monikkoperheiden vanhempien väliset erot toimeentulon kokemisessa selittynevät osittain puolisoien välisillä tuloeroilla: äitien henkilökohtaiset nettotulot olivat selvästi puolisoita alhaisemmat ja sijoittuivat pääosin kahteen alimpaan tuloluokkaan. Erilaisia toimeentulokokemuksia voidaan selittää myös puolisoien erilaisilla työmarkkina-asemilla, sillä työelämän ulkopuolella olevat äidit kokivat toimeentulonsa työssäkäyviä äitejä hankalampana. Monikkoäidit olivat puolisoihin verrattuna selvästi useammin työelämän ulkopuolella.

MONIKKOPERHEEN TOIMEENTULOKOKEMUKSET TAUSTATIETOJEN MUKAAN. Monikkoperheiden tulotasot olivat oletetusti yhteydessä menojen kattamisen vaikeuteen: mitä alhaisemmat olivat tulot, sitä hankalampana toimeentulo koettiin (taulukko 4). Alimpaan tuloluokkaan kuuluneista monikkovanhemmista jopa lähes 80 prosenttia koki toimeentulonsa hankalaksi

(vastausvaihtoehdot: melko hankalaa, hankalaa ja erittäin hankalaa). Huomioitavaa on kuitenkin myös se, että edes ylimpään tuloluokkaan kuuluneet perheet eivät aina kokeneet toimeentuloaan helpoksi (vastausvaihtoehdot: melko helppoa, helppoa ja erittäin helppoa). Yksinhuoltajaperheiden vanhemmat arvioivat toimeentulonsa hankalaksi huomattavasti useammin (74 %) kuin kahden huoltajan perheet (43 %). Koettu toimeentulo erosi monikkoperheissä myös perheen nuorimman lapsen iän mukaan. Alle 3-vuotiaiden lasten monikkoperheet kokivat toimeentulonsa muita useammin hankalaksi, kun taas kouluikäisten lasten (7–11-v) perheissä menojen kattaminen tuloilla arvioitiin muita perheitä yleisemmin helpoksi. Kouluikäisten lasten perheissä vanhempien tulo- taso oli muita perheitä korkeampi, mikä selittää näiden perheiden positiivisempaa kokemusta toimeentulosta. Perheen lasten lukumäärän suhteen toimeentulokokemukset erosivat ainoastaan suurten perheiden osalta. Toimeentulo koettiin muita perheitä selvästi useammin hankalaksi niissä monikkoperheissä, joissa oli neljä tai useampia lapsia.

TAULUKKO 4. MONIKKOPERHEIDEN JA HYPÄ06:N LAPSIPERHEIDEN KOETTU TOIMEENTULO (%)

	Menojen kattaminen tuloilla			
	Monikkoperheet		HYPÄ06-perheet	
	Helppoa (n=836)	Hankalaa (n=697)	Helppoa (n=2492)	Hankalaa (n=1890)
Tuloluokat				
Alle 2000 €	22,4	77,6	#	#
2000–2999 €	31,7	68,4	#	#
3000–3999 €	46,9	53,0	#	#
4000–4999 €	69,2	30,8	#	#
5000 € tai enemmän	81,5	18,5	#	#
Perhetyyppi				
Avio- tai avoliitossa	57,3	42,7	60,3	39,7
Yksinhuoltaja	25,7	74,3	36,8	63,2
Lasten lukumäärä				
2 lasta	60,4	39,6	59,4	40,6
3 lasta	56,7	43,3	55,6	44,4
4 lasta tai enemmän	39,6	60,4	51,2	48,8
Nuorimman lapsen ikä				
Vauvaikäisiä alle 1 v	45,1	54,9	57,3	42,7
Pikkulapsi-ikäisiä 1–2 v	47,1	52,9	55,3	44,7
Leikki-ikäisiä 3–5 v	63,3	36,7	58,2	41,8
Kouluikäisiä 6–11 v	57,8	42,2	58,5	41,5
Nuoruusikäisiä 12–18 v	53,3	46,7	59,4	40,6

HUOM. # = TIETOA EI SAATAVILLA

MONIKKOPERHEIDEN TOIMEENTULOKOKEMUKSET VERRATTUNA HYPÄ06-PERHEISIIN. Monikkoperheiden vanhemmat kokivat toimeentulonsa kokonaisuudessaan hyvin samankaltaisena kuin Hypä06-lapsiperhekyselyn vanhemmat. Eroja kuitenkin ilmeni, kun toimeentuloa tarkasteltiin eri aineistoissa vanhempien siviilisäädyn, perheen lapsiluvun ja nuorimman lapsen iän mukaan. Monikkoperheelliset yksinhuoltajat ja monilapsiset monikkoperheet kokevat toimeentulo-ongelmia selvästi useammin kuin Hypä06:n yksinhuoltajat ja monilapsisten perheiden vanhemmat. Lisäksi Hypä06:n perheissä suurin osa vanhemmista koki perheensä toimeentulon helpoksi riippumatta perheen nuorimman lapsen iästä, kun taas monikkoperheissä lapsen ikä vaikutti edellä kuvatulla tavalla koettuun toimeentuloon. Vertailuissa tulee kuitenkin muistaa monikkoperheiden vanhempien vastaaminen kyselyyn huomattavasti suuremman taloudellisen epävarmuuden aikana (vuonna 2009) kuin vertailuaineistojen lapsiperheet (vuonna 2006), joka on todennäköisesti vaikuttanut monikkoperheiden vanhempien subjektiiviseen kokemukseen toimeentulosta.

4.4 Rahan säästäminen ja kulutusmahdollisuuksista tinkiminen

Yleensä on ajateltu, että lapsiperheiden käytettävissä olevat tulot kuluvat pääosin perheen välttämättömiin kuluihin, eikä ylimääräistä rahaa jää säästettäväksi (Salmi ym. 2009, 87). Monikkoperheissä säästäminen oli kuitenkin yleistä ja mahdollistui taloudellisesta tilanteesta riippumatta. 41 prosenttia vanhemmista kertoi välttämättömien menojen jälkeen jäävän vielä 100–499 euroa ylimääräistä rahaa kuukaudessa. Sama määrä jäi säästöön suurimmalla osalla myös alimpien tuloluokkien perheissä ja lapsilukumäärältään suurissa monikkoperheissä. Monikkoperheet saattavatkin sopeutua matalampaan tulotasoon ja pyrkiä muokkaamaan elämäntyyliä tulojen mukaisesti. Vain reilu 10 prosenttia vanhemmista vastasi, ettei heidän perheelleen jää yhtään ylimääräistä rahaa säästöön kuukaudessa. Muita harvemmin rahaa jäi säästöön yksinhuoltajien monikkoperheissä.

Vanhempia pyydettiin myös arvioimaan, missä määrin perheen taloudellinen tilanne oli pakottanut tinkimään erilaisista asioista viimeisen vuoden aikana. Reilu kolmasosa monikkoperheistä ei ollut vastannut tinkimistä koskevaan kysymykseen, minkä voisi ainakin suuren osan kohdalla olettaa merkitsevän sitä, ettei heidän perheensä ollut joutunut tinkimään missään toimintatavassa. Kuitenkin lähes 65 prosenttia kysymykseen vastanneista monikkoperheistä oli joutunut viimeisen vuoden aikana tinkimään taloudellisen tilanteen vuoksi yhteisistä resursseista tai vastaanottanut taloudellista apua perheen ulkopuolelta. Suurin osa vastaajista oli tinkinyt vaatteiden tai kodin tarvikkeiden hankinnoissa (73 %), luopunut perheen yhteisestä vapaa-ajan matkailusta (67 %) ja aikuisten vapaa-ajan menoista (61 %). Lasten harrastuksiin säästötoimenpiteet kohdistettiin monikkoperheissä vasta viimeisimpänä vaihtoehtona (14 %). Niitä perheitä, jotka kertoivat joutuvansa säästämään lähes kaikissa (5–7 vaihtoehdossa, max=7) mainituissa vastausvaihtoehdoissa, oli vain reilu kymmenesosa. Säästötoimenpiteet olivat yleisimpiä yksinhuoltajien ja kolmen lapsen monikkoperheissä.

Mielenkiintoista tuloksissa on se, että vaikka monikkoperheet ilmoittivat rahaa jäävän perheelle välttämättömien menojenkin jälkeen, suurin osa monikkovanhemmista kuitenkin joutui samalla tinkimään kulutuksesta. Asiaa voidaan selittää useallakin tavalla. Tarkasteltaessa perheil- le välttämättömien menojen jälkeen jäävää tulo-osuutta, tulee pohtia jääkö tämä osa aidosti säästöön. Kuukaudessa ylimääräiseksi jäänyt rahamäärä saatetaan laittaa hetkeksi säästöön ja käyttää kulutukseen seuraavassa kuussa tai summa voi usein tulla myös kulutettua samassa kuussa johonkin muuhun kuin välttämättömyshankintoihin. Perhe saattaa myös jättää jokin iso hankinta ostamatta, jolloin kyseinen summa jää säästöön. Lisäksi pakollisten menojen jälkeen käteen jäänyt raha saatetaan käyttää isojen investointien lainan maksuun, jota voidaan ajatella säästämisenä. Toisaalta tinkiminen ei läheskään aina ole yhteydessä taloustilanteeseen ja tapahdu pakon edessä, vaan usein kulutushankintoja vähennetään periaatteellisten syiden vuoksi. Näin ollen säästäminen ja tinkiminen samaan aikaan voi hyvinkin olla mahdollista ja toteutua myös monikkoperheissä.

MONIKKOPERHEIDEN SÄÄSTÄMINEN VERRATTUNA HYPÄ06-PERHEISIIN. Hypä06:n puhelin- haastatteluaaineiston mukaan vain harvat lapsiperheet olivat kokeneet joutuneensa tinkimään ruu- an tai vaatteiden kulutuksessa. Huonekalujen hankinnasta ja perheen yhteisistä vuosittaisista lo- mamatkoista oli joutunut säästämään reilu 20 prosenttia vastaajista. (Moisio 2008, 267.) Näiden tulosten valossa näyttää siltä, että monikkoperheissä säästötoimenpiteet ovat huomattavasti yleisempiä kuin muissa lapsiperheissä ja taloudellisen tilanteen vuoksi joudutaan tinkimään usein niin tavaroiden hankinnoissa kuin perheen vapaa-ajan toimintatavoissa.

4.5 Lapsiin liittyvät kulutusmahdollisuudet

Kyselyssä tarkasteltiin myös monikkoperheiden lapsiin liittyviä kulutusmahdollisuuksia. Asiaa selvitettiin tiedustelemalla, onko perheellä halutessaan varaa tarjota lapsille tiettyjä resursseja, kuten esimerkiksi omaa huonetta, viikkorahaa, omaa kännykkää, tietokonetta lasten käyttöön, maksullisia harrastuksia tai yksityislääkärikäyntejä. Neljäsosa kaikista kysymykseen vastanneista

vanhemmista ilmoitti, että heidän perheellään olisi halutessa varaa näihin kaikkiin. Yleisimmin monikkoperheillä oli varaa lasten maksullisiin harrastuksiin (72%). Myös lapsen oman kännykän hankintaan (64%) ja viikkorahan maksuun (62%) löytyi melko yleisesti rahaa. Oman huoneen, tietokoneen käyttömahdollisuuden ja yksityislääkärikäyntien kustannuksiin vanhemmilla oli harvimminkin varaa, mutta näihinkin löytyi rahaa yli puolelta kysymykseen vastanneilta monikkovanhemmilta.

Monikkolasten ikä oli yhteydessä perheen lapsille tarjoamiin kulutusmahdollisuuksiin. 6–11-vuotiaiden monikkolasten perheet pystyivät muita useammin tarjoamaan lähes kaikkia edellä mainittuja asioita. Muissa ikäluokissa kulutusmahdollisuuksien yleisyys kasvoi lasten iän mukaan. On todennäköistä, että pienten lasten monikkovanhemmat ovat vastanneet kysymykseen lastensa tämänhetkisen iän mukaisesti eikä ennakkoiden tulevaa kulutusta, jolloin pienille lapsille ei useinkaan haluta vielä tarjota kaikkia vaihtoehtoina olleita kulutusmahdollisuuksia. Yksinhuoltajien perheissä lasten kulutukseen oli selvästi muita lapsiperheitä harvemmin varaa. Merkittävin ero ilmeni yksityisten lääkäripalveluiden osalta: niitä pystyi halutessaan tarjoamaan lapsilleen vain hieman alle kolmasosa yksinhuoltajista. Niistä perheistä, jotka arvioivat pystyvänsä kustantamaan lapsilleen kaikki mainitut kulutusmahdollisuudet, oli yksinhuoltajista alle viisi prosenttia, kolmen tai useamman lapsen monikkoperheistä reilu 40 prosenttia ja alle kouluikäisten monikkolasten perheistä 20 prosenttia.

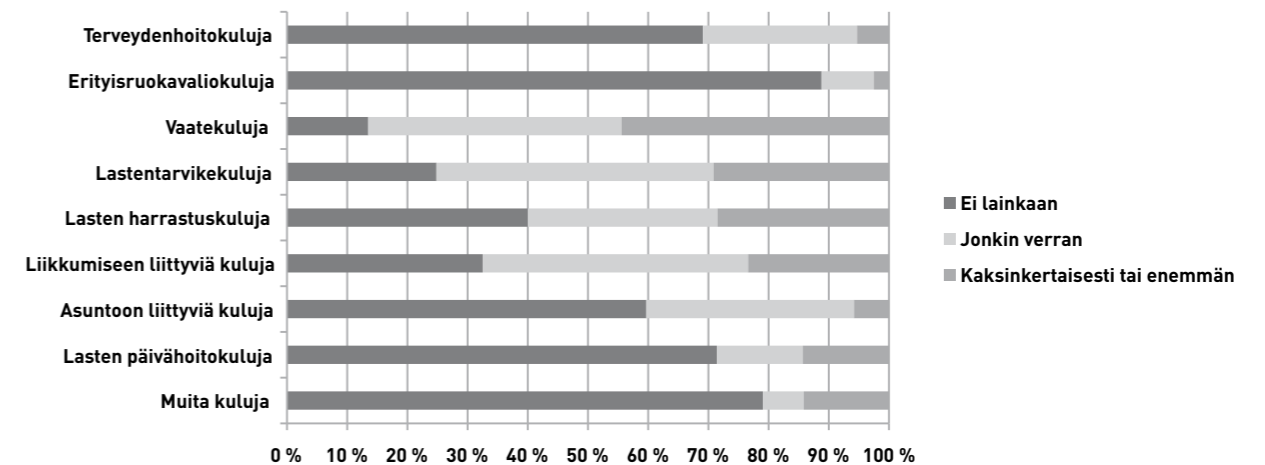
LAPSIIN LIITTYVÄT KULUTUSMAHDOLLISUUDET MONIKKOPERHEISSÄ VERRATTUNA HYPÄ06-PERHEISIIN. Hypä06:n perheiden lasten kulutusmahdollisuudet olivat kokonaisuudessaan hyvin samankaltaiset monikkoperheisiin verrattuna. Eroja kuitenkin löytyi. Monikkovanhemmat eivät pysty tarjoamaan tietokonetta lasten käyttöön tai antamaan lapsille viikkorahaa samassa määrin kuin yksittäin syntyneiden lasten vanhemmat. Mielenkiintoista tuloksissa on se, että yli kolmilapsisten perheiden kohdalla vaaka kallistui toisin päin useimmissa muissa kulutusmahdollisuuksissa. Tällöin monikkoperheillä oli muita lapsiperheitä yleisemmin mahdollisuuksia muun muassa viikkorahan maksamiseen ja maksullisten harrastusten tarjoamiseen. Yhtenä selityksenä ilmiölle voisi olla kahden huoltajien perheiden valtaisuus yli kolmen lapsen perheissä, jolloin perheellä on todennäköisesti enemmän rahaa käytettävänä lasten kulutusmahdollisuuksiin. Eroja ilmeni myös perheen nuorimman lapsen iän suhteen, sillä Hypä06:n perheissä lasten kulutusmahdollisuudet olivat suurimmat teini-ikäisten lasten perheissä ja monikkoperheissä taas 6–11-vuotiaiden lasten perheissä.

4.6 Monikkoudesta aiheutuvat lisäkulut

Entä miten monikkovanhemmat sitten itse arvioivat monikkolasten aiheuttamat lisäkustannukset verrattuna samaan määrään yksittäin syntyneisiin lapsiin? Kuvio 9 osoittaa, miten vanhemmat arvioivat lisäkulujen muodostuvan eri alueilla. Suurin osa vastaajista (60%) arvioi monikkouden aiheuttavan kokonaisuudessaan jonkin verran lisäkuluja. Reilu kolmasosa vastaajista ei kokenut monikkouden tuovan minkäänlaisia lisäkuluja, mutta lähes kymmenen prosenttia vastaajista arvioi kuitenkin monikkouden aiheuttavan vähintään kaksinkertaisia lisäkuluja.

Yleisimmin kaksinkertaisia tai suurempia lisäkuluja monikkoperheissä arvioitiin syntyvän vaatekuluista sekä lasten tarvike- ja harrastekuluista. Harvimminkin lisäkuluja vanhempien mielestä aiheutui erityisruokavalioon, terveydenhoitoon, päivähoitoon tai asumiseen liittyvistä asioista. Muita vanhempien mainitsemia lisäkuluja monikkoudesta olivat useimmiten muun muassa kerralla maksettavat vakuutusmaksut ja autokoulumaksut, lasten koulukirjoista sekä kotiauvun hankinnasta aiheutuvat menot.

KUVIO 9. VANHEMPIEN ARVIOT LASTEN MONIKKouden Aiheuttamista Lisäkuluista Verrattuna Samaan Määrään Yksittäin Syntyneisiin Lapsiin (n = 1 437–1 522)

ARVIOT MONIKKouden TUOMISTA LISÄKULUISTA TAUSTATEKIJÖIDEN MUKAAN. Vanhempien arviot lisäkuluista olivat selvästi yhteydessä lasten ikään. Alle kouluikäisten lasten vanhemmat arvioivat monikkoudesta aiheutuvan lisäkuluja jonkin verran useammin kuin kouluikäisten lasten perheissä. Alle kouluikäisten lasten monikkoperheissä päivähoitosta, liikkumisesta ja lastentarvikkeista arvioitiin vanhempien lasten perheitä useammin aiheutuvan kaksinkertaiset lisäkulut. Kouluikäisten lasten monikkoperheissä taas kaksinkertaisia lisäkuluja arvioitiin aiheutuvan muista perheitä yleisemmin lasten harrastekuluista, asuntoon liittyvistä kuluista sekä muista kuluista. Lasten ikään liittyviä eroja selittää osittain se, että sekä pikkulapsiperheet että kouluikäisten lasten perheet arvioivat todennäköisesti kustannusten olemassaolon tämän hetkisen tilanteen perusteella. Saattaa olla, että takautuva arviointi muun muassa erityisesti lapsuuteen liittyvistä kuluista on vaikeaa eikä vuosien takaiset tuntemukset mahdollisista lisäkuleristä ole enää välttämättä muistissa. Yksittäisiä lisäkuleriä tarkasteltaessa eroja ilmeni myös vastaajan siviilisäädyn mukaan: yksinhuoltajat arvioivat kaksinkertaisten lisäkulujen muodostuvan muista yleisemmin vaatekuluja ja harrastuskuluja osalta. Perheen lasten kokonaislukumäärällä ei ollut yhteyttä monikkoudesta aiheutuvien lisäkulujen arviointiin.

4.7 Lopuksi: Taloudellinen asema hyvinvointia turvaamassa

Monikkoperheiden toimeentulo ei kokonaisuutena juurikaan eroa muiden lapsiperheiden toimeentulosta. Monikkovanhemmat kuvasivat taloutensa keskimäärin varsin hyvätuloisiksi ja perheen käteen jäävät kokonaistulot olivat samansuuruiset muihin lapsiperheisiin verrattuna. Eroja kuitenkin ilmenee, kun perheitä tarkastellaan lasten lukumäärän ja perheen nuorimman lapsen iän mukaan. Monikkoperheet kokevat toimeentulonsa selvästi muita samassa elämäntilanteessa olevia lapsiperheitä hankalampana silloin, kun perheessä on alle 3-vuotiaita lapsia tai kun perheessä on kolme tai useampi lapsi.

Monikkoperheen suurimmat menoerät osuvatkin usein juuri lasten vauva- ja pikkulapsiaikaan. Suurin osa monikkovanhemmista arvioi monikkouden aiheuttavan perheeseen jonkin verran lisäkuluja verrattuna tilanteeseen, jossa sama määrä lapsia olisi syntynyt perheeseen yksitellen. Lähes kymmenesosa vastaajista arvioi monikkouden aiheuttavan myös vähintään kaksinkertaisia lisäkuluja. Yleisimmin kaksinkertaisia lisäkuluja monikkoperheissä arvioitiin syntyvän välttämättömistä vaatekuluista sekä lasten tarvike- ja harrastekuluista.

Toimeentulohuolien kasautuessa monikkovanhempien voimavarat saattavat kulua suurelta osin raha-asioista huolehtimiseen. Vanhemmat väsyvät ja stressaantuvat paineiden alla eikä vanhemmuuteen enää riitä tarvittavia voimia. Monikkolasten vanhemmuus vaatisi kuitenkin vielä

normaalia enemmän huomiota lapsiin liittyvien kasvatushaasteiden, kuten yksilöllisyyden tukemisen vuoksi. Lisäksi on ymmärrettävää, että vanhempien väsyessä kasvatuksellisten tai taloudellisten paineiden alla myös parisuhde on koetuksella. Perhepoliittisilla tukimuodoilla tulisi paremmin vastata monikkoperheiden taloudellisiin rasituksiin ja niistä mahdollisesti aiheutuviin muihin perhe-elämän ongelmiin.

5 VANHEMMUUS JA TYÖNJAKO MONIKKOARJESSA

Lasten syntymä ja vanhemmuuden roolin omaksuminen on aina perheessä merkittävä asia. Vanhemmuus rikastuttaa elämää monin tavoin, mutta samalla se tuottaa erilaisia haasteita päivittäin. Vanhemmuus tuo mukanaan suuren vastuun lapsista ja yleensä vanhemmat ovat valmiita tekemään kaikkensa lastensa puolesta. Entistä suuremman haasteen edessä vanhemmat ovat silloin, kun kyseessä on monikkoraskaus. Tällöin vanhemmuus edellyttää erityistä johdonmukaisuutta, soveltamista ja suunnitelmallisuutta moninkertaisten elämänhallinnan vaatimusten myötä. Karhumäen (2009, 131) mukaan useimpien monikkolasten syntymän jälkeinen tehostettu hoitoaika sairaalassa asettaa vanhemmat heti ison haasteen eteen. Vanhemman rooliin kasvaminen vie enemmän aikaa, kun yhteinen vauva-arki kotona viivästyy.

Monikkoperheessä kasvatukseen liittyy tiettyjä erityispiirteitä. Tavanomaisten vanhemmuuden haasteiden lisäksi monikkoperheissä vanhemmat työstävät jatkuvasti lasten keskinäiseen suhteeseen ja yksilöllisyyden tukemiseen liittyviä erityistilanteita. Vanhemmat voivat kokea kahden tai useamman lapsen yksilöllisen kohtaamisen ja huomioinnin arjen keskellä aluksi vaikeaksi, joka aiheuttaa syyllisyyden tunteita uusille vanhemmille. Haasteita vanhemmille voi asettaa varsinkin identtisten monikkolasten tunnistaminen erilleen tai kiintymyssuhteiden erilainen kehittyminen kunkin lapsen kanssa. Vauvat saattavat myös kilpailla vanhempiensa huomiosta, joka voi helposti johtaa uupumiseen ja turhautumiseen varsinkin ”täydelliseen vanhemmuuteen” pyrkivillä äideillä ja isillä. (Campbell ym. 2004, 661.) Kolmosten tai sitä useamman monikkolapsen perheessä käytännön lastenhoito hankaloituu entisestään, kun muun muassa syöttäminen tai sylissä pitäminen yhtä aikaa ei ole mahdollista. Myös lasten nuoruusikä voi tuoda monikkovanhemmille erityisiä haasteita, kun samat kuohuntavaiheet, yksilölliset tarpeet ja aikataulujen yhteensovittamiset tapahtuvat moninkertaisina. On tavallista, että monikkolapset kokevat nuoruudessaan keskinäistä kilpailua, kateutta ja toisaalta myös tiivistä yhteenkuuluvuutta. Vanhemmilta vaaditaan monikkolasten nuoruusiässä johdonmukaisuutta ja rajojen vetoa sekä paljon henkistä jaksamista. (Heikinheimo 2007, 15–16.)

Äitien ohella myös pienten lasten isät kokevat yleisesti vanhemmuuteen liittyvää stressiä. Halmeen (2009) tutkimuksessa isät kokivat omat vanhemmuuden taitonsa puutteellisiksi. Stressin kokeminen lisääntyi, jos lapset olivat vaativia ja itkuisia. (Halme 2009.) Piontellin (2002, 78) tutkimuksen mukaan useimmat monikkoisät tekivätkin enemmän töitä sen takia, että he pystyivät olemaan poissa stressaavasta koti-ilmapiiiristä. Suurin osa näistä isistä alkoi kuitenkin nauttia isyydestä enemmän monikkolasten vauva-ian jälkeen. Karhumäen (2009) tarkasteleman lapsiperheaineiston mukaan monikkoperheen isät kokevat jaksamisensa kuitenkin melko hyväksi ja ovat vähemmän väsyneitä arjessa kuin muut isät. Isien hyvinvointia edistää mahdollisesti se, että he kokevat saaneensa hyvin tukea hoito- ja kasvatustalouden ammattilaisilta perhe-elämään liittyvissä asioissa. (Karhumäki 2009, 132.) Lisäksi aidosti jaetun monikkovanhemmuuden myötä myös väsymys ja uupumus tulevat jaettavaksi puolisoitten kesken, molempien jaksaminen paranee ja yhteiset kokemukset kannattelevat raskaimman vaiheen yli.

Monikkoperheellisyys tuo kuitenkin myös moninkertaisia voimavaroja vanhempien arkeen. Monikkolapsista saatu ilo ja onni sekä suunnaton rakkaus lapsia kohtaan kannattelevat usein vaikeimpien aikojen yli. Perhe voi saada kokea myös ulkopuolisten ihailuja monikkovauvoista. Suurin osa vanhemmista ilahtuu saamastaan erityishuomiosta ja kokee toisten osoittaman kiinnostuksen palkitsevana. Monikkoperheessä myös molempien vanhempien osallisuus korostuu ja molemmat vanhemmat voivat kokea itsensä ehdottoman tarpeelliseksi. Vanhempien keskinäinen yhteistyö voi parhaimmillaan muodostua hyvinkin tiiviiksi, arvostus toista kohtaan vanhempana kasvaa ja kokonaisuudessaan lujittaa perheen yhteenkuuluvuutta. (Heikinheimo 2007, 13; Huttunen 2007, 62–66.)

Monikkovanhemmuuden voimavarat vaihtelevat erikokoisissa ja eri-ikäisten lasten monikkoperheissä. Piontellin (2002, 79) tutkimuksessa ne perheet, joissa oli jo aiempia lapsia, selvisivät

monikkovanhemmuudesta helpommalla. Elämänmuutokset eivät tulleet vanhemmille täysin yllätyksenä ja arjen rutiinit osattiin jo muodostaa toimiviksi. Vanhemmat eivät olleet yhtä huolissaan monikkolasten terveydestä, sillä he kokivat, että lapset selviytyvät eivätkä vaikeudet kestä ikuisuuksia. Vanhempien lasten mukana perhe pääsi myös enemmän osallistumaan sosiaalisiin tilanteisiin ja muodostivat sosiaalisia kontakteja toisiin vanhempiin. Piontellin (2002, 256) mukaan monikkovanhempien stressi ja loputon uupumus alkavat myös vähentyä lasten toisen ikävuoden jälkeen. Vanhemmat ovat vapautuneita monikkolasten uudenlaisen itsenäisyyden ansiosista. Monikkolapset viihtyvät enemmän kahdestaan, mikä tuo vanhemmille hengähdystaukoja arkeen. Vanhemmat pystyivät myös jättämään lapsensa hetkeksi hoitajalle omien yhteisten menojensa vuoksi.

Seuraavassa luvussa tarkastelen monikkovanhemmuuden tuomia haasteita ja ilon aiheita sekä vanhemmuuden jakamisen kokemuksia. Selvitän monikkovanhemmuudesta koituvia stressikokemuksia sekä sitä, mitkä asiat vanhemmat kokevat monikkovanhemmuudessaan parhaimpina ja haastavimpina sekä millaisia erityispiirteitä monikkovanhemmuus tuo yksittäin syntyneiden lasten vanhemmuuteen verrattuna. Tutkin myös kotitöiden ja lastenhoidon kuormittavuutta puolisoitten kesken sekä yhteisvanhemmuuden toteutumista monikkoperheissä.

5.1 Vanhemmuuden stressikokemukset

Lapsiperheiden arjen on usein todettu koettelevan vanhempien jaksamista (Lammi-Taskula & Salmi 2008, 39). Myös monikkoperheissä koettiin varsin usein vanhemmuudesta aiheutuvaa stressiä, sillä lähes 40 prosenttia vanhemmista kertoi olevansa huolissaan omasta jaksamisestaan ja reilu 40 prosenttia vanhemmista koki riittämättömyyttä vanhempana (taulukko 5). Puolison jaksaminen tai riittämättömyys vanhempana huolestutti vähemmän kuin vastaajan oma kokemus. Monikkoäitejä oma jaksaminen ja riittämättömyys huolestuttivat selvästi puolisoita useammin. Yli 40 prosenttia vanhemmista koki myös, ettei monikkovanhemmuuteen kohdistuvia haasteita ymmärretä riittävästi – erityisesti äidit olivat yleisesti tätä mieltä.

TAULUKKO 5. VANHEMMUUDEN HAASTEET JA STRESSIKOKEMUKSET (JOKSEENKIN TAI TÄYSIN SAMAA MIELTÄ OLEVIEN %-OSUUDET)

Väittäjä	Monikkoperheet (n = 1 499–1 515), %	HYPÄ06-perheet (n = 2 471–2 842), %
Olen huolissani omasta jaksamisesta vanhempana	38,8	38,2
Olen huolissani puolison jaksamisesta vanhempana	31,7	32,2
Koen riittämättömyyttä vanhempana	43,0	32,1
Koen puolisoni riittämättömäksi vanhempana	15,9	16,5
Koen, että vanhemmuuteeni kohdistuvia haasteita ei ymmärretä riittävästi	42,5	#
Monikkolasten kasvattaminen on haastavampaa kuin osasin odottaa	39,4	#
Hermostun monikkolapsille liian usein	33,3	#
Lasten kasvatuksessa tarvitaan fyysisiä kurinpitokeinoja	7,4	13,9
Lasten kasvatuksessa tarvitaan fyysisiä hellydenosoituksia	97,5	98,7
Monikkolasten yksilöllinen ja tasavertainen kohtelu on ollut helppoa	59,5	#
Perheen ulkopuolisten neuvot ovat silloin tällöin tarpeen (monikkolasten kasvatuksessa)	31,7	38,0

HUOM. # = TIETOA EI SAATAVILLA

TUMMENNUTUT PROSENTTIOSUUDET EROAVAT ERITTÄIN MERKITSEVÄSTI MONIKKO- JA HYPÄ06-PERHEIDEN VÄLILLÄ.

Lähes 40 prosenttia vanhemmista koki monikkolasten kasvatuksen haastavampana kuin oli osannut odottaa. Hermostumista monikkolapsille liian usein tapahtui noin kolmasosalle vanhemmista. Tästä huolimatta vain seitsemän prosenttia monikkovanhemmista oli sitä mieltä, että fyysisiä kurinpitokeinoja tarvitaan kasvatuksessa. Sen sijaan fyysisten hellydenosoitusten tärkeys lasten kasvatuksessa oli melkein kaikille vanhemmille ilmeistä. Tyypillinen ajatus miehistä kurinpitäjinä ja äideistä hoivaajana tuli esille myös tässä tutkimuksessa: monikkoäitien puoliset sallivat fyysiset kurinpitokeinot äitejä useammin, kun taas äidit korostivat hieman puolisoita enemmän fyysisiä hellydenosoituksia.

Vaikka vanhemmuus kuormitti vanhempiä yleisesti, kertoi suurin osa monikkovanhemmista monikkolasten yksilöllisen ja tasavertaisen kohtelun olleen helppoa. Vanhemmuuden stressistä huolimatta useimmat vanhemmat katsoivat myös selviävänsä monikkovanhemmuuteen liittyvistä haasteista perheen kesken ilman ulkopuolisten neuvoja. Usein monikkoperheeseen yhdistetäänkin selviytymisen paineet, jolloin vanhemmat yrittävät pärjätä itsenäisesti haasteistaan huolimatta. Avun ja tuen tarpeellisuutta sekä oman jaksamisen rajoja ei voida näyttää ulkopuolisille.

VANHEMMUUDEN STRESSIKOKEMUKSET MONIKKOPERHEISSÄ VERRATTUNA HYPÄ06-PERHEISIIN. Vanhemmuus koettiin pääosin yhtä kuormittavana sekä monikkoperheissä että Hypä06:n lapsiperheissä. Kuitenkin monikkovanhemmat kokivat itsensä riittämättömäksi vanhempana selvästi Hypä06:n vanhempiä useammin. Monikkolasten yhtäaikaisesti vaatima huomio sekä hoidon ja kasvatuksen erityishaasteet lisäävät todennäköisesti vanhempien kokemusta omasta riittämättömyydestä. Kiintoisaa on, että riittämättömyyden kokemisesta huolimatta, monikkovanhemmat katsoivat perheen ulkopuolisten neuvojen tarpeen kasvatuksessa huomattavasti vähäisempänä kuin Hypä06-vanhemmat. Monikkovanhemmat saattavat häpeillä avun tarvetta omillaan selviämisen veloitteen perusteella tai olla jo yksinkertaisesti liian uupuneita avun pyytämiseen (Kauppi 2004; Sipponen 2000, 51). Lisäksi monikkovanhemmat erosivat Hypä06:n vanhemmista kurinpitokeinoissa: monikkovanhemmat pitivät fyysisiä kurinpitokeinoja tarpeettomampana kasvatuksessa kuin Hypä06:n vanhemmat.

VANHEMMUUDEN STRESSIKOKEMUKSET TAUSTATIETOJEN MUKAAN. Muita perheitä useammin huolissaan omasta ja puolisonsa jaksamisesta olivat erityisesti yksinhuoltajavanhemmat sekä alle 3-vuotiaiden pikkulasten vanhemmat. Jaksaminen huolestutti monikkovanhempiä saman verran lasten lukumäärästä riippumatta. Yksinhuoltajat, alle 3-vuotiaiden lasten vanhemmat sekä neljän tai sitä useamman lasten vanhemmat kokivat itsensä myös muita useammin riittämättömiksi vanhempana. Lisäksi alle 3-vuotiaiden monikkolasten vanhemmat kokivat muita monikkovanhempiä useammin monikkolasten kasvattamisen ennakoitua haastavammaksi. He kokivat myös muita useammin, ettei heidän vanhemmuutensa haasteita ymmärretä riittävästi. Lisäksi alle kouluikäisten lasten vanhemmat kokivat muita vanhempiä useammin hermostuneensa monikkolapsille liian usein. Tulokset ovat hyvin ymmärrettävissä, koska yksinhuoltajilla arki monikkolasten vanhempana voi olla hyvin työntäyteistä eikä heillä ole puolisoa jakamassa arjen haasteita. Pienten lasten monikkoperheissä vauva-arki voi myös helposti uuvuttaa, kun jatkuvaa hoivaa vaatii yhtäaikaaisesti useampi lapsi. Tällöin vanhemman jaksaminen on koetuksella ja väsyneenä kärsivällisyydenkin lapsia kohtaan mahdollisesti aiempaa vähäisempää.

Vaikka vanhemmuuden stressikokemukset näyttävät keskittyvän lasten pikkulapsivaiheeseen, kokivat kouluikäisten (7–11-v) monikkolasten vanhemmat muita useammin monikkolasten tasavertaisen kohtelun vaikeaksi. Fyysiset hellydenosoitukset kasvatuksessa puolestaan katsottiin muita useammin tarpeettomaksi teini-ikäisten lasten vanhempien arvioissa. Ulkopuolisten neuvoja monikkolasten kasvatukseen kaipasivat erityisesti yksinhuoltajavanhemmat, joka on hyvin ymmärrettävissä vanhemmuudesta koetun stressin kautta. Ulkopuolisten neuvojen tarpeellisuus väheni perheen lasten lukumäärän kasvaessa.

5.2 Monikkoperheen puolisoitten roolijaot arjessa

Lapsiperheen arkeen luonnollisesti liittyvät kotityöt jäävät käytännössä katsoen usein äitien harteille. Vaikka puolisoitten väliset erot kotitöiden määrästä ovat kaventuneet viime aikoina, tekevät äidit silti edelleen suurimman osan kodin töistä (Takala 2004; Niemi & Pääkkönen 2001). Muiden lapsiperheistä tehtyjen tutkimusten tavoin myös monikkoperheissä molemmat vanhemmat arvioivat äideillä olevan päävastuu ruuan valmistuksesta, pyykinpesusta ja lasten vaatehankinnoista (taulukko 6). Siivouksesta, astioiden pesusta sekä lasten neuvola- tai lääkärikäynneistä ja vanhempainiltoihin osallistumisesta vanhemmat kokivat päävastuun jakautuvan eri tavoin: äidit kokivat itse huolehtivan näistä pääosan, mutta suurin osa puolisoista koki molempien vanhempien osallistuvan näihin tehtäviin yhtä usein. Lasten kanssa leikkiminen ja oleskelu, lasten nukuttaminen sekä lapsiin liittyviin menoihin osallistuminen jaettiin monikkoperheissä melko yksimielisesti molempien puolisoitten kesken. Sekä äidin että isän osallistuminen lastenhoitoon onkin todettu olevan tyyppillistä erityisesti monikkoperheille (Ellison & Hall 2003).

TAULUKKO 6. KUKA PÄÄASIASSA HUOLEHTII SEURAAVISTA KOTITÖISTÄ JA LASTENHOITOON LIITTYVISTÄ ASIOISTA? (%)

Kotityö	Äidit (n = 1048–1077)				Puolisot (n = 420–428)			
	Äiti	Äiti ja puoliso saman verran	Puoliso	Muut	Äiti	Äiti ja puoliso saman verran	Puoliso	Muut
Ruuan valmistus arkisin	72,1	19,8	6,3	1,8	53,0	31,3	14,5	1,2
Astioiden pesu	54,5	36,6	5,4	3,4	27,1	56,1	14,7	1,8
Pyykinpesu	86,1	11,2	1,6	1,2	75,4	20,2	3,1	1,4
Lasten vaatehankinnat	88,0	9,2	0,3	2,5	86,9	11,0	0,7	1,4
Siivous	58,7	31,9	2,7	6,6	35,4	50,7	5,9	8,0
Lasten nukuttaminen	28,7	45,7	4,6	-	14,1	62,2	8,5	-
Lasten kanssa leikkiminen/oleskelu	30,6	60,5	4,2	0,9	11,8	75,9	8,5	1,1
Lasten neuvola- tai lääkärikäynnit	61,6	35,0	1,1	0,2	39,9	53,8	3,5	0,2
Lasten kuljetus päivähoitoon tai kouluun	29,6	34,7	6,4	1,8	13,5	48,0	12,6	1,0
Lasten kuljetus harrastuksiin	28,8	41,4	10,0	1,2	11,8	49,8	19,7	0,4
Osallistuminen vanhempainiltoihin	46,2	41,7	1,0	-	24,0	60,0	4,0	-

HUOM. TUMMENNETUT PROSENTTIOSUUDET EROAVAT ERITTÄIN MERKITSEVÄSTI PUOLISOIDEN ARVIOINTIEN VÄLILLÄ.

Kun vertaillaan monikkovanhempien vastauksia keskenään, erosivat vanhempien itsestään ja toisistaan tekemät arviot kotitöihin osallistumisesta selvästi lähes kaikissa toiminnoissa, ainoastaan lasten vaatehankinnoista päävastuussa olevasta vanhemmasta puolisoista olivat yhtä mieltä (taulukko 6). Äidit arvioivat oman osallistumisensa lähes kaikissa kotitöihin ja lastenhoitoon liittyvissä asioissa puolisoitaan suuremmaksi, kun taas puolisoista kokivat näiden toimintojen olevan useammin myös puolisoitten vastuulla tai jakautuvan tasaisesti molempien vanhempien kesken. Sekä äidit että puolisoista arvioivat siten itse oman osallistumisensa määrän lähes kaikissa toiminnoissa toista puolisoa suuremmaksi. Äidit tai puolisoista saattoivat joko liioitella omaa osallistumistaan kotitöihin ja lastenhoitoon tai aliarvioida puolisonsa roolia näissä asioissa. Lisäksi erot saattoivat syntyä siitä, että puolisoista arvioivat osallistumistaan kotitöihin ja lastenhoitoon eri kriteereillä ja osallistumisen asteilla.

Monikkoäidit ja heidän puolisonsa arvioivat samansuuruisiksi muiden henkilöiden osallistumisen kotitöihin ja lapsiin liittyviin toimintoihin. Kaikilla osa-alueilla muiden perheenjäsenten osuus toiminnoissa oli vähäistä, vaikkakin astioiden pesusta, siivouksesta ja lasten vaatehankinnoissa

selvästi muita alueita suurempaa. Myös perheen ulkopuolisten ihmisten osuus kotitöissä ja lasten hoidossa oli erittäin vähäinen, ulkopuolista apua korvausta vastaan oli käytetty yleisimmin siivouksessa ja ilman korvausta lasten päivähoito- tai koulukuljetuksissa. Kyselyssä selvitettiin lisäksi erillisellä kysymyksellä perheen lasten osallistumista kotitöihin (asteikolla 1 = ei koskaan, 4 = usein). Lähes kaikkien monikkovanhempien mukaan perheen lapset osallistuivat ikänsä mukaisesti kotitöihin usein tai silloin tällöin, joka näkyy todennäköisesti muiden perheenjäsenten osuudessa roolijakoja koskevassa kysymyksessä.

KOTITÖIDEN JA LASTENHOIDON ROOLIJAOIT TAUSTATEKIJÖIDEN MUKAAN. Ylempien toimihenkilöiden ja suurituloisten perheissä vanhemmat jakoivat lähes kaikki kotitöihin ja lasten hoitoon liittyvät tehtävät selvästi tasapuolisemmin muihin ammattiryhmiin ja pienituloisiin verrattuna. Muissa ammattiryhmissä ja pienituloisissa perheissä äidit hoitivat kotitöistä pääroolin. Kotitöiden sukupuolittainen eriytyminen oli joissakin toiminnoissa yhteydessä myös monikkoäitien työllisyyteen: kotona olevien äitien vastuulla oli selvästi suurempi osuus siivouksesta ja tiskaamisesta sekä lasten kanssa oleilusta kuin työssä käyvillä äideillä. Molempien vanhempien osallistuminen lasten hoitoon, nukuttamiseen ja leikkimiseen sekä kuljetuksiin, neivolakäynteihin ja vanhempainiltoihin oli selvästi yhteydessä myös parisuhdeytyytyvyyteen: mitä tasavertaisemmin vanhemmat osallistuivat lasten hoitoon, sitä tyytyväisempiä he olivat parisuhteeseensa. Lisäksi lasten lukumäärä oli yhteydessä kotitöiden ja lastenhoidon roolijakoihin. Neljän tai useamman lapsen perheissä muut perheenjäsenet huolehtivat astioiden pesusta ja lasten kanssa oleskelusta pienempiä perheitä yleisemmin. Mitä useampia lapsia perheessä oli, sitä yleisemmin lapset osallistuivatkin kotitöihin. Lisäksi suurissa monikkoperheissä puolisoista hoitivat tasapuolisemmin lasten harrastuskuljetukset ja osallistumisen vanhempainiltoihin. Monilapsisissa perheissä eriaikaisten harrastusten ja koulujen vanhempainiltojen aikataulutus vaatii todennäköisesti onnistuakseen molempien vanhempien yhtäläisen panostuksen.

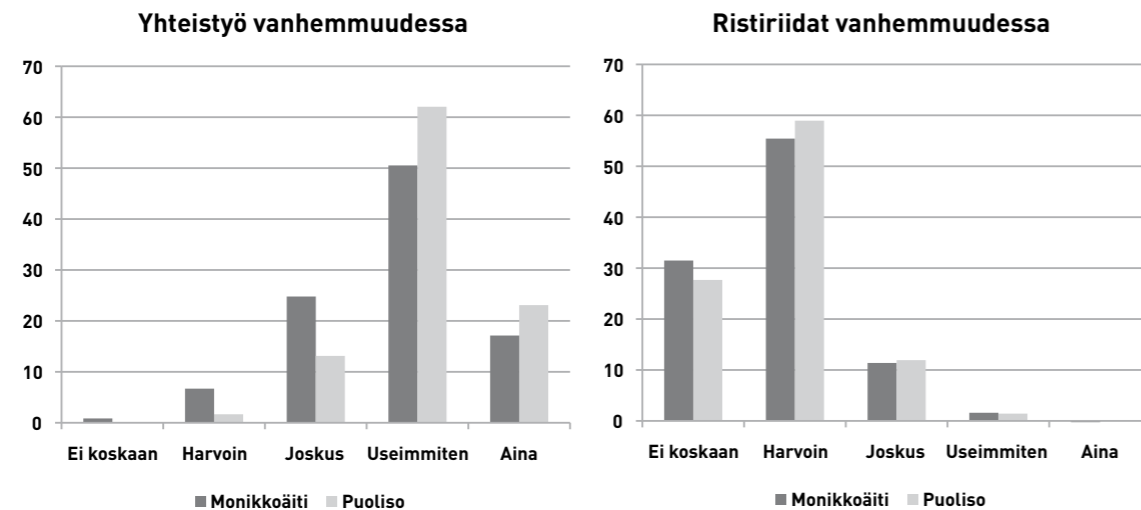
KOTITÖIDEN JA LASTENHOIDON ROOLIJAOIT MONIKKOPERHEISSÄ VERRATTUNA HYPÄ06-PERHEISIIN. Kotitöihin ja lasten hoitoon liittyvät roolijaot ja vastuut vaihtelivat useimmissa toiminnoissa monikkoperheiden ja Hypä06-perheiden välillä. Monikkoperheiden vanhemmat jakoivat kotitöitä puolisoitten kesken selvästi useammin kuin Hypä06:n vanhemmat. Astioiden pesusta, siivouksesta, pyykinpesusta, lasten neuvola- tai lääkärikäynneistä ja vanhempainiltoihin osallistumisesta Hypä06:n äidit ja isät huolehtivat selvästi monikkovanhempiä harvemmin tasavertaisesti yhdessä puolisonsa kanssa. Monikkoperheen äidit huolehtivat myös Hypä06:n äitejä useammin yksin lasten vaatehankinnoista ja monikkoäitien puolisoista muita isä yleisemmin lasten nukuttamisesta. Monikkoperheet käyttivät myös muita perheitä yleisemmin ostettua ulkopuolista siivousapua. Lisäksi monikkoperheissä lapset osallistuvat kotitöihin huomattavasti useammin kuin Hypä06:n lapset. Näyttääkin siltä, että monikkoperheissä sekä kotityöt että lasten hoitoon liittyvät tehtävät hoidetaan muita perheitä yleisemmin tasapuolisesti koko perheen kesken. Monikkoperheissä työtehtäviä riittää niin molemmille puolisoille kuin lapsillekin ja töiden jakaminen on edellytys kaikkien perheenjäsenten jaksamiselle ja koko perheen hyvinvoinnille.

5.3 Yhteisvanhemmuus

Niin sanottu yhteisvanhemmuus on yksi tärkeimpiä kokemuksia, jonka puolisoista jakavat keskenään. Yhteisvanhemmuuteen yhdistyy kahden aikuisen välisen parisuhteen lisäksi vanhempi-lapsi-suhteet. Yhteisvanhemmuus sisältää vanhempien väliset keskustelut omista vanhemman rooleistaan, vastuistaan ja panostuksistaan lapsiin. Yhteisvanhemmuuden kolme eri tarkastelu-ulottuvuutta ovat yhteistyö, ristiriidat ja vanhempi-lapsi-suhde. (Margolin, Gordis, & John 2001.) Monikkoperheiden hyvinvointi -kyselyssä selvitettiin monikkovanhempien kokemuksia yhteisvanhemmuudesta puolisoitten välisen yhteistyön ja ristiriitojen kokemisen kautta. Kyselyn väittämät perustuvat Margolinin ym. (2001) tunnettuun mittariin *the Coparenting Questionnaire*, jossa vastaajaa pyydettiin arvioimaan puolisonsa toimintaa.

Monikkoperheissä yhteisvanhemmuus toteutui lasten kasvatuksessa erittäin hyvin (kuvio 10). Suurin osa (73%) monikkovanhemmista toimi useimmiten tai aina yhteistyössä puolisonsa kanssa vanhemmuuteen liittyvissä asioissa³. Puolisot kertoivat toisilleen lapsiin liittyviä asioita ja tapah- tumia sekä olivat toistensa tukena kasvat- ja kurinpitoasioissa. Useimmat (87%) monikkovan- hemmista ilmoittivat myös kokevansa vanhemmuuteen liittyviä ristiriitoja puolisonsa kanssa har- voin tai ei koskaan⁴. Molemmat monikkovanhemmat kokivat ristiriidat vanhemmuudessa hyvin vähäisinä, mutta yhteistyön sujumisessa puolisoitten kesken ilmeni eroja. Vanhempien vastausten mukaan äidit tekevät enemmän yhteistyötä puolisonsa kanssa kuin puolisot äitien kanssa. Sama stereotyyppinen sukupuolimalli yhteistyön toteuttamisessa tuli esille myös Margolinin ym. (2001) tekemässä alkuperäisessä tutkimuksessa.

KUVIO 10. YHTEISVANHEMMUUDEN OSA-ALUEET MONIKKOVANHEMPIEN KOKEMANA (n=1359)

YHTEISVANHEMMUUS TAUSTATEKIJÖIDEN MUKAAN. Yhteisvanhemmuuden osa-alueet olivat yhteydessä monikkovanhempien parisuhdeytyytyvyyteen ja perheen nuorimman lapsen ikään. Mitä vähemmän vanhemmuudessa koettiin ristiriitoja, ja mitä useammin vanhemmat tekivät yhteistyötä kasvatuksessa, sitä tyytyväisempiä he olivat parisuhteeseensa. Yhteisvanhemmuuden kokemukset ennustavatkin todennäköisesti puolisoitten välisen parisuhteen laatua, mikä saa vahvistusta myös muista tutkimuksista (ks. Margolin, Gordis, & John 2001). Lisäksi alle 3-vuotiaiden ja erityisesti vauvaikäisten lasten vanhemmat raportoivat tekevänsä enemmän yhteistyötä vanhemmuudessa kuin isompien lasten vanhemmat. Teini-ikäisten lasten perheissä ristiriitoja vanhemmuudessa taas syntyi pienempien lasten perheitä useammin. Pienten lasten perheissä lapset saattavat vaatia intensiivisempää ohjausta ja tarpeiden tyydyttämistä useammin kuin kouluiässä, jolloin molempien vanhempien yhteistyö ja vanhemmuuden roolien jakaminen erityisesti monikkoperheissä voi olla välttämätöntä ja tulla esiin luonnostaan. Lasten ollessa teini-ikässä vanhemmuustyylit ovat saattaneet eriytyä puolisoitten kesken ja lapset myös haastaa vanhempiaan uudella tavalla kasvatuskysymyksin, jolloin ristiriitatilanteet voivat olla todennäköisempiä. Mielenkiintoista tuloksissa oli myös, että perheen lasten lukumäärällä ei ollut yhteyttä kumpaankaan yhteisvanhemmuuden

3 Yhteistyö vanhemmuudessa -summamuuttuja rakennettiin seuraavista väittämistä: a) "Puolisoni pitää minut ajan tasalla lasten päivän tapahtumista", b) "Puolisoni kertoo minulle paljon asioita lapsista", c) "Puolisoni sanoo mukavia asioita minusta lapsille", d) "Puolisoni kysyy mielipidettäni vanhemmuuteen liittyvissä asioissa", e) "Puolisoni jakaa kanssani kurinpidosta aiheutuvan taakan".

4 Ristiriidat vanhemmuudessa -summamuuttuja rakennettiin seuraavista väittämistä: a) "Minulla ja puolisoillani on erilaiset säännöt ruuan, kotitöiden, nukkumaanmenoajan tai koulutehtävien suhteen", b) "Minulla ja puolisoillani on erilaiset säännöt lasten käyttäytymiselle", c) "Puolisoni riitelee kanssani lapsista", d) "Puolisoni tukee minua kurinpitoa koskevissa päätöksissäni", e) "Puolisoni vähättelee vanhemmuuttani".

osa-alueisiin. Vanhemmuudessa vallitseva yhteistyö ja ristiriidat pysyvät siten hyvin samanlaisina kahden tai useamman lapsen kasvatuksessa.

5.4 Mikä on haastavinta monikkovanhemmuudessa?

Kyselyssä selvitettiin avoimella kysymyksellä (n=1305) vanhempien kokemuksia ja ajatuksia siitä, mikä on haastavinta monikkovanhemmuudessa. Vanhempien kuvaamia haasteita ilmeni monikkoperheen vanhemmuudessa olevan hyvin monenlaisia, vaikkakin useimmat keskittyivät lasten kasvatukseen sekä vanhemmuuden rooliin ja siitä selviytymiseen. Yleisimmin haasteita monikkovanhemmuuteen toi ajallisesti lasten vauva- ja pikkulapsiaika, jolloin fyysinen ja psyykinen kuormittavuus uuvuttivat vanhempia. Yövalvomiset ja muut arjen käytännön järjestelyt liikkumisineen aiheuttivat vanhempien kertoman mukaan paljon päänvaivaa ja väsymystä.

"Sain vain harvoin olla rauhassa vauvan kanssa, aina toinen huusi. Ja ensimmäiset kaksi vuotta jouduin heräämään joka yö kymmeniä kertoja, toisen koliikin, uniongelmiä ja toisen allergian takia. Jouduin yksin valvomaan, koska vain minulla piti hermo. Jäljet ovat jääneet, sekä omaan terveyteen, että parisuhteeseen."

äiti 46 v, kaksoset

Lähes kaikkien vanhempien vastauksissa monikkovanhemmuuden erityisinä haasteina koettiin lasten samanaikaisten tarpeiden tyydyttäminen, lasten yksilöllinen huomiointi ilman vertailuja sekä ajan jakaminen kaikille lapsille tasapuolisesti. Näistä aiheutui vanhemmille usein riittämättömyyden tunteita. Lisäksi monikkolasten vahvistaminen itsenäisyyteen ja keskinäisen kilpailun hillitseminen erityisesti murrosikässä aiheuttivat vanhemmille suurta huolta. Huonoa omaatuntoa vanhemmat kokivat myös siitä, ettei hellyydelle ja rakkauden osoituksille ollut arjen rutineista selviytymisen keskellä juurikaan aikaa.

"Yksilön huomioiminen on välistä vaikeaa. Kirjan lukeminen toisen kanssa keskeytyy jatkuvasti koska toinen kerkiiä jo sillä aikaa joka paikkaan ja aikaa kuluu toista kieltäessä ja nostamisessa alas kaapin päältä."

äiti 30 v, kaksoset

"Kaksosten keskinäinen kilpailu ja kateus. Kilpailu äidistä, kilpailu osaamisesta, kateus kaikesta, jopa keinulaudan linnunkakasta... On hankalaa kehua toista uusien asioiden oppimisesta, kun toinen on vihreänä kateudesta, kun ei vielä osaa samaa."

äiti 56 v, kaksoset

Myös monikkolasten samanaikaiset kehitysvaiheet (esim. uhmaikä ja kuivaksi opettelu) ja yhteiset toimintatavat ilmenivät haasteina useimmissa vanhempien vastauksissa. Lasten keskinäisiä kimpailuja ja välien selvittelyjä vanhemmat kertoivat todistavansa päivittäin, joka koetteli heidän kärsivällisyyttään hyvin usein. Vanhempien mukaan monikkolapset osasivat myös yhdessä liittoutua vanhempia vastaan, jolloin kurinpidosta ja rajojen asettamisesta tuli erittäin vaikeaa. Isoksi haasteeksi vanhemmille olikin muodostunut omien aggressioiden hallinta väsyneenä ja rakentavien vaihtoehtojen löytäminen hermostumisen ja huutamisen sijaan.

"Kun kaksi samanikäistä lasta riehaantuu ja riitelee ... Heillä on samanlaiset keinot yllyttää toista ja tietävät tasan miten toisen saa parhaiten suuttumaan, meinaa vanhemman kädet (ja hermotkin) loppua..."

äiti 25 v, kaksoset + 1 lapsi

”Toimintakuntoisena pysyminen vaikka väsyttää niin että järki meinaa lähteä. Voimien löytäminen ja rakkauden tunteiden löytyminen lapsia kohtaan vaikka itkettää, suututtaa ja väsyttää.”

äiti, 31 v, kaksoset + 1 lapsi

Monikkovanhempien oma jaksaminen muodostui vastauksissa yhdeksi suurimmista haasteista. Alituinen kiire ja väsymys arjesta selviytymisessä unenpuutteen kasautuessa kuluttivat vanhempien voimavarat loppuun. Ajan löytäminen itselle, parisuhteelle tai muille sosiaalisille suhteille oli vanhempien mukaan mahdotonta, myös työn ja perheen yhteensovittaminen koettiin erityisen haastavana sekä äitien että puolisoitten osalta. Erään vanhemman kokeman mukaan oma jaksaminen oli niin suurella koetuksella päivittäin, että koko elämänilo oli kadonnut ja arjessa kuljettiin eteenpäin kuin sumussa. Vanhempien jaksamista koetteli lisäksi ulkopuolisilta tulleet paineet ja arvostelu lapsista ja vanhemmuudesta.

”Omiin tekemisiin ei ole aikaa, harrastuksia ei juurikaan ole ja töiden ja kotitöiden jälkeen ei ehdi ja jos ehtii niin ei jaksa.”

puoliso 41 v, kaksoset + 1 lapsi

”...moni kommentoi törkeästi aivan ääneen, että toinen kaksosista olisi kyllä saanut olla poika... Ihmiset ottivat oikeudekseen siis kommentoida, että olimme jotenkin epäsuhta perhe...?”

äiti 45 v, kaksoset + 1 lapsi

Lisäksi tuen ja avun saaminen koettiin haastavana. Osa vanhemmista olisi toivonut puolisoiltaan enemmän ymmärrystä ja osallistumista lasten hoitoon. Monikkovanhempien mukaan avun saaminen neuvolasta oli vähäistä ja kotiapua arkeen ei saanut kuin pahimmassa hädässä. Monikkolapsille oli vaikeaa saada lyhytaikaistakaan hoitajaa vanhempien yhteisten hetkien ajaksi. Monikkolasten yksilöllinen ymmärrys ja tasapuolinen kohtelu puuttuivat joidenkin vanhempien mukaan myös päiväkodin ja koulun toiminnasta. Lisäksi taloudellinen selviytyminen nousi esille yhteisenä haasteena monikkoperheiden vanhemmille. Yhtäaikaiset rahanmenot ja välttämättömien tarvikkeiden hankinta tasapuolisesti molemmille lapsille koettiin ongelmallisena.

”Silloin kaksoset pieniä ja puoliso ei osallistunut juurikaan hoitoon. Olisin antanut toisen käden edes yhdestä päivästä säännöllistä kotiapua jolloin olisi päässyt vaikka kauppaan yksin.”

äiti 44 v, kaksoset + 2 lasta

”Ei saa olla samanlaista mutta kun molemmat pitää samoista vaatteista ja silti pitäisi olla saman hintaiset ettei toinen saa kalliimpaa. Tyttöasiat alkavat tulla kuvioihin. Kunpa eivät vain ihastuisi samoihin tyttöihin. Huh!”

äiti 50 v, kaksoset

5.5 Mikä on parhaasta monikkovanhemmuudessa?

Avoimella kysymyksellä selvitettiin myös vanhempien kokemuksia monikkovanhemmuuden mukana tulleista hyvistä asioista (n = 1 307). Parhaimpina asioina monikkolasten vanhemmuudessa pidettiin yleisimmin monikkolasten kasvun ja kehityksen sekä yhteisen toiminnan seuraamista, lasten seuraa toisilleen sekä tuplana tullutta iloa, onnea ja ylpeyttä lapsista. Vanhempien mukaan lasten yksilöllisten erojen ja samanlaisuuksien havaitseminen kehittämisessä oli erityisen hienoa ja useimmat pitivät tärkeänä lasten omien persoonallisuuksien esiintymisen arjessa. Vanhemmat olivat myös onnellisia siitä, miten läheisiä ja tärkeitä monikkolapset ovat toisilleen. Monikkolapsilla on useimmiten leikkikaveri aina lähellä, joka toi helpotusta vanhemman rooliin.

”On ollut rikkaus seurata, kuinka läheisiä tyttömme ovat toisilleen. Lapsella on aina samanikäinen kaveri, mikä on hienoa. Mielenkiintoista on myös se, miten erilaisia kaksoset voivat olla. Meidän tyttöt ovat niin henkisesti kuin fyysisesti kuin yö ja päivä.”

äiti 44 v, kaksoset + 1 lapsi

”Lasten keskinäiset välit ovat kadehdittavat, siinä on sitä jotakin ... Heidän välillään on jokin ihana näkymätön side, johon muilla ei ole menemistä.”

äiti 45 v, kaksoset

Lisäksi lähes jokaisessa vastauksessa tuotiin esille kaksinkertaisen onnen ja ilon kohtaaminen. Vanhemmat olivat kiitollisia terveistä lapsista ja he tunsivat olevansa erikoisasemassa saadessaan kokea monikkouden ainutlaatuisen ihmeen vanhemmuudessaan. Monet toivat vastauksissaan esille myös moninkertaiset huomion osoitukset lapsilta sekä rakkauden antamisen ja saamisen ihaisuuden.

”Koen olevani jotenkin erityinen, kun olen saanut kaksoset ... lapsien antamia rakkaudenosoituksia piisaa, eli saan haleja ja kuulen kuinka ihana olen.”

äiti 42 v, kaksoset + 1 lapsi

Monikkovanhemmat näkivät lastensa monikkoudessa myös useita hyötyjä yksittäin syntyneisiin lapsiin verrattuna. Yhdestä raskaudesta saadut useammat lapset koettiin helpotuksena ja jopa lottovoittona erityisesti niille vanhemmille, joille vanhemmuus ei ollut itsestään selvää. Monet kertoivat myös saaneensa perheensä lapsilukumäärän kerralla täyteen. Lisäksi monikkolasten syntymä koettiin ns. tehokkaana vanhemmuutena, jolloin muun muassa vauva-ajan haasteet, kouluasiat, harrastukset ja syntymäpäivät saattoi kokea kaksin- tai kolminkertaisina yhdellä kertaa.

”Hoituu ikään kuin kaksi kärpää yhdellä iskulla eli tietyt elämänvaiheet täytyy käydä läpi vain kerran.”

äiti 34 v, kaksoset

”Tuotantokustannukset oli edullisemmat!”

puoliso 45 v, kaksoset

Muutamat vanhemmat olivat mielissään monikkolasten myötä saamastaan ulkopuolisesta ihailusta ja huomiosta. Monikkolastenvanhemmuus toi erään äidin kertoman mukaan ”tehokkaan superäidin imagon”.

Arvokkaana asiana monikkovanhemmuudessa pidettiin lisäksi vanhemmuuden haasteita ja niistä selviytymistä. Vaikeiden asioiden koettiin vahvistavan parisuhdetta ja koko perhettä. Elämä monikkoperheessä nähtiin vilkkaana ja arkea kuvattiin välillä jopa absurdina, mutta positiivisella tavalla tylsyyden vastakohtana. Arjen melskeestä huolimatta monikkolapset toivat vanhempiensa elämään uutta sisältöä, lisää voimia ja vanhemmat kokivat kasvaneensa ihmisenä haastavan vanhemmuutensa aikana. Lisäksi jaettu vanhemmuus koettiin luonnollisena monikkolasten hoidossa ja kasvatuksessa.

”Se että vauhtia ja tilanteita riittää. On kivaa kun on elämää ympärillä. En osaa kuvitella elämää vain yhden lapsen kanssa.”

puoliso 35 v, kaksoset

”Olla ulkopuolisten silmissä vähän erikoisemman perheen isi. Molemmille vanhemmille on tarve koko ajan, kumpikaan ei jää ulkopuoliseksi perheen arjesta.”

puoliso 37 v, kahdet kaksoset

Osa vanhemmista oli myös sitä mieltä, että monikkovanhemmuus ei juurikaan eroa muusta vanhemmuudesta ja parasta elämässä on yleensäkin vanhemmuuden kokeminen.

5.6 Monikkovanhemmuuden erot yksittäin syntyneiden lasten vanhemmuudesta

Usein monikkovanhemmuudesta kuullaan sanottavan: ”siinä kaksi menee samalla vaivalla kuin yksikin”, jota eivät läheskään kaikki monikkovanhemmat ehkä allekirjoita. Kyselyssä monikkovanhempia pyydettiin arvioimaan avoimella vastuksella, eroaako monikkoperheiden arkielämä lapsiperheestä, jossa on sama määrä yksittäin syntyneitä lapsia (n = 1314). Osalla monikkovanhemmista oli kokemuksia molemmista tilanteista, joten he pystyivät vertailemaan vanhemmuutta aitojen kokemusten perusteella. Osa puolestaan koki arvioinnin vaikeaksi, koska heillä ei ollut tietoa yksittäin syntyneiden lasten vanhemmuudesta. Tästä huolimatta vastauksia tuli paljon ja vanhempien arviot vaihtelivat monikkovanhemmuuden ja yksittäin syntyneiden lasten vanhemmuuden eroamisen puolesta ja vastaan riippuen lasten ikävaiheista, luonteenpiirteistä sekä vanhemman omasta jaksamisesta. Se, oliko jompikumpi vanhemmuus koettu toista helpompana tai vaikeampana, sai kannatusta puoleen ja toiseen.

”En usko, että kovinkaan eroaa. Ongelmat on lapsiperheissä aika yksiin oli lapsia yksi, kaksi tai kolme. Olen aina sanonut ettei se määrä vaan laatu – lapsen luonne voi olla haastava.”

äiti 31 v, kaksoset

”Riippuu erittäin paljon lasten iästä. Pienenä oli ajoittain aika rankkaa ja kiireistä. Mutta kun lapset ovat kasvaneet, luulen että vanhempana pääsen helpommalla, keskinäiset riidat ovat melkein loppuneet ja heillä on toistensa tuki ja kaveruus.”

äiti 55 v, kaksoset

Lähes kaikissa vastauksissa korostettiin monikkolasten iän vaikutusta vanhemmuuden kokemukseen. Monikkolasten ollessa pieniä, vanhemmuuden kuvattiin eroavan yksittäin syntyneiden lasten vanhemmuudesta täysin. Tällöin lasten perushoidon työmäärä oli vanhempien mukaan huomattavasti suurempi, kun monikkolasten tarpeet tuli täyttää yhtä aikaa. Erityisesti yövalvomiset kahden tai useamman lapsen kanssa uuvuttivat vanhemmat. Monikkovanhemmuudessa koetut riittämättömyyden tunteet koettiin muita perheitä voimakkaampina. Monikkovanhemmuuden vauva-aikaa kuvailtiin myös kiireisemmäksi ja sidotummaksi kuin yksittäin syntyneiden lasten vanhemmuutta. Monikkovanhemmuuden uskottiin vaativan muita enemmän molempien vanhempien täyttä osallistumista lasten hoitoon, joka nähtiin toisaalta myös positiivisena vanhemmuuden jakamisena. Toisaalta erityisiä paineita ja uupumisriskiä monikkovanhemmuuteen koettiin tuovan ulkopuolisen hoitoavun saannin hankaluus, sillä usean pienen lapsen hoitoa vältettiin.

”Få tiden att räcka till. Mera planering, alltid två händer för lite. Pappan får delta mera i dagliga rutiner. Egna intressen faller totalt bort. Ekonomiskt. Allt skall köpas dubbelt.”

äiti 29 v, kaksoset

”Monikkoperheen vanhemmat ovat yksinhuoltajia omassa kodissaan, vaikka ovatkin yhdessä. Syli on aina täynnä, eikä lasta voi antaa toiselle, koska siellä on jo toinen.”

puoliso 37 v, kaksoset + 1 lapsi

”Kun monikkolapset ovat pieniä, käsitys normaalista elämästä muuttuu ja on mahdotonta. Oma jaksaminen ja terveys vaarantuvat. Lasten tarpeet menevät edelle ja ihmissuhteet saattavat vähentyä... Vauva-aika voi olla epäinhimillistä rääkkiä, jolloin et nuku ja se laskee elämisenlaatua paljon.”

äiti 36 v, kolmoset

Vauva-aika monikoiden kanssa vaati muita enemmän suunnittelua, eivätkä nopeat lähdöt perheessä olleet mahdollisia. Myös liikkuminen lasten kanssa koettiin huomattavasti hankalammaksi monikkoperheessä, yksi aikuinen ei voinut lähteä lasten kanssa tapahtumiin eikä edes kaupassakäynti ollut yksinkertaista. Myös lasten yksilöllinen kohtaaminen koettiin monikkovanhemmuudessa selvästi muita perheitä vaikeammaksi, kun aikaa lapsesta nauttimiselle ja vanhemman ja lapsen yhteisille hetkille ei juuri ollut. Monikkoperheessä myös vanhemman sisaruksen huomiointi jäi usein täysin elämän pyöriessä monikoiden ympärillä.

”Liikkuminen oli hankalampaa. Kaksosten tuplavanaunut eivät mahtuneet kaikkien linja-autojen oviin sisään. Jouduin aina asioille halutessani soittamaan etukäteen paikallisliikenteen ajopäällikölle ja tiedustelemaan monelta ko. päivänä leveillä takaovilla varustettu linja-auto kulki.”

äiti 41 v, kaksoset + 2 lasta

”Enemmän huoltotyötä liukuhinnalla. Yksittäin syntyneet lapset saavat enemmän huomiota, hellyyttä ja kohtelua yksilöllisinä ihmisinä. Vauva-aika meni aivan ohi.”

äiti 38 v, kaksoset + 2 lasta

Monikkolasten ollessa pieniä he myös riitelivät keskenään vanhempien arvion mukaan muita enemmän ja alati vallitsi keskinäisen kilpailun ja sisarkateuden ilmapiiri. Vanhemmat näkivätkin lasten kasvatuksen olevan kokonaisuudessaan haastavampaa monikkoperheessä. Monikkovanhemmuuden koettiin vaativan pitkää pinnaa, jotta jaksoi opettaa samat asiat useaan kertaan. Kuria ja sääntöjä tarvittiin enemmän, sillä koettiin, että sanonnan mukaan joukossa tyhmyys tiivistyi ja monikot houkuttelivat toisiaan yhä hurjempaan menoon. Kasvatukselliset haasteet jatkuivat usein myös lasten kouluiässä, jolloin vanhemmat joutuivat miettimään lasten erillisyyden ja itsenäisyyden kysymyksiä tavallista useammin.

”Ja se monikkojen jatkuva fyysinen tappelu kaikesta on jotakin aivan uskomatonta, aivan omalla tasolla verrattuna tappeluun muiden sisarusten kanssa.”

äiti 32 v, kaksoset + 1 lapsi

”Lisäksi kaksoset keksivät yhdessä metkuja ja ottavat kierrokset toisistaan, ja silloin tarvitaan useampia aikuisia ottamaan lapsia haltuun. Taaperovaiheessa joutuu juoksemaan perässä, kun kaksoset lähtevät eri suuntiin...”

äiti 33 v, kaksoset + 1 lapsi

Lasten hoidon ja kasvatuksen erilaisuuden lisäksi lähes jokaisessa vastauksessa tuli esille suuremmat taloudelliset kustannukset monikkoperheessä. Lasten ollessa pieniä kaikkia tavaroita, vaatteita ja välineitä tarvittiin kahdet tai useammat, kun niitä ei voinut kierrättää isommilta sisaruksilta. Suurempi rahan tarve jatkui vanhempien mukaan myös lasten nuoruusiässä, jolloin yhtäaikaista rahanmenoja tuli muita enemmän esimerkiksi koulukirjojen ja ajokorttien myötä. Taloudellisen hyvinvoinnin riskit koettiinkin kokonaisuudessaan muita perheitä suuremmiksi monikkoperheissä.

”Kaksosuus vaikuttaa todella paljon ihan käytännön hankintoihin: auto piti vaihtaa, jotta vaunut mahtuivat kyytiin. Tavaroita on hankittava kaksin kappalein eikä niitä voi kierrättää sisarukselta toiselle.”

äiti 25 v, kaksoset

”Se älytön häslinki eka vuosina ja rahapula. Piti oikeasti ostaa isompi auto, kun kolme turvaistuinta ei mahtunut edelliseen. Asuntokin jäi pieneksi kun lapset jättivät pinnasängyt ja alkoivat liikkua ja leikkiä. Taloudellisesti olimme silloin kyllä tiukemmilla kuin kaverimme.”

äiti 45 v, kaksoset + 1 lapsi

Kun vauva-ajasta ja pikkulapsivaiheesta oli selvitty, monikkovanhemmat kokivat eron yksittäin syntyneiden lasten perheisiin häviävän tai monikkoperheiden arjen muuttuvan jopa muita perheitä helpommaksi. Monikkolapsilla oli seuraa toisilleen pienestä pitäen ja he leikkivät enemmän keskenään, joten vanhemmille jäi useammin hengähdystaukoja. Vanhemmat kertoivat myös lasten sosiaalistuvan helpommin, kun vuoroja oli pakko oppia odottamaan. Lisäksi päivähoidon ja koulun aloitus sujui vanhempien kokeman mukaan helpommin, kun lasten ei tarvinnut lähteä kotoa yksin. Erityisesti lasten kouluiässä helpotusta monikkovanhemmille näytti tuovan yhteiset aika-aulut, jotka helpottivat perheen yhteisen ajan organisointia. Monikkovanhemmuuden koettiin myös haasteista huolimatta antavan vanhemmille heidän oman arvionsa mukaan vilkkaamman ja vauhdikkaamman sekä iloisemman ja täyteläisemmän elämän kuin yksittäin syntyneiden lasten vanhemmille.

”Kun lapset vanhempia niin pääsee helpommalla; heistä on seuraa toisilleen ja samalla kehityksellä ollessaan leikkien ja pelien kiinnostuksenkohteet samat.”

puoliso 38 v, kaksoset

”Sen minkä hoitamisessa tekee tuplana/triplana, sen viihdyttämisessä usein pääsee helpomalla.”

äiti 36 v, kaksoset

”Erittäin mielenkiintoista tämä elämä monikkoperheessä on siinä vaiheessa, kun kaksi tutkimusmatkailijaa penkoo porukalla kaikki kaapit, laatikot, hyllyt, mättää päämäärättömästi tavaraa lattialle, kiipeilee hyllyille, pöydille, tuoleille... ja ruokapöydässä kun yksi kaataa maidot lautaselle, puurolautasen päähänsä, niin toinen tietysti tekee samat sotkut perässä.”

äiti 34 v, kaksoset + 2 lasta

5.7 Lopuksi: Monikkoperheen vanhempana – yhdessä haasteiden yli

Monikkovanhemmuus sisältää useimmiten niin iloisia hetkiä kuin kuormitustakin tuottavia asioita. Useampien lasten vanhemmuuden on kuitenkin todettu olevan vaativampaa kuin yhden lapsen vanhemmuus ja kärsivällisyyttä kasvatuksessa tarvitaan paljon (Malinen ym. 2005). Olennaista on, että haasteet eivät kuluta liikaa vanhempien jaksamista, jotta hyvistä hetkistä nauttimiseen jää vielä voimia. Monikkoperheissä vanhemmuus koettiin melko usein kuormittavana, jolloin vanhemman, erityisesti äidin oma jaksaminen ja riittäminen olivat koetuksella. Erityisesti vanhemmuuden taakat kohdistuivat yksinhuoltajien ja pikkulapsiperheiden vanhempien harteille.

Vaikeina asioina kasvatuksessa monikkovanhemmat kokivat lasten samanaikaisten tarpeiden tyydyttämisen ja lasten yksilöllisen, tasapuolisen huomion jakamisen lasten kesken. Lisäksi kurinpito ja rajojen asettaminen oman jaksamisen ohella muodostuivat erityisen haastaviksi. Myönteisenä asiana voidaan pitää sitä, että kuormituksen alla monikkovanhemmat kokevat kuitenkin muita vanhempia harvemmin vanhemmuudessa tarvittavan fyysisiä kurinpitokeinoja lasten kasvatuksessa. Haasteiden keskellä on hyvä muistaa, että vanhemmat löysivät monikkovanhemmuudestaan myös useita iloa ja nautintoa tuottavia asioita. Monikkolasten yksilöllisen kasvun ja kehityksen seuraaminen, lasten ainutlaatuinen yhteys toisiinsa sekä suunnaton rakkaus lapsia kohtaan vahvistivat monikkovanhemmuuden myönteisiä kokemuksia. Verrattaessa monikkovanhemmuutta ja yksittäin syntyneiden lasten vanhemmuutta keskenään tulee niin ikään esille sekä monikkovanhemmuutta enemmän kuormittavat että helpottavat asiat. Monikkolasten vauva-aika on vanhemmille selkeästi raskain ja uuvuttavin vaihe, jonka koetaan eroavan täysin kuormittavuudessaan yksittäin syntyneiden lasten vanhemmuudesta. Lasten kasvaessa monikkovanhemmat kokevat arkensa puolestaan muita perheitä helpommaksi, kun lasten viihtyessä keskenään aikaa jää myös muuhun.

Vanhemmuus on parhaimmillaan kahden ihmisen yhteistyötä, jolloin puolison kanssa voidaan jakaa arjen taakat kuin ilotkin. Monikkoperheen arjessa kotityöt jäävät vielä osittain äidin harteille, vaikkakin heidän puolisonsa kokevat vastuun jakautuvan kodin hoidossa tasaisemmin molemmille vanhemmille. Myönteistä on se, että monikkovanhemmat kertoivat osallistuvansa tasavertaisesti lasten hoitoon, joka on varmasti edellytys vanhempien jaksamiselle. Monikkoperheissä yhteisvanhemmuus toteutuukin erittäin hyvin. Vanhemmat tekivät yhteistyötä kasvatustilanteissa ja ristiriitoja aiheutui harvoin. Arjen roolijaot ja vanhemmuudessa toteutunut yhteistyö olivat suoraan yhteydessä myös puolisoitten väliseen parisuhdetyytyväisyyteen. Vanhemmuuden jakamiseen kannattaa kiinnittää huomiota, sillä toimivan parisuhteen on todettu kannattelevan molempien vanhempien jaksamista vanhempana (Lammi-Taskula & Salmi 2009, 56).

6 LASTEN JA VANHEMPIEN HYVINVOINTI MONIKKOPERHEISSÄ

Lasten ja vanhempien hyvinvointi kietoutuvat tiukasti toisiinsa. Kun lapset voivat hyvin, ovat terveitä ja iloisia, myös vanhemmuuden kuormitukset ovat yleensä vähäisempiä. Sama pätee myös vanhempien hyvinvoinnin yhteyksistä lasten hyvinvointiin. Monikkoraskaus on kuitenkin nähty riskinä lasten hyvinvoinnille (Karhumäki 2009, 129). Iso osa monikkolapsista syntyy ennenaikaisesti ja lähes puolet monikkolapsista joutuu viettämään ensimmäiset elinpäivänsä tehohoidossa (Ahlgren 2007b). Monikkolapsilla on todettu esiintyvän myös yksittäin syntyneitä lapsia yleisemmin oppimisvaikeuksia, kielellisen kehityksen viivästymistä sekä keskittymis- ja tarkkaavaisuushäiriöitä (Bryan 2003).

Kun lapsia tulee perheeseen kerralla useampi kuin yksi, on lapsilla aina seuraa toisistaan niin yhteisiin leikkeihin kuin keskinäisiin kiistoihinkin. Yhdessä usein keksitään asioita, joita ei välttämättä yksin olisi ajatellutkaan tekemään – niin hyvässä kuin pahassakin. Monikkolapset ovat yleensä myös hyvin kiintyneitä toisiinsa lohduttaen, antaen turvaa ja eläytyen sisaruksensa tunteisiin (Malmström & Poland 1999). Monikkous voikin tuoda lasten elämään myös paljon hyvinvointia lisääviä tekijöitä ja suojata elämän eteen tuomissa vaikeuksissa.

Monet lapsiperheen vanhemmat ovat puolestaan huolissaan omasta hyvinvoinnistaan ja jaksamisestaan vanhempana. Vanhemmuutta saattavat kuormittaa lasten ja vanhemman välisen vuorovaikutussuhteen pulmien lisäksi vanhempien keskinäiseen parisuhteeseen liittyvät asiat sekä kokemukset päiväkodin, koulun ja työelämän yhdistämisestä arkeen (Rönkä & Sallinen 2008, 58). Erityisesti monikkoperheen arkeen liitetään usein valtavan ilon lisäksi myös väsymyksen, masennuksen ja uupumuksen tunteita. Oireiden vaikutukset kertautuvat, koska vanhemmuuden vaatimukset ovat monikkouden vuoksi tavanomaista suuremmat. Alkuvaiheet vauvojen kanssa tuntuvat yleensä uudelta ja ihanalta, mutta valvomisen ja univelan kasautuessa ongelmat alkavat kehittyä. Äidin katkonaiset yöunet, ajan ja energian puute työmäärän kasvaessa kotona ovat useimmiten syynä monikkoperheen vanhempien hyvinvoinnin heikkenemiselle. (Campbell ym. 2004, 660.) Monikkolasten syntymän jälkeen äiti saattaa myös eristäytyä kotiin kotitöiden ja lastenhoidon uuvuttamana, jonka on todettu altistavan masennukselle (Leonard 1998 Campbell ym. 2004 mukaan).

Karhumäen (2009, 135) tarkasteleman lapsiperheaineiston mukaan monikkoperheen vanhemmat kokevat eri asiat haastavina arjen keskellä. Jaksaminen perheen arjessa asettaa äidit koetukselle, kun puoliset huolestuvat ennemmin toimeentulon riittävydestä. Vanhempien kokemus uupumus voi olla yhteydessä monikkolasten vanhemmuuden erityisiin emotionaalisiin haasteisiin. Usein vanhemmat saattavat ymmärtää tarvitsevänsä tukea ja apua raskaaseen monikkoarkeen, mutta tarvetta häpeillään omillaan selviämisen velvoitteen perusteella (ks. Kauppi 2004). Voi myös olla, että työntäyteinen arki koettelee etenkin äitejä niin, että he ovat liian uupuneita avun pyytämiseen (Sipponen 2000, 51).

Kansainvälisen tutkimustiedon mukaan monikkovanhempien psyykinen stressi, uupumus, ahdistuneisuus ja masentuneisuus ovat suhteellisen yleisiä. Monikkoäideillä on suurempi riski sairastua synnytyksen jälkeiseen masennukseen kuin muilla lapsiperheiden äideillä. (esim. Thorpe ym. 1991; Ellison & Hall 2002, 406). Riski masennukseen kasvaa äidin iän, taloudellisen stressin ja vauvojen lukumäärän mukaan (Ross, Shokler & Doolan Boyle 2005). Myös yksinhuoltajuus lisää monikkoäitien masennusriskiä huomattavasti (Thorpe ym. 1991, 876). Noin neljäsosa kaikista monikkoäideistä on arvioitu kärsivän masennusoireista ja ahdistushäiriöistä (Karhumäki 2009, 130).

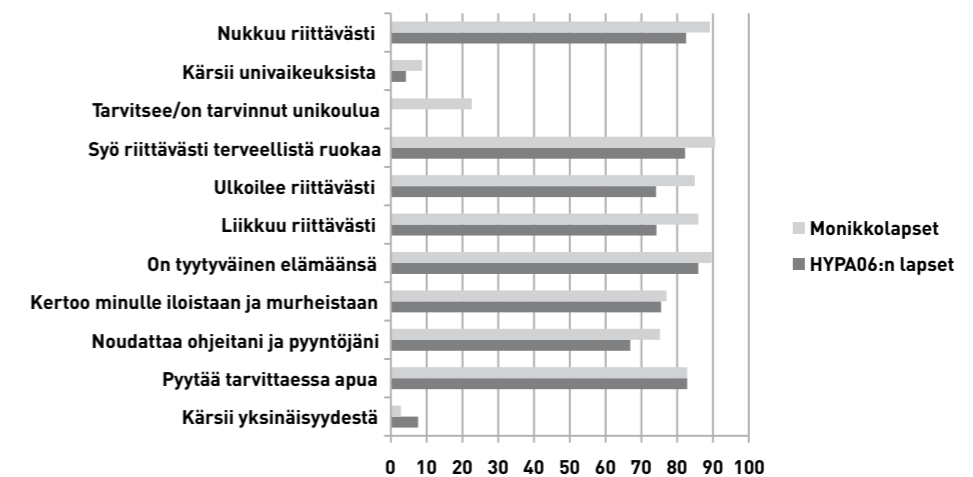
Tässä luvussa tarkastelen aluksi hieman monikkolasten hyvinvointia vanhempien arvioimana. Sen jälkeen keskityn pääosin monikkovanhempien kokemuksiin omasta jaksamisesta ja psyykkisestä hyvinvoinnista haastavan arjen keskellä. Tutkin myös, mitkä perhevaiheet monikkovanhemmat kokevat haastavimpina ja antoisimpina perhe-elämässä. Selvitän lisäksi, mistä elämänalueilta monikkovanhemmat vähentävät helpoiten panostaan paineiden kasvaessa liian suuriksi. Lopuksi esitän monikkovanhempien kokemuksia omista voimavaroistaan, joiden avulla he kokevat selviävänsä monikkoarjen haasteista.

6.1 Monikkolasten hyvinvointi vanhempien arvioimana

Tutkimuksessa selvitettiin monikkolasten syntymäpainoa ja sitä monennellako raskausviikolla monikkolapset olivat syntyneet. Nuorimman monikkolapsen keskimääräinen syntymäpaino oli noin 2 560 grammaa, joka on hieman yli keskoseksi määritellyn rajan (alle 2 500 g), mutta on huomattavasti pienempi kuin suomalaisten vastasyntyneiden keskipaino yleensä (n. 3 500 g) (Gissler & Vuori 2009). Vaihteluväli lasten syntymäpainossa oli kuitenkin suuri: pienin monikkolapsi painoi 590 grammaa ja suurin 5 000 grammaa. Suurin osa monikkolapsista (51 %) oli syntynyt raskausviikolla 37 tai sen jälkeen eli niin sanotusti normaaliaikaisena vauvana. Myös raskausviikoilla 33–36 oli syntynyt lähes 40 prosenttia monikkolapsista. Kuitenkin reilu kymmenen prosenttia monikkolapsista oli syntynyt hyvin ennenaikaisesti raskausviikoilla 23–28 tai ennen 23:tta raskausviikkoa.

Vanhemmat arvioivat myös monikkolastensa hyvinvoinnin eri puolia vastaushetkellä. Monikkolapset voivat vanhempiensa arvioiden mukaan varsin hyvin, kuten kuvioista 11 voidaan päätellä. Valtaosa (reilu 80 %) lapsista nukkuu, syö, ulkoilee ja liikkuu riittävästi. Yhtä moni lapsista pyytää myös tarvittaessa apua ja ovat itse tyytyväisiä omaan elämäänsä. Hieman harvemmin vanhemmat kertoivat monikkolastensa kertovan itselleen iloista ja murheista sekä noudattavan heidän ohjeita ja pyyntöjä, mutta niitäkin toteutti kuitenkin reilu 70 prosenttia monikkolapsista. Yksinäisyydestä monikkolapset kärsivät hyvin harvoin – ehkä osittain siksi, että heillä on useimmiten seuraa sisaruksistaan. Lähes 10 prosenttia lapsista kärsi kuitenkin vanhempiensa mukaan univaikeuksista ja reilu viidesosa lapsista tarvitsi tai oli tarvinnut unikoulua. Monikkolapsilla saattaakin olla vaikeuksia nukkumisessa muun muassa erilaisten unirytmien vuoksi.

KUVIO 11. MONIKKOLASTEN HYVINVOINTI (n= 957–1556, MYÖNTEISESTI VASTANNEIDEN %-OSUUDET)

LASTEN HYVINVOINTI MONIKKOPERHEISSÄ VERRATTUNA HYPÄ06-PERHEISIIN. Vanhempien arvioinnit monikkolasten hyvinvoinnista olivat lähes kaikilla osa-alueilla Hypä06:n vanhempien arviointeja selvästi myönteisemmät (kuvio 11). Tutkimustulosten mukaan voidaankin sanoa, että monikkolapset voivat kokonaisuudessaan vähintään yhtä hyvin kuin muiden perheiden lapset. Ainoastaan iloista ja murheista kertomisesta ja avun pyytämisessä ei ilmennyt eroja monikkolasten ja Hypä06:n perheiden lasten välillä. Unikoulu-väittäjä sisältyi pelkästään monikkovanhemmille suunnattuun kyselyyn.

MONIKKOLASTEN HYVINVOINTI TAUSTATEKIJÖIDEN MUKAAN. Monikkolasten hyvinvoinnilla ei ollut merkittäviä yhteyksiä lasten syntymäpainoon tai vanhempien ammattiasemaan. Hyvinvointi vaihteli lapsilla kuitenkin erittäin selvästi vanhempien stressikokemusten ja heidän positiivisten ja negatiivisten tuntemusten mukaan. Monikkolapset, joiden vanhemmat ilmoittivat olevansa erittäin tai melko stressaantuneita tai kokivat itsessään negatiivisia tuntemuksia, olivat muita useammin tarvinneet unikoulua, kärsivät univaikeuksista ja nukkuvat kokonaisuudessaan

liian vähän. Lisäksi paljon negatiivisia tunteita ja stressiä kokevien vanhempien lapset söivät ja ulkoilivat muita useammin riittävästi sekä kärsivät yksinäisyydestä. Vanhempien väsymyksellä ja stressaantuneisuudella oli selvä negatiivinen yhteys myös siihen oliko lapsi tyytyväinen elämäänsä ja noudattiko lapsi vanhemman ohjeita ja pyyntöjä. Odotettavissa olikin, että mitä positiivisempia tunteita monikkovanhemmat kokivat itsessään sitä paremmin myös lapset voivat. Tulokset vahvistavat yleistä oletusta siitä, miten vanhempien kohtaamat uupumuksen ja väsymyksen tunteet sekä stressaava elämäntilanne voivat ennustaa koko perheen, niin aikuisten kuin lastenkin hyvinvointia.

Myös vanhempien toimeentulokokemuksella oli yhteyttä lasten hyvinvointiin. Ne vanhemmat, jotka kokivat menojen kattamisen tuloilla helpoksi, arvioivat lastensa hyvinvoinnin kokonaisuudessaan heikommin toimeentulevia vanhempia myönteisemmin. Sen sijaan niissä monikkoperheissä, joissa menojen kattaminen tuloilla koettiin hankalaksi, kerrottiin lapsen kärsivän univaikeuksista muita yleisemmin, vaikka silloinkin vain harva oli tätä mieltä. Merkitsevin yhteys ilmeni toimeentulon kokemisen ja vanhemman ohjeiden ja pyyntöjen noudattamisen välillä: hankalan toimeentulon perheissä ohjeiden ja pyyntöjen noudattamista koettiin tapahtuvan selvästi harvemmin kuin hyvin toimeentulevien perheissä.

Kolmen tai sitä useamman lapsen monikkoperheissä oli muita useammin tarvittu unikoulua. Tästä huolimatta lapset ulkoilivat ja nukkuihin riittävästi sitä useammin mitä enemmän perheessä oli lapsia. Vanhempien arviot monikkolasten hyvinvoinnista vaihtelivat myös lasten iän mukaan. Alle kouluikäisten lasten arvioitiin toisaalta tarvitsevan unikoulua ja kärsivän univaikeuksista vanhempia lapsia useammin, mutta myös syövä terveellisesti, ulkoilevan ja liikkuvan riittävästi vanhempia lapsia useammin. Yli 7-vuotiaat lapset toimivat pienempiä lapsia useammin vuorovaihtuksessa vanhempiensa kanssa: he kertoivat vanhemmille iloista ja murheista, noudattivat ohjeita ja pysyivät tarvittaessa apua muita useammin. Tästä huolimatta kouluikäiset lapset kärsivät kuitenkin muita useammin yksinäisyydestä. Ikäkohtaiset erot lasten hyvinvoinnissa voivat liittyä luonnolliseen kehitykseen ja kasvuun. Pienillä lapsilla vanhempien hoiva kohdistuu yleensä perustarpeiden tyydyttämiseen, kun taas vanhemmilla lapsilla sosiaalinen kanssakäyminen vanhempien kanssa voi saada suuremman roolin. Lisäksi pienemmällä lapsilla vuorovaikutus vanhempien kanssa voi ilmentyä eri tavoin kuin vanhemmilla lapsilla, kun esimerkiksi sanallinen ilmaisu korvautuu eleillä ja toiminnoilla.

6.2 Monikkovanhempien psyykinen hyvinvointi ja jaksaminen

Kyselyn monikkovanhemmista melko tai erittäin paljon stressaantuneita viime aikoina kertoi olevansa lähes kolmasosa vastaajista (asteikolla 1=ei lainkaan, 5=erittäin paljon, taulukko 7). Äidit kokivat itsensä selvästi stressaantuneemmaksi kuin heidän puolisonsa: äideistä melko tai erittäin paljon stressiä koki 29 prosenttia ja puolisoista 23 prosenttia. Useimmiten vanhempien kokema stressi yhdistyi työoloihin, työn ja perheen yhteensovittamiseen, omaan univajeeseen ja toimeentuloon (kuvio 12), vaikka vastaukset erosivat puolisoitten kesken monessa eri aihe-alueessa. Äidit yhdistivät kokemansa stressin puolisoita useammin omaan univajeeseen, perheen muiden lasten kasvatukseen, omien vanhempien terveyteen ja ristiriitoihin perheen ulkopuolisissa ihmissuhteissa sekä muihin asioihin, kuten esimerkiksi opiskeluun ja perheenjäsenen kuolemaan. Puolisoiden stressi yhdistyi äitejä useammin työhön liittyviin tekijöihin, kuten työoloihin ja työsuhteen epävarmuuteen. Samansuuntaisia tuloksia on saatu aiemmin myös Karhumäen (2010) tutkimuksessa, jossa äidit yhdistivät huolensa omaan jaksamiseen ja isät toimeentuloon.

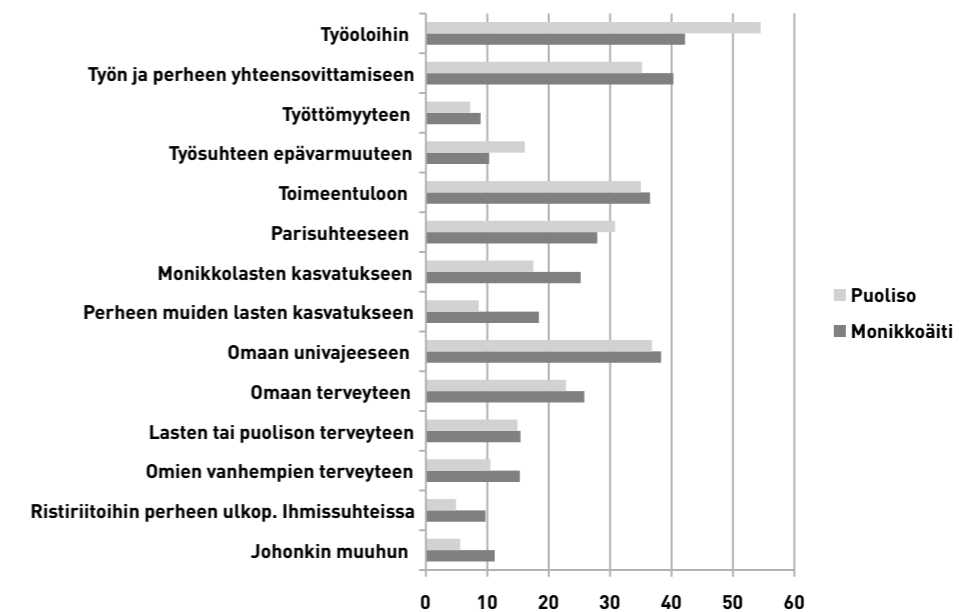
TAULUKKO 7. MONIKKOVANHEMPIEN JA MUIDEN LAPSIPERHEIDEN PSYKKINEN HYVINVOINTI, %

	Monikkovanhemmat (n=1 494-1 499)	Hypa06-vanhemmat (n=2 850-2 862)
Kokee stressiä erittäin tai melko paljon	27,5	24,9
Kokee erittäin tai melko usein itsessään negatiivisia tunteita	14,9	16,9
Kokee erittäin tai melko usein itsessään positiivisia tunteita	71,2	#

HUOM. # = TIETOA EI SAATAVILLA

TUMMENNETUT PROSENTTIOSUUEDET EROAVAT MERKITSEVÄSTI MONIKKO- JA HYPa06-PERHEIDEN VÄLILLÄ.

KUVIO 12. MIHIN KOKEMALLASI STRESSILLÄ ON OLLUT YHTEYTTÄ? (MYÖNTEISESTI VASTANNEIDEN %-OSUUEDET)

Äidit kokivat puolisoita useammin itsessään myös negatiivisia tunteita⁵, kuten uupumusta, alakuloisuutta, ahdistuneisuutta ja fyysisiä kiputiloja sekä sosiaalista eristäytymistä (taulukko 7). Kokonaisuudessaan monikkovanhemmat eivät kuitenkaan kokeneet negatiivisia tunteita kovinkaan usein ja positiivisten tunteiden määrä oli huomattavasti suurempi. Suurin osa (71%) monikkovanhemmista kertoikin kokevansa positiivisia tunteita⁶, kuten onnellisuutta, tehokkuutta ja tasapainoisuutta raskaista hetkistä huolimatta erittäin usein. Monikkoäidit kokivat itsessään myös positiivisia tunteita hieman puolisoita useammin. Vaikka äidit siis kokevat ahdistusta ja väsymystä puolisoitaan useammin, on heillä vastaavasti myös ilon ja onnen hetkiä puolisoita yleisemmin.

MONIKKOVANHEMPIEN PSYKKISEN HYVINVOINNIN KOKEMUKSET VERRATTUNA HYPa06:N VANHEMPIIN. Monikkovanhemmat olivat Hypa06:n vanhempiin verrattuna merkitsevästi useammin hyvin tai melko stressaantuneita, mutta tunsivat silti muita lapsiperheiden vanhempia harvemmin itsessään usein negatiivisia tunteita. Eroja lapsiperheiden välillä ilmeni myös joissakin stressiä aiheuttavissa tekijöissä. Hypa06:n lapsiperheiden vanhemmat yhdistivät stressin monikkovanhempiä useammin työoloihin, lasten kasvatukseen, omien vanhempien terveyteen ja

⁵ Negatiivisia tunteita -summamuuttuja rakennettiin seuraavista väittämistä: a) "Tunnen kipua, särkyä, pahoinvointia tai kutinaa", b) "Tunnen itseni surulliseksi, alakuloiseksi tai masentuneeksi", c) "Tunnen itseni ahdistuneeksi tai jännittyneeksi", d) "Tunnen itseni uupuneeksi, väsyneeksi tai voimattomaksi", e) "Tunnen itseni aggressiiviseksi ja hermostuneeksi", f) "Tunnen itseni sosiaalisesti eristäytyneeksi".

⁶ Positiivisia tunteita -summamuuttuja rakennettiin seuraavista väittämistä: a) "Tunnen itseni onnelliseksi ja tyytyväiseksi", b) "Tunnen itseni aikaansaavaksi ja tehokkaaksi", c) "Tunnen oloni rennoksi ja tasapainoiseksi".

muihin tekijöihin. Muut aihealueet toimivat stressin aiheuttajina molemmissa lapsiperheissä yhtä usein.

PSYKKISEN HYVINVOINNIN KOKEMUKSET TAUSTATEKIJÖIDEN MUKAAN. Tarkasteltaessa vanhempien stressikokemuksia sekä negatiivisia ja positiivisia tunteita vanhempien siviilisäädyn, perheen tulojen ja toimeentulokokemusten, perheen nuorimman lapsen iän ja lasten lukumäärän suhteen, ilmeni monikkoperheiden välillä joitakin eroja. Yksinhuoltajavanhemmat kokivat olevansa hieman avio- tai avoliitossa olevia vanhempia useammin erittäin stressaantuneita sekä tuntevansa itsessään negatiivisia tunteita. Positiivisia tunteita kokivat puolestaan yleisimmin kahden huoltajan perheiden vanhemmat. Pienituloisten monikkoperheiden vanhemmat ja toimeentulonsa hankalana kokevat vanhemmat olivat suurempituloisia ja hyvin toimeentulevia vanhempia useammin erittäin stressaantuneita sekä tuntevansa itsessään negatiivisia tunteita.

Stressikokemukset vaihtelivat myös monikkoperheen nuorimman lapsen iän mukaan: alle kouluikäisten lasten vanhemmat kokivat muita monikkoperheiden vanhempia yleisemmin erittäin tai melko paljon stressiä. Monikkoperheen lasten lukumäärällä ei ollut yhteyksiä vanhempien stressikokemuksiin, mutta negatiivisia tunteita vanhemmat kokivat muita monikkoperheitä useammin kahden lapsen perheissä. Vanhempien psyykkisellä hyvinvoinnilla oli myös selvä yhteys vanhempien parisuhdeyytyväisyyteen: mitä enemmän vanhemmat kokivat stressiä tai negatiivisia tunteita, sitä useammin he olivat myös tyytymättömiä parisuhteeseensa. Positiiviset tunteet puolestaan lisäsivät vanhempien tyytyväisyyttä parisuhteeseensa.

6.3 Haastavimmat ja antoisimmat vaiheet monikkoperheissä

Kyselyssä selvitettiin lisäksi, mikä monikkolasten ikävaihe on vanhemman kokemuksen mukaan ollut haastavin ja antoisin vaihe perheessä tähän mennessä. Tarkastelin vanhempien vastauksia perheen vanhempien monikkolasten iän mukaan, jolloin tuloksissa tuli esille ne ikävaiheet, joista vanhemmilla oli lastensa iän puolesta kokemusta ja näin ollen mahdollisuus vastata.

6.3.1 Milloin oli haastavinta?

Valtaosa monikkovanhemmista koki haastavimpana vaiheena monikkolasten vauvaiän perheen monikkolasten iästä riippumatta (taulukko 8). Myös pikkulapsi-ikä koettiin melko haastavana: lähes 30 prosenttia 1–5-vuotiaiden lasten vanhemmista ja lähes 20 prosenttia yli 6-vuotiaiden lasten vanhemmista arvioi pikkulapsi-ikä olleen haastavin vaihe. Vauvaiän ja pikkulapsi-ikä lisäksi haasteita tuottavana perhevaiheena korostui lasten nuoruusikä, jonka lähes 20 prosenttia nuoruusikäisten lasten vanhemmista koki haasteellisenä. Vauvaiäisten monikkolasten perheissä vastattiin muita perheitä useammin (10%), että mikään vaihe ei ole ollut haastavin tähän mennessä. Tulee kuitenkin ottaa huomioon, että heillä ei vielä ole ollut kokemusta muista ikävaiheista. Monikkoperheen puolisoitten kesken eroja haastavimpien perhevaiheiden suhteen ei ilmennyt.

TAULUKKO 8. MIKÄ ON OLLUT HAASTAVIN VAIHE PERHEESSÄNNE TÄHÄN MENNESSÄ? (%)

Kun monikkolapset ovat olleet:	Vanhemmat, joiden vanhimpien monikkolasten ikä:				
	alle 1 v (n=60)	1–2 v (n=244)	3–5 v (n=262)	6–11 v (n=472)	12–18 v (n=428)
Vauvaikäisiä (alle 1 v)	90,0	70,9	63,7	64,8	50,2
Pikkulapsi-ikäisiä (1–2 v)	-	27,9	27,9	19,5	18,5
Leikki-ikäisiä (3–5 v)	-	-	8,0	5,5	3,0
Varhaisessa kouluiässä (6–11 v)	-	-	-	9,1	7,7
Nuoruusikäisiä (12–18 v)	-	-	-	-	18,9
Ei mikään vaihe	10,0	1,2	0,4	1,1	1,6
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Lisäksi kyselyssä selvitettiin, mitkä asiat olivat tehneet valitusta ikävaiheesta haastavimman. Haasteita edellä mainittuihin ikävaiheisiin oli selvästi useimmin tuonut lasten perushoito (69 %). Kuitenkin myös lasten kasvatusta, saadun tuen ja avun määrä, parisuhteen sekä perheen taloudellinen tila olivat antaneet haasteita noin neljäsosan vanhemman perheille. Syyt haastavaksi koettuun ikävaiheeseen erosivat äitien ja puolisoitten kesken osassa aihe-alueista. Äidit kokivat ikävaiheen haastavuuden aiheutuneen puolisoitaan useammin saadun tuen ja avun määrästä/puutteesta, perheen taloudellisen tilanteen tai muun syyn, kuten väsymyksen, oman terveydentilan tai lasten sairauden vuoksi. Äitien puoliso taas kokivat ikävaiheen haastavaksi äitejä yleisemmin työtilanteen muutosten ja parisuhteen tilan vuoksi. Kotitöiden ja lastenhoidon jäädessä vielä pääosin äidin vastuulle, erityisesti äitien kokemat oman jaksamisen sekä tuen ja avun saamisen haasteet ovat ymmärrettäviä. Puolisot ovat taas äitejä yleisimmin työelämässä ja kokevat todennäköisesti sen vuoksi enemmän haasteita työn ja perheen yhteensovittamisessa ja toimeentulon tuomisessa perheeseen.

HAASTAVIN PERHEVAIHE TAUSTATEKIJÖIDEN MUKAAN. Yksinhuoltajavanhemmilla haastavimpana perhevaihe oli muita vanhempia useammin ollut lasten koulu- ja nuoruusikä, kun taas kahden vanhemman perheissä haastavimpana ikävaiheena koettiin muita useammin lasten vauvaiä. Yksinhuoltajavanhempien kokemus voi selittyä yksinhuoltajien korkealla määrällä juuri nuoruusikäisten lasten perheissä. Yksinhuoltajavanhemmat ovat myös saattaneet elää parisuhteessa lasten ollessa pieniä, jonka vuoksi lasten ensimmäisiä elinvuosia ei ole koettukaan muita haastavimpina. Perheen lasten lukumäärällä ei ollut yhteyttä haastavaksi koettuun perhevaiheeseen.

6.3.2 Milloin oli antoisinta?

Siitä, mikä on ollut perheen antoisin vaihe tähän mennessä, ilmeni huomattavasti enemmän hajontaa vanhempien vastauksissa kuin kysyttäessä haastavista hetkistä. Yleisimmin monikkovanhemmat kokivat antoisimmaksi ikävaiheeksi juuri meneillään olevan ajan eli sen, minkä ikäisiä heidän vanhimmat monikkolapsensa vastaushetkellä olivat (taulukko 9). Mitä enemmän vanhemmilla oli perhevaiheita takanaan, sitä vanhemman ikävaiheen he kokivat antoisimmaksi. Ainoastaan nuoruusikäisten monikkolasten vanhempien keskuudessa enemmistö arvioi palkitsevimmaksi ja mukavimmaksi ikävaiheeksi nuoruusiän sijaan lasten leikki-ikä (28 %) ja varhaisen kouluiän (27 %). Aika ei kuitenkaan kultaa muistoja monikkoperheissä, sillä haastavimmaksi koettu perhevaihe, lasten vauvaiä, koettiin sitä harvemmin antoisana mitä vanhemmaksi perheen lapset kasvoivat. Niitä vanhempia, joiden mukaan mikään vaihe ei ollut ollut antoisaa oli eniten vauvaiäisten lasten monikkoperheissä, mutta heistäkin näin koki vain reilu viisi prosenttia. Monikkovanhemmat olivat hyvin samaa mieltä myös antoisimmista ikävaiheista eikä eroja puolisoitten välisissä vastauksissa esiintynyt. Huomioitavaa tuloksissa on, että vaikka lähes kaikki alle 1-vuotiaiden monikkolasten vanhemmista koki lastensa vauvaiän tuovan perheelle paljon haasteita, vielä useampi vauvaiäisten lasten vanhemmista koki tuon ajan olleen kuitenkin samalla myös antoisaa.

TAULUKKO 9. MIKÄ ON OLLUT ANTOISIN VAIHE PERHEESSÄNNE TÄHÄN MENNESSÄ? [%]

Kun monikkolapset ovat olleet:	Vanhemmat, joiden vanhimpien monikkolasten ikä:				
	alle 1 v (n=56)	1-2 v (n=235)	3-5 v (n=260)	6-11 v (n=470)	12-18 v (n=426)
Vauvaikäisiä (alle 1 v)	94,6	15,7	7,7	5,3	5,9
Pikkulapsi-ikäisiä (1-2 v)	-	81,7	26,2	13,6	15,5
Leikki-ikäisiä (3-5 v)	-	-	65,0	37,0	27,7
Varhaisessa kouluiässä (6-11 v)	-	-	-	43,8	27,0
Nuoruusikäisiä (12-18 v)	-	-	-	-	23,2
Ei mikään vaihe	5,4	2,6	1,2	0,2	0,7
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Monikkoperheen vanhempien vastaukset siihen, mikä on tehnyt ikävaiheesta antoisan, keskittyi pääosin perheen sisäisiin vuorovaikutussuhteisiin. Suurin osa monikkovanhemmista kertoi oman suhteensa monikkolapseen (73 %) sekä monikkolasten keskinäisen suhteen (65 %) tehneen kyseisestä ikävaiheesta antoisimman. Näiden lisäksi myös lasten kasvatusta ja muiden lasten keskinäiset suhteet koettiin vanhempien mukaan melko usein antoisia hetkiä tuottavina asioina. Äidit kokivat oman ja monikkolapsen välisen suhteen, monikkolasten keskinäisten suhteiden, parisuhteen tilanteen, työtilanteen muutosten sekä saadun tuen ja avun määrän tuottavan puolisoitaan useammin antoisia hetkiä, kun taas puoliset kokivat lasten kasvatusta tekevän ikävaiheesta antoisan äitejä useammin. Erityisesti kotona olevat äidit saattavatkin kokea enemmän väsymystä ja haasteita lasten kasvatuksessa kuin antoisia hetkiä. Kuitenkin on hyvä huomata, että yli puolet äitien puolisoista koki lastensa kasvatusta hyvin myönteisenä ja iloa tuottavana asiana, jonka voisi ajatella vahvistavan yhteisvanhemmuutta.

ANTOISIN PERHEVAIHE TAUSTATEKIJÖIDEN MUKAAN. Yksinhuoltajavanhemmat kokivat kahden huoltajien perheitä useammin lasten varhaisen koulu- ja teini-iän myös antoisimmiksi ikävaiheiksi haasteista huolimatta, kun taas kahden huoltajan perheet kokivat muita perheitä yleisemmin lasten pikkulapsi-iän antoisiksi. Kolmoslasten perheissä lasten nuoruusikä koettiin kaksosperheitä useammin antoisimpana ikävaiheena. Muiden taustatekijöiden suhteen yhteyksiä antoisimpaan perhevaiheeseen ei ilmennyt.

6.4 Paineiden kasvaessa, mistä joustetaan?

Jokaiselle vanhemmalle on varmasti tuttua, että joskus paineet työstä ja/tai perhe-elämästä kasvavat liian suuriksi. Jotta vaatimukset eivät kasvaisi kohtuuttomiksi ja rasittaisi liikaa vanhempien jaksamista, tulee jonkin elämäntilanteen joustaa ja luovuttaa voimia muuhun (Malinen ym. 2005). Monikkovanhemmilta kysyttiin, miltä elämäntilanteista he kokevat joutuneensa vähentämään panostaan, kun heille on kohdistunut liikaa paineita perhe- tai työelämästä. Vertailen seuraavassa monikkoperheiden vanhempien kokemuksia suomalaisia pikkulapsiperheitä käsittelevään Famwork-tutkimusaineistoon (N = 364 vanhempaa, ks. Malinen ym. 2005). Tämän aineiston vastaajat olivat useimmiten 30-39-vuotiaita parisuhteessa eläviä ja hieman keskimääräistä koulutettumia vanhempia. Lisäksi perheet olivat melko pieniä, useimmiten vanhemmilla oli 1 tai 2 lasta.

Työn tai perhe-elämän vaikeuksia kohdatessa monikkovanhemmat olivat kokeneet joutuvansa pienentämään panostaan eniten vapaa-ajassaan, kuten harrastuksissa ja ystävien tapaamisessa (taulukko 10). Myös taloustyöt ja parisuhde olivat saaneet joustaa usein noin puolella monikkovanhemmista. Vähiten panosta monikkovanhemmat olivat puolestaan joutuneet pienentämään työtä sekä lasten kanssa olemisesta. Vastaava tulos tuli esille myös Malisen ym. (2005) toteuttamassa Famwork-tutkimuksessa. Monikkoäidit olivat kokeneet joutuneensa vähentämään panostaan eri elämäntilanteilla selvästi puolisoitaan enemmän. Erityisesti parisuhteessa, taloustöissä, vapaa-ajassa sekä lasten kanssa olemisessa äidit joutuivat pienentämään panostaan selvästi puolisoitaan

useammin. Monikkovanhempien kokemukset olivat myös yhteydessä toisiinsa vapaa-ajan (r= .22) ja parisuhteen (r= .20) osalta: mitä enemmän toinen puolisoista oli joutunut vähentämään panostaan näillä osa-alueilla, sitä enemmän panostaan oli pienentänyt myös toinen.

TAULUKKO 10. PANOSTUKSEN PIENENTÄMINEN MONIKKOPERHEESSÄ JA FAMWORKIN LAPSIPERHEISSÄ, [%]

Elämäntilanne	Monikkovanhemmat		Famwork-vanhemmat	
	Vähän	Paljon	Vähän	Paljon
Työ	76,3	23,7	61,4	38,6
Parisuhde	50,4	49,6	35,7	64,3
Lapset	72,8	27,2	55,1	44,9
Taloustyöt	49,2	50,8	37,7	62,3
Vapaa-aika	36,9	63,1	18,0	82,0

PANOSTUKSEN PIENENTÄMINEN PAINEIDEN KASVAESSA TAUSTATEKIJÖIDEN MUKAAN. Alle kouluikäisten lasten vanhemmat kokivat muita monikkovanhempia selvästi useammin joutuneensa vähentämään panostustaan työhön liittyvissä asioissa, parisuhteessa ja vapaa-ajassa. Myös kolmen lapsen perheissä vanhemmat olivat muita yleisemmin joutuneet pienentämään panostaan lasten välisessä kanssakäymisessä. Muiden taustatekijöiden suhteen ei ilmennyt merkitseviä yhteyksiä monikkovanhempien kokemuksiin panostuksen pienentämisessä.

PANOSTUKSEN PIENENTÄMINEN MONIKKOPERHEISSÄ VERRATTUNA FAMWORK-PERHEISIIN.

Monikkovanhemmat olivat kokeneet joutuneensa vähentämään panostaan paineiden alla kaikilla eri elämäntilanteilla Famwork-vanhempia harvemmin. Kun vertaillaan alle kouluikäisten lasten monikkoperheitä Famwork-perheisiin, joilla oli ainakin yksi alle kouluikäinen lapsi, erot perheiden välillä hieman kaventuvat, mutta suuntaus pysyy samana. Onko niin, että monikkoperheissä perheen tai työelämän vaatimuksia ei koeta kuitenkaan liian suuriksi vai ovatko monikkovanhemmat kokonaisvaltaisia suorittajia, jotka eivät paineista huolimatta suostu kovinkaan paljon pienentämään panostustaan millään elämäntilanteella? Tämän tutkimuksen tulosten mukaan jälkimmäinen vaihtoehto voi monikkoperheissä olla todennäköinen. Monikkovanhemmat ovat myös muita stressaantuneempia ja heidän jaksamisensa vanhempana on koetuksella, jotka voivat olla seurausta paineiden kasautumisesta.

6.5 Voimavarat monikkoperheiden arjen haasteissa

Lisäksi kyselyssä selvitettiin vanhempien kokemuksia perheensä voimavaroista, joiden avulla he olivat selvinneet monikkoarjen haasteista (n=1157). Avoimeen kysymykseen kirjoitettujen vastausten perusteella voi sanoa, että lähes kaikilla monikkovanhemmilla oli omien kokemustensa mukaan voimavaroja, jotka auttoivat haasteiden keskellä ja suurimmalla osalla voimia antavia asioita oli vielä useita. Yleisimmin vanhemmat raportoivat toimivan parisuhteen ja vanhemmuuden vastuun jakamisen puolisonsa kanssa olevan tärkeimpiä voimavaroja arjessa. Vanhempien keskinäinen luottamus ja arvostus toisiaan kohtaan, avoin rakkautta ja hellyyttä ilmaiseva suhde sekä yhteenkuuluvuuden ja yhteisymmärryksen tunteet parisuhteessa antoivat monelle vanhemmalle voimaa jaksaa monikkoarjen keskellä. Välttämättömänä jaksamiselle vanhemmat pitivät samalla oman ja kahdenkeskeisen ajan antamista ja löytymistä muun muassa harrastusten tai opiskelujen parissa kiireenkin keskellä. Myös toisensa tukeminen, tasapuolisuus työnjaossa ja kokonaisvaltaisen yhteistyön vanhemmuudessa olivat monikkovanhempien mukaan olennaisimpia voimavaroja perhe-elämässä. Yhtenäiset kasvatuserätykset, arvot ja tavoitteet helpottivat vanhemmuuden jaksamista.

"Puolisoni ja minun hyvä perussuhde, jota ei pikkuriidat ja huolet horjuta: yhdessä olemme voima!"

”Se, että olemme löytäneet tavan jakaa arjen kotityöt ja vastuun lapsista ja molemmat sitoutuvat tähän työhön. Samalla olemme halunneet sitoutua molemmat myös yhteiseen aikaan ja otamme välillä vapaillan tai lähdemme muutaman päivän reissuun kahdestaan.”

äiti 34 v, kaksoset

Usean monikkovanhemman vastauksissa tuli esille myös hyvät vuorovaikutussuhteet koko perheen kesken ja yhteiset tekemiset, kuten harrastukset ja lomat koko perheen voimavarana. Tärkeänä vanhemmat kokivat perheen yhtenäisyyden sekä vanhempien ja lasten että lasten keskinäiset ai-
nutlaatuiset suhteet. Lisäksi suuria voimavaroja vanhemmille toi rakkaus lapsiin ja lasten riemun näkeminen päivittäin.

”Yksinkertaisesti ilo näistä ihanista pojista. Vuorovaikutus perheessä kuitenkin enimmäkseen voi-
mia antavaa.”

äiti 43 v, kaksoset + 5 lasta

”Vaikka itse olisi kuinka väsynyt ja masentunut, lapset sanovat minun olevan MAAILMAN PARAS
ÄITI! Onneksi on viikonloput yhteistä aikaa esim. retkillä. Se antaa voimaa viikollekin.”

äiti 39 v, kaksoset + 1 lapsi

Voimia antavaksi asiaksi koettiin lisäksi perheen tavallinen, hyvin organisoitu arki, jossa selvät
säännöt ja rutiinit toistuivat päivästä toiseen. Usein yhteisen huumorintajun nähtiin helpottavan
arjen pyörittystä. Erityisesti vanhemmat toivat esille myös oman positiivisen elämänasenteen, ren-
touden, sisukkuuden ja energisyyden sekä yhteisen uskon, jotka kantoivat heitä eteenpäin vaikeis-
sakin tilanteissa.

”Asenne, että ken leikkiin ryhtyy, se leikin kestäköön. Huumori.”

puoliso 40 v, kaksoset + 1 lapsi

”Olen aika organisointikykyinen ja tehokas enkä niuhota pikkujutuista. Osaan relata tarvittaessa.
Maailma ei kaadu, jos hampaat jäävät harjaamatta tms.”

äiti 48 v, kaksoset

Hyvin monessa vastauksessa monikkovanhemmat toivat esille myös kohtuullisen taloudellisen ti-
lanteen antaman turvan perheelle sekä ulkopuolisen tukiverkoston antaman hoitoavun ja tuen
merkityksen vanhempien jaksamiselle. Lisäksi monessa perheessä vanhempien lasten antama apu
monikkolasten hoidossa koettiin tärkeänä.

”Velattomuus, rahaa ei paljoa mistään tule, mutta yöt nukutaan silti rauhassa kun ei ole velkapeik-
koja sängyn alla.”

äiti 34 v, kaksoset + 1 lapsi

”Ulkopuolinen apu (au-pair) on ollut meille todella 100 % tärkeä tuki, koska sukulaisista ei ole ollut
juuri mitään apua kodin/lasten hoidossa.”

äiti 28 v, kaksoset + 1 lapsi

”Vanhin tyttäreni, joka auttoi aina kun ei ollut koulussa. Ilman häntä olisin varmaan joutunut hullu-
jen huoneelle.”

äiti 43 v, kaksoset

Muita hieman harvemmin mainittuja voimavaroja monikkovanhemmuudessa olivat vanhempien
työtilanne ja työn joustavuus sekä lasten päivähoiton toimivuus. Myös vanhemman oma terveys
ja nuori ikä koettiin vahvuutena sekä se, että on oppinut asettamaan itse rajat omalle jaksami-
selle. Lisäksi puolisoiden yhteinen historia haastavista kokemuksista ja esikoislasten olemassaolo

ennen monikoita olivat helpottaneet joidenkin vanhempien nykyistä arkielämää monikkolasten
kanssa.

6.6 Lopuksi: Lapset voivat hyvin, mutta monikkovanhempien jaksaminen koetuksella

Monikkolasten hyvinvointi vaikuttaa vanhempien mukaan olevan hyvin korkealla tasolla, monilla
osa-alueilla jopa parempi kuin muissa lapsiperheissä. Univaikeudet ja unikoulun käyttö nousivat
kuitenkin esille erityisesti monikkolasten osalta, jolla voi olla yhteys myös vanhempien jaksami-
seen yövalvomisten lisääntyessä. Lasten ja vanhempien hyvinvointi kietoutuukin monilta osin yh-
teen. Jos vanhemmat ovat stressaantuneita tai kokevat itsessään negatiivisia tunteita on lasten
hyvinvointi heikompaa. Myös perheen toimeentulon vaikeudet aiheuttavat riskiä lasten hyvin-
voinnille. Monikkoperheen stressaavista elämäntilanteista saattaa olla siten merkittäviä vaikutuk-
sia niin vanhempien kuin lasten hyvinvoinnille.

Monikkoperheellisyys on todettu haastavan vanhempia erityisellä tavalla tavanomaista suu-
rempien vanhemmuuden vaatimusten vuoksi. Lastenhoidon edellyttämän työmäärän moniker-
taistuksessa väsymyksen ja uupumuksen tunteista voi muodostua vanhemmille jokapäiväisiä. Kun
vanhemmuuden vaatimuksiin yhdistetään vielä odotukset parisuhteen ja työelämän hoitamises-
ta, voi vanhemman jaksaminen olla todella koetuksella. Monikkovanhemmat kokevatkin itsensä
hyvin stressaantuneiksi useammin kuin muut lapsiperheiden vanhemmat. Monikkovanhemmat
yhdistävät stressin useimmiten työhön liittyviin asioihin ja toimeentuloon sekä myös omaan uni-
vajeeseen ja parisuhteeseen. Stressaantuneimmaksi itsensä kokivat yksinhuoltajat sekä pikkulapsi-
perheiden vanhemmat. Myönteistä on kuitenkin se, että negatiivisten tunteiden kokeminen on
monikkovanhempien keskuudessa melko vähäistä. Stressikokemukset ovat siis arkipäiväisiä, mut-
ta niistä selvittää useimmiten ilman vaikeimpia ahdistus- tai masennustiloja. Arjesta selviytymisen
apuna toimii tällöin todennäköisesti jaettu vanhemmuus ja toimivat tukiverkostot, jotka parhaim-
millaan edistävät kummankin monikkovanhemman psyykkistä hyvinvointia. Myös vanhempien
keskinäinen luottamus ja arvostus toisiaan kohtaan, avoin rakkautta ilmaiseva suhde sekä oman
ajan löytyminen kohtuulliseen taloudelliseen toimeentuloon yhdistettynä antavat monikkovan-
hemmille voimaa jaksaa monikkoarjen keskellä.

Monikkovanhemmat kokevat itsensä usein stressaantuneiksi, mutta he eivät silti kovin hel-
posti vähennä panostaan millään elämänalueilla. Mahdollista on, että työn joustomahdollisuudet
ovat yhä puutteelliset tai monikkoperheen vanhemmilla ei ole taloudellisista syistä mahdollista
pienentää panostaan työelämässä. Monikkoperheen lapset eivät myöskään joudu tässä suhtees-
sa kärsimään työ- tai perhe-elämän tuomista haasteista, sillä vanhemmat pyrkivät löytämään lap-
sille paineidenkin keskellä aikaa. Vaikka monikkoperheessä monet elämänalueet ovat säästyneet
panostuksen vähentämisestä, liian moni monikkovanhemmista on paineiden kasvaessa joutunut
kuitenkin luopumaan parisuhteeseen käytetystä ajasta ja energiasta. Puolisoiden yhteisen ajan vä-
hentäminen toimivan arjen ja lastenhoidon puolesta on tyyppillistä pienten lasten vanhemmille
(Malinen ym. 2005), mutta hyvin riskialtis ratkaisu. Parisuhde ja vanhemmuuden vastuun jakami-
nen puolison kanssa ovat monikkovanhempien mukaan myös tärkeimpiä voimavaroja vanhem-
muudessa tuoden vanhemmille niin henkistä että fyysistäkin hyvinvointia.

Monikkovanhempien stressikokemuksiin nojaten onkin ilmeistä, että lasten vauva- ja pikku-
lapsi-ikä koetaan haastavimpana vaiheena vanhemmuudessa. Nämä ikävaiheet täyttyvät lasten pe-
rushoidosta, joka aiheuttaa suurimman osan haasteista. Lasten ollessa pieniä tuen ja avun tarve on
usein suurin ja parisuhde sekä perheen taloustilanne koetuksella, joten ei ole ihme, että myös nämä
asiat koetaan haasteiden aiheuttajiksi. Huomionarvoista on se, että vauva-aikaa lukuun ottamatta
muut lasten eri ikävaiheet koetaan monikkoperheissä pääosin kuitenkin antoisiksi. Erityisesti an-
toisia hetkiä vanhemmat kokevat lasten leikki- ja pikkulapsi-ikässä sekä varhaisessa kouluiässä, jol-
loin vanhemman suhde monikkolapseen sekä lasten keskinäiset vuorovaikutussuhteet tuovat per-
heeseen paljon iloa. Näyttääkin siltä, että vauva-aika on monikkovanhemmille selvästi raskain ja
kuormittavin, jolloin iloa tuottavat hetket ovat harvassa. Vauva-ajan jälkeen vuorovaikutussuhteet

lapsiin todennäköisesti helpottuvat ja vanhemman oma jaksaminen lisääntyy, jolloin hyviä aikoja koetaan useammin. Tämän perusteella on selvää, mihin vaiheeseen monikkoperheille tulisi ensisijaisesti kohdistaa apua ja tukea, jotta monikkovanhempien hyvinvointi olisi optimaalisin.

7 TUKIVERKOSTOT JA PERHEPALVELUT APUNA VANHEMMUUDESSA

Useimmat monikkoperheiden vanhemmat tarvitsevat käytännön ohjausta ja tukea vanhemmuuteen sekä ennen että jälkeen lasten syntymän. Perheiden omat voimavarat vaihtelevat lasten iän ja kulloisenkin elämänvaiheen mukaan (Ahlgren 2007a, 18), jolloin ulkopuolisen avun tarvekin vaihtelee laajuudeltaan tilapäisestä mittavaan. Avun saaminen monikkolasten syntymän jälkeen on kuitenkin todettu usein riittämättömäksi ja erittäin hankalaksi (esim. Campbell ym. 2004, 663; Kumpula 2006). Avun ja tuen merkitys on kuitenkin monikkoperheessä suuri ja tuen hankkiminen erityisesti lasten etu, kun vanhemman omat voimat eivät enää riitä.

MONIKKOPERHEIDEN LÄHISUHTEIDEN VERKOSTO. Perheen sekä muun lähi- ja vertaissuhteiden olemassaolo ja tuen saaminen on erittäin merkityksellistä monikkoperheen hyvinvoinnille. Jos puolison tai läheisten tuki on heikkoa tai puuttuu kokonaan, voi perheen hyvinvointi olla helpposti haavoittuvaa. Kun taas lähisuhteista koostuva verkko kannattelee, ei monikkoperheen arkea ehkä koetakaan yhtä uuvuttavana ja raskaana. (Karhumäki 2009, 135.) Puoliso ja isovanhemmat ovat merkittävimmät tuen antajat monikkoarjessa. Puoliso jakaa vastuun arjesta ja lapsista sekä luo yhdessä toimivaa parisuhdetta. (Eromäki & Hirvimäki 2006.) Toisen vanhemman ollessa paljon töissä korostuu myös muun tukiverkoston merkitys. Isovanhemmat, muut sukulaiset ja ystävät ovat merkittäviä tuen ja avun antajia perheen arjen askareissa, lasten hoidossa tai tarjoamalla vanhemmille hengähdyshetkiä silloin tällöin. Suku ja ystävät toimivat samalla myös liittymäkohtina muuhun elämään ja yhteiskuntaan, mikä keventää perhe-elämän arkea. Aina ei lähiverkoston tuki kuitenkaan toimi ongelmattomasti. Karhumäen (2010) tutkimuksen mukaan äidit eivät kuitenkaan aina uskalla jättää monikkolapsiaan sukulaisille epäillen hoidon onnistumista. Jotkut sukulaiset saattavat myös itse epäröidä omaa selviytymistään eivätkä näin ollen tarjoa apuaan monikkoperheelle. Garelin ym. (1997) tutkimuksen mukaan läheisten antama tuki ja apu myös vähenevät lasten ensimmäisen ikävuoden jälkeen.

Aiemman tutkimuksen mukaan tärkeäksi voimavaraksi monikkoarjessa vanhemmat kokevat lisäksi vertaistuen saamisen toisilta monikkovanhemmilta muun muassa monikkoperheyhdistyksen, perhevalmennuksen ja internetin kautta (Eromäki & Hirvimäki 2006). Antoisampina asioina vanhemmat kokevat yhteisten kokemusten jakamisen, emotionaalisen tuen ja toisten antamat vinkit arjen pyörittämiseen (Sipponen 2000, 52). Lisäksi monikkovanhemmat voivat kierrättää keskenään lapsiperheen tavaroita, joka tuo merkittävää säästöä perheen taloudelle.

YHTEISKUNNAN JA KOLMANNEN SEKTORIN TARJOAMAT PERHEPALVELUT. Jos perheen omaa tukiverkosta ei ole saatavilla, tukea ei saa läheltä riittävästi tai läheiset asuvat kaukana, on mahdollista hyödyntää myös yhteiskunnan tarjoamia kunnallisia ja yksityisiä sekä järjestöjen palveluita. Kotipalvelusta voi saada apua lastenhoitoon, tukea vanhemmuuteen tai parisuhteen hoitamiseen ja arjen pyörittämiseen, kun omat voimat eivät riitä. Kynnys perheen jaksamista tukevan avun hakemiseen voi kuitenkin olla suuri, jos itsenäinen selviytyminen arjesta on keskeistä. Karhumäen (2009) mukaan ennaltaehkäiseviä perhepalveluita voisi markkinoida monikkoarjen psykososiaalisia ja taloudellisia haasteita helpottavina ja yhteistyönomaisina tukitoimina. Olennaista on myös tunnistaa monikkoperheiden erilaiset tarpeet ja vastata niihin hyvinvoinnin tukemisessa. (Karhumäki 2009, 135.) Viime vuosina lapsiperheiden palveluja on jouduttu vähentämään useissa kunnissa ja erityisesti ongelmia ennaltaehkäiseviä palveluita on karsittu. Monikkoperheille erityisen tärkeät lapsiperheiden kotipalvelu ja neuvolapalvelut ovat joutuneet vähennyksien kohteeksi. (Kumpula 2007, 74.) Monissa kunnissa kotipalvelu yhdistetään nykyään lastensuojelun perhetyöhön. Kotipalvelun saaminen onkin vaikeutunut, sillä sitä on tarjolla usein vain vaikeimmissa tilanteissa oleville lastensuojelun asiakasperheille. Näin ennaltaehkäisevä merkitys ei kotipalvelun osalta toteudu.

Neuvolan on usein todettu tavoittavan hyvin erilaiset lapsiperheet, jonka vuoksi siellä voitaisiin

varhain tunnistaa lapsiperheiden tuen tarpeet. Perheiden yksilölliset tarpeet saattavat kuitenkin jäädä huomaamatta eikä neuvolapalvelujen saatavuus aina kohtaa perheen tarpeita, jolloin myös ennaltaehkäisevä tuki ja apu voivat viivästyä. (Hakulinen-Viitanen & Pelkonen 2009, 153–154.) Eromäen ja Hirvimäen (2006) tutkimuksen mukaan monikkoperheiden neuvolasta saama tuki olikin vanhempien mielestä puutteellista. Vanhemmat toivoivat neuvoloista enemmän konkreettisia neuvoja ja ohjeita monikkoperheiden arkeen. Myös perheen jaksamiseen kaivattiin enemmän huomiota ja tukea. Lastenneuvola voisi paremmin neuvoa perheitä avun ja tuen hakemisessa sekä ohjata vertaistuen piiriin. (emt.)

PÄIVÄHOITO- JA KOULUELÄMÄ MONIKKOPERHEISSÄ. Lapsiperheiden kotipalvelun ja neuvolatoiminnan lisäksi päivähoitopalvelut muodostuvat usein tärkeäksi osaksi pienten lasten monikkoperheiden arkea. Lasten päivähoitolla on todettu olevan merkittävä rooli vanhemmuutta tukevana palveluna erityisesti työssäkäyvien vanhempien osalta (Poikonen & Lehtipää 2009, 70–73). Lasten päivähoitoa vanhemmat voivat saada niin kunnallisista kuin yksityisistäkin toimintamuodoista, joiden lisäksi myös lasten isovanhemmat rientävät usein monikkovanhempien avuksi lastenhoidossa. Parhaimmillaan päivähoiton henkilökunnan ja pikkulapsiperheiden vanhempien välillä vallitsee toimiva kasvatuskumppanuus, jossa monikkolasten etu ja tarpeet ovat etusijalla (emt.). Tutkimusten mukaan vanhemmat arvioivat lapsensa päivähoiton pääosin melko laadukkaaksi lapsiperheiden tukipalveluksi (esim. Kronqvist & Jokimies 2008). Monikkoperheissä lasten päivähoiton aloittaminen voi aiheuttaa jo pohdintoja lasten yksilöllisen kehityksen johdosta myös ryhmäajoista monikkolasten kesken. Usein käytännön sanelemana lapset aloittavat päivähoiton samassa ryhmässä, jolloin heistä on turvaa tosilleen uuden elämänvaiheen alkaessa. Päivähoitossa voidaan tulevaisuutta ajatellen myös hyvin seurata monikkolasten toimintatapoja yhteisessä ryhmässä ja tarvittaessa miettiä lasten kehitysten mukaisia ryhmäratkaisuja uudelleen kouluiän koit- taessa (Heikinheimo 2007).

Lasten kasvaessa kouluikään perushoivan merkitys vanhemmuudessa vähenee ja tilalle tulee entistä vahvemmin kuuntelijan ja keskustelijan rooli. Monikkoperheessä herää viimeistään tässä vaiheessa erityisiä kysymyksiä monikkolasten koulu-/luokkajaoista, jotka saattavat aiheuttaa stressiä koko perheelle. (Langkamp & Girardet 2006, 47.) Usein monikkolasten sijoittuminen samalle luokalle perustellaan käytännön tuomilla ehdoilla kuljetuksineen ja aikatauluineen. Yksiselitteisen oikeaa ratkaisua löytyy kuitenkin vain harvoin ja valinnoista on usein hyvä keskustella muiden monikkovanhempien ja koulun henkilöstön kanssa (Heikinheimo 2007, 15). Kouluiässä monikkolasten omien yksilöllisten persoonallisuuksien sekä itsenäisyyden ja yhteisyyden rajojen huomioiminen korostuu ja ne tuovat haasteita niin kouluhenkilökunnalle kuin vanhemmillekin. Myös vahvuudet, kehittämisentarpeet ja mielenkiinnonkohteet voivat lapsilla erota toisistaan. (Heikinheimo 2007, 15.) Haasteena opettajilla kuin vanhemmillakin on tukea jokaista lasta yksilöllisesti omassa kehityskaarensa. Vertailua monikkolasten kesken on syytä välttää. (Suomen Monikkoperheet ry 2009.) Kun koulu- ja luokkakysymykset on saatu monikkoperheessä ratkaistua ja kouluelämä päässyt lapsilla hyvin vauhtiin, eletään useimmissa perheissä melko tasaisia vaiheita. Usein perhe löytää viimeistään lasten kouluiässä oman itselleen sopivan arkirytmensä ja toimintatapansa. (Penninkilampi-Kerola 2004.)

Seuraavaksi tarkastelen tutkimustuloksia monikkoperheiden vanhempien lähisuhteiden tukiverkostoista ja yhteiskunnan antamasta tuesta perhepalveluineen. Selvitän myös monikkovanhempien avun ja tuen tarpeita lasten eri ikävaiheissa sekä vanhempien kokemuksia avun saamisen onnistumisesta. Lisäksi tutkin monikkoperheiden valitsemia päivähoito- ja koulujärjestelyjä ja tyytyväisyyttä niihin. Lopuksi tuon esille vanhempien kokemuksia tuen riittävydestä kokonaisuudessaan ja vanhempien näkemyksiä siitä, millaista tukea he tarvitsisivat lisää.

7.1 Tukiverkoston ja perhepalveluiden rooli monikkoperheen hyvinvoinnissa

7.1.1 Lähisuhteiden verkosto tuen antajana

Selvittääkseni monikkoperheiden lähisuhteiden verkostoa, monikkovanhemmilta kysyttiin löytyykö heidän lähipiiristään ihmisiä, joiden kanssa he voivat keskustella henkilökohtaisista asioista tai joilta he saavat tarvittaessa käytännön apua esimerkiksi lastenhoitoon tai taloudellisiin pulmiin. Monikkovanhempien sosiaalinen tukiverkosto on kuvattu taulukossa 11. Lähes kaikki monikkovanhemmat ilmoittivat, että heillä on vähintään yksi taho, jolta pyytää tukea tai apua tarvittaessa. Suurimmalla osalla vanhemmista lähisuhteiden verkosto oli laaja ja lähipiirissä oli useitakin ihmisiä tukemassa. Yleisimmin monikkovanhemmat kokivat saavaan keskusteluapua puolisoilta tai seurustelukumppanilta sekä muilta ystäviltä. Lisäksi lähes 40 prosenttia vanhemmista kertoi saavansa keskustelutukea isovanhemmilta sekä muilta perheenjäseniltä. Reilu 10 prosenttia monikkovanhemmista oli saanut myös vertaistukea toisilta monikkoperheiden vanhemmilta. Käytännön apua monikkovanhemmat olivat useimmiten saaneet isovanhemmilta ja puolisoiltaan. Myös muut sukulaiset ja ystävät olivat olleet monikkoperheen käytännön apuna ja tukena noin kolmasosalla vanhemmista. Järjestöjen tai kuntien henkilöstön keskuudessa monikkovanhemmilla oli vain harvoin läheisiä ihmisiä keskustelukumppaneiksi tai avuksi käytännön ongelmissa. Mahdollisesti tukea ja apua on saatavissa hyvin jo lähipiirissä, jolloin ulkopuolisten tarjoamaa tukea ei välttämättä koettu tarpeelliseksi.

TAULUKKO 11. MONIKKOVANHEMPIEN SOSIAALINEN TUKIVERKOSTO, (MYÖNTEISESTI VASTANNEIDEN %-OSUUDET)

	"On olemassa ihminen, jonka kanssa keskustella tai saan käytännön apua"	
	Keskustelutuki	Käytännön apu
Puoliso/seurustelukumppani	79,6	64,5
Isovanhemmat	37,3	71,8
Muu perhe/sukulaiset	36,8	34,5
Toiset monikkovanhemmat	11,9	2,0
Muut ystävät	71,5	26,4
Järjestöjen henkilöstö	0,6	0,8
Kunnan palveluiden henkilöstö	3,8	3,5
Muut	3,8	3,0

Monikkovanhempien tukiverkostoilta saatu tuki vaihteli merkittävästi puolisoitten välillä. Oma kumppani oli molemmille vanhemmille ensisijainen keskustelutuen lähde. Eroja ilmeni kuitenkin isovanhempien, muiden sukulaisten ja ystävien, toisten monikkoperheiden vanhempien ja kuntien henkilöstön osalta, joilta äidit kokivat saaneensa keskusteluapua puolisoitaan selvästi useammin. Äidit ilmoittivat myös saaneensa puolisoitaan yleisemmin käytännön apua kumppaniltaan sekä muilta ystäviltä. Äidit saattavat tyypillisen sukupuolikäsityksen mukaisesti kokonaisuudessaan keskustella asioistaan enemmän ja toisaalta myös hakea tukea herkemmin kuin isät, jolloin kuunteluapua voi löytyä äideille läheisistä ihmisistä isäiä helpommin.

MONIKKOPERHEIDEN SOSIAALISET TUKIVERKOSTOT TAUSTATEKIJÖIDEN MUKAAN. Tukea ja apua monikkovanhemmille antavien läheisten määrä vaihteli vanhempien siviilisäädyn ja parisuhdetyytyväisyyden sekä perheen nuorimman lapsen iän, lasten lukumäärän ja monikkouden mukaan. Yksinhuoltajavanhemmat kokivat voivansa puhua muun perheen/sukulaisten ja ystävien sekä muiden tahojen, kuten työtovereiden kanssa henkilökohtaisista asioistaan useammin kuin kahden huoltajan monikkoperheet. Myös käytännön apua yksinhuoltajat saivat muita useammin muiden ystävien parista. Tuen etsiminen ja löytäminen perheen ulkopuolelta on ymmärrettävää,

kun puolisoa ei ole jakamassa vanhemmuuden arkea.

Alle kouluikäisten lasten vanhempien lähipiiristä löytyi kokonaisuudessaan useampia tahoja keskustelukumppaniksi ja käytännön avun antajaksi kuin isompien lasten vanhemmille. Keskustelu- ja käytännön apua pienten lasten vanhemmat saivat omasta puolisoista ja isovanhemmista sekä keskustelukumppaneita toisista monikkovanhemmista useammin kuin vanhempien lasten perheissä. Lisäksi pienten lasten perheissä käytännön apua tarjoavia ihmisiä löytyi muita useammin järjestöjen ja kunnan palveluiden henkilöstöistä. Kolmosten vanhemmat ilmoittivat saavansa keskusteluapua toisilta monikkovanhemmilta muita monikkoperheitä useammin, kun taas kolmen lapsen perheet saivat muita perheitä yleisemmin käytännön apua isovanhemmiltaan.

Työelämän ulkopuolella olevilla vanhemmilla ilmeni olevan työssäkäyviä enemmän mahdollisia keskustelukumppaneita. Tuen ja avun saamisella oli yhteys myös parisuhdeytyytyvyyteen: mitä enemmän monikkovanhemmat kokivat voivansa keskustella tai saavansa käytännön apua puolisoiltaan tai isovanhemmilta sitä tyytyväisempiä he olivat parisuhteeseensa. Parisuhdeytytymättömyys kuitenkin kasvoi sen suhteen mitä enemmän keskusteluapua koettiin löytyvän ystävien taholta.

SOSIAALINEN TUKIVERKOSTO MONIKKOPERHEISSÄ VERRATTUNA MUIHIN LAPSIPERHEISIIN. Tukiverkoston liittyviä asioita ei ole mahdollista tilastollisesti verrata eri tutkimusten välillä erilaisten kysymystyyppien vuoksi. Tästä syystä vertailin tuloksia silmämääräisesti Hypa06- ja Paletti-tutkimuksista saatuihin tuloksiin lapsiperheiden tukiverkostoista. Sosiaalinen tukiverkosto näytti olevan hyvin samankaltainen monikkoperheiden, Hypa06-perheiden ja Paletti-perheiden kesken: suurin osa näiden perheiden vanhemmista koki saavansa konkreettista apua ja henkistä tukea ensisijaisesti puolisoiltaan. Lisäksi isovanhemmat, omat sisarukset ja ystävät nousivat Hypa06-vanhempien tukiverkoston keskeisiksi, samoin kuin monikkoperheissä. Näyttääkin siltä, että niin monikkovanhemmat kuin muidenkin lapsiperheiden vanhemmat voivat tarvittaessa löytää lähipiiristään ihmisiä, joilta saada apua ja tukea eikä huolien kanssa tarvitse jäädä yksin.

7.1.2 Perhepalvelut – kohtaavatko tarve ja saatavuus?

Monikkoperheiden vanhemmat eivät koe kovinkaan yleisesti tarvitsevansa tukea yhteiskunnan perhepalveluista tai mahdollisten vanhemmuuden haasteiden kanssa ei kovin helposti kääntynyt ammattilaisten puoleen (taulukko 12). Suurin osa vanhemmista oli vastannut avun hakemiseen ja saamiseen liittyvän kysymykseen ”en ole tarvinnut”. Vähiten apua oli tarvinnut hakea yksityisistä hoivayrityksistä, vapaaehtoisjärjestöistä tai seurakunnasta. Eniten monikkovanhemmat ovat viimeisen vuoden aikana hakeneet ja saaneet apua perhe-elämäänsä liittyvissä asioissa päivähoidon tai koulun henkilöstöltä (36%) sekä lääkäriltä (28%). Myös perheneuvolasta oli saanut tukea reilu kymmenesosa monikkovanhemmista.

TAULUKKO 12. MONIKKOPERHEIDEN JA MUIDEN LAPSIPERHEIDEN VANHEMPIEN AVUN HAKEMINEN JA SAAMINEN VIIMEISTEN 12 KK:N AIKANA, (%)

Perhepalvelu	Monikkoperheet			Hypa06-perheet		
	En ole tarvinnut tukea	Olen saanut tukea	Olisin tarvinnut, mutta en ole saanut	En ole tarvinnut tukea	Olen saanut tukea	Olisin tarvinnut, mutta en ole saanut
Lapsiperheiden kunnallisesta kotipalvelusta	84,5	5,3	10,2	97,8	1,4	0,8
Sosiaalitoimistosta (esim. perhetyötä)	89,1	6,0	4,8	91,8	6,7	1,6
Perheneuvolasta	86,7	11,2	2,0	90,8	8,6	0,7
Psyykkisen terveydenhuollon palveluista	89,8	8,7	1,4	#	#	#
Lääkäriltä	70,7	27,8	1,5	80,9	18,1	1,0
Päivähoidon tai koulun henkilöstöltä	63,5	35,5	1,0	#	#	#
Yksityisistä hoivayrityksistä	97,3	2,2	0,5	98,6	1,3	0,2
Vapaaehtoisjärjestöistä	92,5	4,0	3,5	98,2	1,5	0,3
Seurakunnasta	91,7	8,0	0,4	95,8	3,9	0,3

HUOM. KOROSTETTUIJEN SOLUJEN EROT TILASTOLLISESTI MERKITSEVIÄ MONIKKOPERHEIDEN JA HYPÄ06-PERHEIDEN VÄLILLÄ.

= TIETOA EI SAATAVILLA

Ilman tarvittavaa apua jääminen ei monikkovanhemmilla ollut kovin suurta. Useimmiten apu ja tuki oli jäänyt saamatta lapsiperheille suunnatusta kotipalvelusta (10%) ja sosiaalitoimistosta (5%). Verrattaessa puolisoitten välisiä vastauksia keskenään osoittautuivat vanhempien kokemukset tuen tarpeista ja saatavuudesta hyvin samanlaisiksi. Ainoastaan päivähoidon ja koulun henkilöstöltä ja lääkäriltä äidit kokivat saaneensa enemmän tukea kuin heidän puolisonsa ja puoliset taas olivat tarvinneet näiltä tahoilta apua äitejä harvemmin.

AVUN HAKEMINEN JA SAAMINEN PERHEPALVELUISTA MONIKKOPERHEISSÄ VERRATTUNA HYPÄ06-PERHEISIIN. Monikkoperheiden ja Hypa06:n lapsiperheiden vanhemmat erosivat toisistaan avun hakemisessa ja saamisessa kaikkien kysytyjen sosiaali- ja terveystalveluiden suhteen. Monikkovanhemmat olivat tarvinneet apua kaikilta tahoilta Hypa06:n vanhempia useammin, vaikka avun tarve jäi kokonaisuudessaan myös monikkovanhemmilla alhaiseksi. Monikkovanhemmat olivat myös saaneet tarvitsemaansa apua Hypa06:n vanhempia useammin melkein kaikista palveluista lukuun ottamatta sosiaalitoimistoa, jossa avun saanti perheiden välillä oli hyvin yhdenmu- kaista. Erityisesti lapsiperheet eroavat toisistaan siinä, miten usein apu oli jäänyt saamatta, vaikka tarvetta olisi ollut: monikkovanhemmat kokevat jääneensä ilman tarvitsemaansa apua selvästi muita lapsiperheitä useammin lähes kaikista sosiaalipalveluista, ainoastaan seurakunnan osalta eroja ei ilmennyt. Eroa voidaan selittää sillä, että monikkovanhemmilla oli selvästi suurempi tarve avulle ja tuelle kuin Hypa06-perheiden vanhemmilla, jolloin he ovat hakeneetkin apua enemmän. Kuitenkin ilman apua jääneiden osuus monikkovanhemmista on erityisesti kotipalvelun osalta huolestuttavan korkea, joka voi heijastua suoraan vanhempien jaksamiseen ja hyvinvointiin, kun vaikeuksia ennaltaehkäisevät palvelut jäävät puuttumaan. Olennaista olisi saada tietää se, jäävätkö monikkovanhemmat ilman tarvittavaa tukea resurssien vähäisyyden vuoksi vai onko kynnys avun hakemiseen liian suuri, kuten Karhumäki (2009) on asiaa pohtinut.

AVUN HAKEMINEN JA SAAMINEN PERHEPALVELUISTA TAUSTATEKIJÖIDEN MUKAAN. Avun saaminen ja saamatta jääminen vaihteli erityisesti perheen lasten iän mukaan. Alle kouluikäisten lasten vanhemmat olivat saaneet kouluikäisten lasten vanhempia enemmän apua, mutta myös jää- neet useammin ilman tarvittavaa apua lapsiperheille tarkoitettua kunnallisesta kotipalvelusta,

perheneuvolasta, sosiaalitoimistosta ja vapaaehtoisjärjestöistä (taulukko 13). Apua oli siis saatu, mutta tarve avulle olisi lasten pikkulapsi-iässä vieläkin suurempi. Alle kouluikäisten lasten perheet olivat saaneet vanhempien lasten perheitä useammin apua myös yksityisistä hoivayrityksistä. Avun saannin keskittyminen pikkulapsiperheisiin onkin luonnollista, sillä työ määrä lastenhoidossa on tällöin suurta ja apua haetaan enemmän. Lasten saavutettua kouluiän säännöllinen yhteys moniin pikkulapsiperheiden palveluihin vähenee ja avun saanti harvenee. Kouluikäisten lasten vanhemmat tarvitsivat kokonaisuudessaan harvemmin tukea yhteiskunnan sosiaali- ja terveystalveluista.

TAULUKKO 13. AVUN SAAMINEN PERHE-ELÄMÄÄN VIIMEISTEN 12 KK:N AIKANA MONIKKOPERHEISSÄ LASTEN IÄN MUKAAN

Perhepalvelu	Olen saanut tukea			Olisin tarvinnut, mutta en ole saanut		
	Kaikki	Alle 7 v	Yli 7 v	Kaikki	Alle 7 v	Yli 7 v
Lapsiperheiden kunnallisesta kotipalvelusta	5,3	9,7	0,4	10,2	16,1	3,9
Sosiaalitoimistosta (esim. perhetyötä)	6,0	7,5	4,5	4,8	7,1	2,4
Perheneuvolasta	11,2	16,2	5,9	2,0	3,2	0,8
Psyykkisen terveydenhuollon palveluista	8,7	7,9	9,6	1,4	1,5	1,3
Lääkäriltä	27,8	28,9	26,5	1,5	1,0	2,1
Päivähoidon tai koulun henkilöstöltä	35,5	37,6	33,3	1,0	1,1	0,9
Yksityisistä hoivayrityksistä	2,2	3,9	0,5	0,5	0,9	0,2
Vapaaehtoisjärjestöistä	4,0	6,2	1,7	3,5	6,2	0,6
Seurakunnasta	8,0	9,1	6,8	0,4	0,6	0,2

HUOM. KOROSTETTujen SOLUJEN EROT TILASTOLLISETI ERITTÄIN MERKITSEVIÄ MONIKKOLASTEN ERI IKÄVAIHEISSA.

Avun saaminen vaihteli osittain myös perheen lasten lukumäärän ja monikkouden suhteen. Kolmosten vanhemmat olivat muita monikkoperheitä useammin saaneet apua psyykkisen terveydenhuollon palveluista. Puolestaan koulusta tai päivähoidosta saatu tuki oli muodostunut kolmen lapsen vanhemmille muita vanhempia tärkeämmäksi. Lisäksi neljän tai sitä useamman lapsen perheissä lapsiperheiden kotipalvelun ja sosiaalitoimiston apu oli jäänyt saamatta pienempiä perheitä useammin. Suurissa perheissä avun tarve voikin olla entistä suurempi, joihin kuntien varaamat resurssit eivät riitä.

Yksinhuoltajavanhemmat kokivat muita perheitä useammin toisaalta saaneensa apua, mutta myös jääneensä ilman tarvitsemaansa apua sosiaalitoimistosta eli apu ei ollut ollut riittävää. Lisäksi yksinhuoltajat olivat saaneet muita enemmän tukea psyykkisen terveydenhuollon palveluista. Avun saaminen ennusti selvästi myös vanhempien omaa hyvinvointia. Ne vanhemmat, jotka eivät olleet saaneet tarvitsemaansa apua yhteiskunnan sosiaali- ja perhepalveluista kokivat itsensä muita useammin erittäin stressaantuneiksi ja tunsivat itsessään enemmän negatiivisia tunteita.

7.1.3 Osallistuminen monikkoperheydistysten toimintaan

Sosiaali- ja terveystalveluista saadun tuen ja avun kartoituksen ohessa monikkovanhemmilta selvitettiin myös osallistumisaktiivisuutta monikkoperheydistysten järjestämiin toimintoihin. Kysymykseen vastasi vain noin 34 % monikkovanhemmista eli suurin osa jätti kokonaan vastaamatta. Vastaamatta jättäneillä vanhemmilla ei ehkä ollut lainkaan kokemuksia monikkoperheydistysten toiminnasta. Monikkoperheydistysten toimintamuotoja ja esimerkiksi monikkoperhevalmennusta ei ole läheskään joka kunnassa tarjolla, joka voi olla myös syynä vastaamisen vähyyteen.

Yleisimmin monikkovanhemmat olivat osallistuneet koko perheen yhteisiin tapahtumiin (20%) ja käyneet monikkoperhevalmennuksessa (15%). Myös joka kymmenes vanhemmista oli

osallistunut erikseen monikkovanhemmille suunnattuihin tilaisuuksiin. Virkistys- ja lomatoimintaan osallistuminen oli hyvin vähäistä: vain noin 6 prosenttia monikkovanhemmista oli hyödyntänyt yhdistyksen järjestämiä virkistystoimintoja. Monikkoäidit ja heidän puolisonsa kertoivat osallistuneensa monikkoperheydistysten toimintaan varsin samantasoisesti, ainoastaan monikkovanhemmille suunnatuissa tilaisuuksissa äidit kävivät hieman puolisoitaan useammin. Todennäköistä on, että osallistuminen monikkoperheille suunnattuun toimintaan on aidosti vähäistä ja laajempi tiedotus toiminnasta ja tarjolla olevasta avusta ja tuesta voisi olla tarpeen.

7.1.4 Neuvolan antama tuki eri perhe-elämän asioissa

Kyselyssä selvitettiin vielä erikseen, missä perhe-elämään liittyvissä asioissa alle kouluikäisten lasten monikkoperheet ovat hakeneet ja saaneet apua äitiys- tai lastenneuvolasta viimeisten 12 kuukauden aikana. Suurin osa vastaajista koki, ettei ollut tarvinnut apua neuvolapalveluista kovinkaan usein missään asiassa viimeisen vuoden aikana (taulukko 14). Useimmin tukea neuvolasta oli tarvittu erityisesti lapsen terveyteen ja kehitykseen liittyvissä asioissa ja vähiten perhe-elämän sujuvuuden pulmissa. Neuvola oli myös pystynyt tarjoamaan monikkovanhempien kaipaamaa apua useimmiten juuri lasten terveyteen, perushoitoon ja kasvatukseen liittyvissä asioissa. Ilman apua jääminen oli melko harvinaista kaikissa asioissa, eniten tällaisia tilanteita oli monikkovanhemmille tullut esille perheen arkielämän sujuvuuteen liittyvissä asioissa ja vertaistuen sekä palveluiden hankinnan kohdalla.

TAULUKKO 14. ALLE 7-VUOTIAIDEN LASTEN PERHEIDEN AVUN SAAMINEN ÄITIYS- TAI LASTENNEUVOLASTA ERI PERHE-ELÄMÄN ASIOISSA VIIMEISTEN 12 KK:N AIKANA, (%)

	En ole tarvinnut tukea		Olen saanut tukea		Olisin tarvinnut, mutta en ole saanut	
	Monikko- vanhemmat	Hypa06:n vanhemmat	Monikko- vanhemmat	Hypa06:n vanhemmat	Monikko- vanhemmat	Hypa06:n vanhemmat
Lapsen terveys ja kehitys	51,4	60,9	47,1	37,8	1,5	1,2
Lapsen perushoito	80,0	83,2	18,6	16,4	1,4	0,4
Lapsen kasvatusta	76,0	79,5	20,2	19,8	3,8	0,7
Vanhemmuuden tuomat muutokset omassa elämässä	88,3	91,2	8,3	8,4	3,4	0,4
Perheen arkielämän sujuvuus	90,7	95,0	4,5	4,4	4,8	0,6
Perhe-elämän ongelmat	96,2	94,7	1,9	4,7	1,9	0,6
Vertaistuen ja palveluiden hankinta	88,0	#	7,1	#	5,0	#

HUOM. KOROSTETTujen SOLUJEN EROT TILASTOLLISETI MERKITSEVIÄ MONIKKOPERHEIDEN JA HYPa06-PERHEIDEN VÄLILLÄ.

= TIETOA EI SAATAVILLA

Äidit ja heidän puolisonsa kokivat tarvitsevänsä neuvolan tukea eri perhe-elämän asioissa hieman eri tavoin. Puolisot kokivat tarvitsevänsä selvästi harvemmin neuvolan tukea lähes kaikissa asioissa kuin äidit. Äidit puolestaan olivat tarvinneet ja saaneet puolisoitaan useammin tukea lapsen terveyteen ja kasvatukseen sekä vertaistuen ja palveluiden hankintaan liittyen. Äidit kokivat myös puolisoitaan useammin jääneensä ilman tarvitsemaansa tukea lasten kasvatukseen liittyvissä asioissa sekä vanhemmuuden tuomiin muutoksiin omassa elämässä. Äitien on aiemmissakin tutkimuksissa todettu hyödyntävän neuvolapalveluja isiä enemmän, vaikka isien määrä neuvolan asiakaskunnassa onkin ollut kasvussa (Hakulinen-Viitanen & Pelkonen 2009).

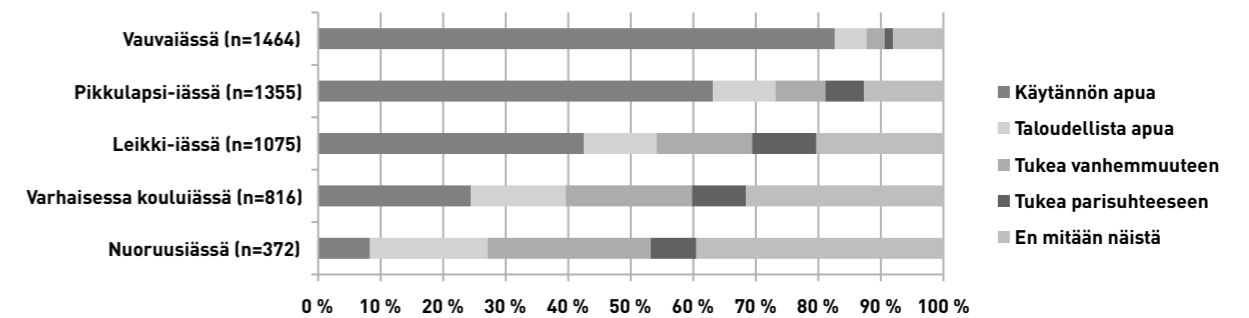
TUEN HAKEMINEN JA SAAMINEN NEUVOLASTA MONIKKOPERHEISSÄ VERRATTUNA HYPÄ06-PERHEISIIN. Monikkovanhempien ja Hypä06:n vanhempien kokemukset neuvola-avun hakemisesta ja saamisesta erosivat keskenään kaikissa mainituissa aihealueissa (taulukko 14). Monikkovanhemmat kokivat tarvinneensa tukea neuvolasta hieman Hypä06:n vanhempia useammin lapsen terveyteen ja kehitykseen, vanhemmuuden muutoksiin ja perhe-elämän sujuvuuteen liittyvissä asioissa. Tukea monikkovanhemmat olivat puolestaan saaneet Hypä06:n vanhempia useammin juuri lasten terveyttä ja kehitystä koskevissa asioissa ja Hypä06:n vanhemmat monikkovanhempia useammin perhe-elämään liittyvissä ongelmassa. Ilman tukea jääminen sitä tarvittaessa osuu kuitenkin Hypä06:n vanhempia useammin monikkovanhempien harteille erityisesti lapsen kasvatukseen, omaan vanhemmuuteen sekä perhe-elämän sujuvuuteen ja ongelmiin liittyvissä asioissa. Tulee kuitenkin huomioida, että monikkovanhempienkin osuudet puutteellisen tuen saamisesta ovat hyvin pienet.

MONIKKOVANHEMPIEN AVUN HAKEMINEN JA SAAMINEN NEUVOLASTA TAUSTATIETOJEN MUKAAN. Yksinhuoltajavanhemmat kokivat kahden huoltajan perheitä useammin saaneensa apua neuvolasta perhe-elämän ongelmassa, kuten avioerossa, mutta toisaalta apu ei ollut ollut heille riittävää, sillä yksinhuoltajat olivat näissä asioissa myös muita useammin jääneet ilman tarvittavaa apua. Myös lasten ikä oli oletettavasti yhteydessä neuvolasta saatuun tukeen. Erityisesti alle 3-vuotiaiden lasten vanhemmat kokivat saaneensa isompien lasten vanhempia useammin apua neuvolasta lasten perushoittoon, kasvatukseen ja vanhemmuuteen liittyvissä asioissa sekä vertaistuen ja palveluiden hankinnassa. Vanhempien hyvinvointi oli myös yhteydessä neuvola-avun tarpeisiin: erittäin tai melko paljon stressiä kokeneet vanhemmat olivat muita useammin saaneet apua neuvolasta lähes kaikkiin kysytyihin aihealueisiin liittyen. Lasten kasvatukseen, vanhemmuuteen, perheen arkielämän sujuvuuteen ja perhe-elämän ongelmiin sekä vertaistuen ja palveluiden hankintaan liittyvissä asioissa hyvin stressaantuneet vanhemmat kokivat myös muita useammin jääneensä ilman tarvitsemaansa tukea. Lisäksi avun hakeminen lasten terveyttä ja perushoittoa koskevissa asioissa oli yhteydessä perheen lasten lukumäärään: mitä enemmän perheessä oli lapsia, sitä vähemmän vanhemmat kokivat tarvinneensa näissä asioissa apua neuvolasta. Todennäköisesti monilapsisissa perheissä lasten terveyteen ja perushoittoon liittyvät asiat ovat jo entuudestaan tuttuja, eikä niihin tarvita enää neuvolan apua samalla tavoin kuin ensimmäisten lasten kohdalla.

7.2 Vanhempien tuen tarpeet monikkolasten eri ikävaiheissa

Monikkovanhempia pyydettiin myös valitsemaan kustakin ikävaiheesta yksi aihealue, jossa koki eniten tarvinneensa tukea tai apua. Tässä tarkastelussa otettiin huomioon vain ne ikävaiheet, joista vanhemmilla oli lastensa iän puolesta kokemusta ja näin ollen mahdollisuus vastata. Monikkolasten vauva-ikästä leikki-ikään asti suurin osa vanhemmista kertoi tuen tarpeen olleen useimmiten eniten käytännön apua (kuvio 13). Lasten kasvaessa kouluikään käytännön avun ja tuen tarve kokonaisuudessaan väheni: mitä vanhempia perheen monikkolapset olivat, sitä useammin vanhemmat olivat vastanneet, etteivät olleet tarvinneet mitään mainittuja tukimuotoja. Lasten ollessa leikki-, koulu- ja nuoruusikäisiä vanhemmuuden tuen ja taloudellisen avun tarve kuitenkin lisääntyivät selvästi. Tuen tarve vanhemmuuteen (17%) ja taloudelliseen tilanteeseen (13%) oli suurinta lasten varhaisessa kouluiässä ja nuoruusiässä. Eri tukimuodoista kaikkein harvimmoin tukea kaivattiin parisuhteeseen kaikissa ikävaiheissa. Monikkoperheen puolisoitten kesken tuen tarpeet erosivat toisistaan lasten vauva-, pikkulapsi- ja leikki-ikässä. Näissä ikävaiheissa äidit kokivat puolisoitaan useammin tarvinneensa käytännön apua, kun taas puolisoit kertoivat äitejä useammin, etteivät olleet tarvinneet mitään mainittuja tukimuotoja. Lisäksi lasten ollessa leikki- ja pikkulapsi-ikäisiä äidit olivat tarvinneet puolisoitaan useammin tukea vanhemmuuteen.

KUVIO 13. MONIKKOVANHEMPIEN TUEN TARPEET MONIKKOLASTEN ERI IKÄVAIHEISSA

MONIKKOVANHEMPIEN TUEN TARPEET LASTEN ERI IKÄVAIHEISSA TAUSTATEKIJÖIDEN MUKAAN. Yksinhuoltajavanhemmat kokivat tarvinneensa lasten vauvaiässä kahden huoltajan perheitä useammin tukea vanhemmuuteen ja parisuhteeseen sekä lasten leikki-, koulu- ja nuoruusiässä muita enemmän taloudellista tukea. Monikkovanhempien tuen tarpeet olivat yhteydessä myös perheen tuloihin sekä vanhempien hyvinvointiin. Suurituloisten perheiden vanhemmat kokivat tarvinneensa muita useammin käytännön tukea lasten pikkulapsi-, leikki- ja varhaisessa kouluiässä. Pienituloisemmat perheet tarvitsivat puolestaan noissa ikävaiheissa muita useammin taloudellista apua ja pikkulapsivaiheessa myös muita enemmän tukea vanhemmuuteen ja parisuhteeseen. Lasten nuoruusiässä suurituloisten perheiden vanhemmat kertoivat tarvinneensa muita enemmän tukea vanhemmuuteen. Mahdollisesti suurituloisten perheiden vanhemmilla aikaa kuluu paljon työntekoon ja uran luomiseen, jolloin vanhemmuus saattaa jäädä ajan puutteen vuoksi vähemmälle huomiolle. Lisäksi ne vanhemmat, jotka kokivat itsensä erittäin tai melko stressaantuneiksi kertoivat tarvinneensa muita useammin taloudellista tukea lasten pikkulapsi- ja leikki-ikässä sekä tukea vanhemmuuteen lasten varhaisessa kouluiässä.

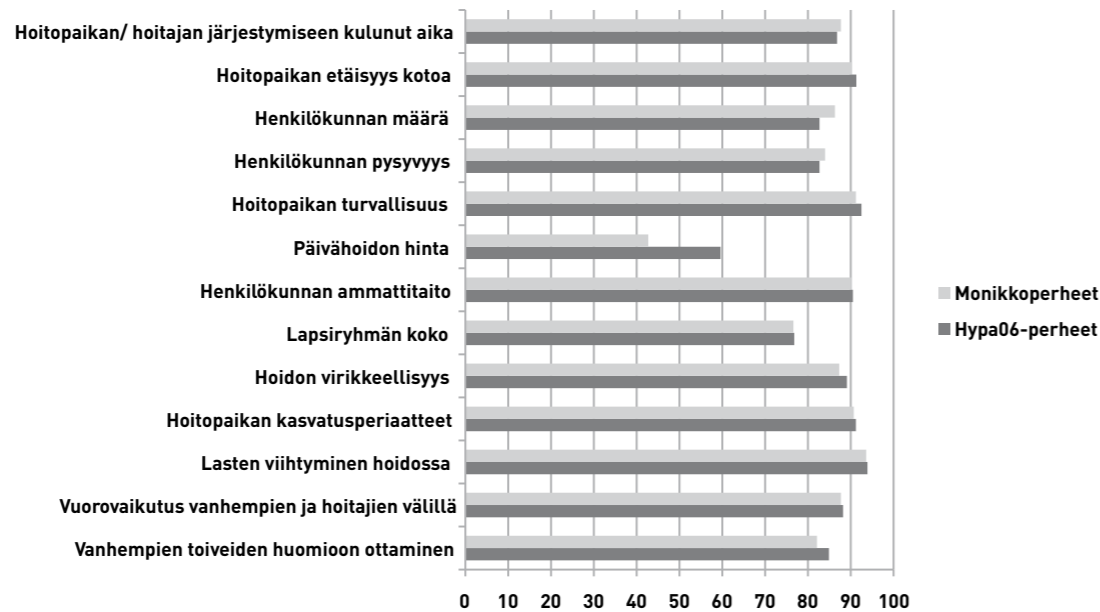
7.3 Päivähoitopalvelut olennainen osa pienten lasten monikkoperheiden arkea

Alle kouluikäisten monikkolasten vanhemmilta kysyttiin kokemuksia heidän tekemistään hoitojärjestelyistä sekä arviointia päivähoiton puitteiden toimivuudesta ja yhteistyöstä päivähoiton ammattilaisten kanssa. Lähes kaikki vanhemmat ilmoittivat perheen monikkolasten olevan samassa hoitopaikassa, vain noin seitsemän prosenttia vanhemmista oli valinnut monikkolapsilleen erilliset hoitoympäristöt. Suosituin päivähoitomuoto monikkoperheissä oli kunnallinen päiväkotito, jossa reilu 40 prosenttia monikkovanhemmista ilmoitti lastensa olevan hoidossa. Kuitenkin myös lasten kotihoito oli hyvin yleistä, sillä lähes 40 prosenttia vanhemmista kertoi monikkolasten hoidon tapahtuvan kotona toisen/molempien vanhempien hoidossa. Kotona hoidettavista monikkolapsista suurin osa oli alle 3-vuotiaita, jotka tutkitusti hoidetaan lapsiperheissä useimmiten kotona (Kuronen, Kröger & Jokinen 2010). Muut päivähoitomuodot olivat hyvin harvinaisia monikkoperheissä. Kotihoitoon suosio pienten lasten monikkoperheissä herättää kysymyksen vanhempien saaman tuen kattavuudesta, sillä aiemmin tässä raportissa vanhempien todettiin saavan juuri päivähoitosta parhaiten tukea ja apua perhe-elämäänsä liittyvissä asioissa. Jäävätkö nämä pienten, alle 3-vuotiaiden lasten vanhemmat siis vaille myös parhaiten saatavilla olevaa päivähoiton henkilöstön tukea, vaikka lasten vauva- ja pikkulapsi-ikä on todettu olevan vanhemmille kaikkein kuormittavin?

Vanhemmat olivat monilta osin erittäin tai melko tyytyväisiä monikkolastensa päivähoitojärjestelyihin ja päivähoiton toimivuuteen (kuvio 14). Tyytyväisimpiä vanhemmat olivat hoitopaikan etäisyyteen kotoa (erittäin/melko tyytyväinen 90%), hoitopaikan turvallisuuteen (91%) ja kasvatuseriaatteisiin (91%) sekä henkilökunnan ammattitaitoon (90%) ja lasten viihtymiseen hoidossa (94%). Tulokset saavat vahvistusta Kekkosen (2009) tutkimuksesta, jossa vanhemmat arvioivat samat osa-alueet erittäin toimiviksi. Tyytymättömmimpiä monikkovanhemmat olivat päivähoiton

hintaan (erittäin/melko tyytymätön 37%) ja lapsiryhmän kokoon (14%). Liian suuret lapsiryh-
mät päivähoitossa ovat aiemmissakin tutkimuksissa nousseet vanhempien kritiikin kohteeksi
(Kekkonen 2009). Sekä monikkoäidit että heidän puolisonsa olivat hyvin yksimielisiä tyytyväisyy-
dessään päivähoitojärjestelyitä kohtaan eikä puolisoitten välisiä eroja ilmennyt.

KUVIO 14. MONIKKOVANHEMPIEN JA HYPÄ06-VANHEMPIEN TYYTYVÄISYYS LASTEN HOITOJÄRJESTELYIHIN,
(ERITTÄIN/MELKO TYYTYVÄISTEN %-OSUUDET)

**TYTYVÄISYYS PÄIVÄHOITOJÄRJESTELYIHIN MONIKKOPERHEISSÄ VERRATTUNA HYPÄ06-
PERHEISIIN.** Sekä monikkoperheissä että Hypa06:n lapsiperheissä selvästi suosituimmat päivähoi-
tomuodot olivat kunnallinen päiväkotiki sekä vanhempien antama hoito kotona. Lisäksi Hypa06:n
perheissä korostui kunnallinen perhepäivähoito, joka toimii Hypa06:n perheiden lasten hoitomu-
tona monikkolapsia useammin. Myös tyytyväisyys päivähoitojärjestelyihin oli hyvin yhdenmu-
kaista monikkoperheissä ja Hypa06:n lapsiperheissä. Eroja ilmeni vain päivähoitohinnan osalta,
johon monikkovanhemmat olivat Hypa06:n vanhempia selvästi useammin erittäin tai melko tyy-
tymättömiä. Päivähoidon samanaikaiset moninkertaiset kustannukset voivatkin tuoda ison loven
juuri monikkoperheiden talouteen.

**MONIKKOVANHEMPIEN TYYTYVÄISYYS PÄIVÄHOITOJÄRJESTELYIHIN TAUSTATEKIJÖIDEN
MUKAAN.** Monikkovanhemmat olivat pääsääntöisesti hyvin tyytyväisiä monikkolastensa eri päi-
vähoitojärjestelyihin taustatekijöistä riippumatta. Henkilökunnan määrä ja päivähoitohinta oli-
vat ainoita asioita, joissa vanhempien vastaukset vaihtelivat taustatekijöiden mukaan. 3–5-vuoti-
aiden lasten vanhemmat olivat muita vanhempia useammin erittäin tai melko tyytymättömiä hen-
kilökunnan määrään, kun taas 6–12-vuotiaiden lasten vanhemmat olivat siihen muita useammin
erittäin tai melko tyytyväisiä. Käytännössä nämä olivat todennäköisesti esikouluikäisten lasten
vanhempia. Lisäksi perheiden tulot olivat yhteydessä vanhempien tyytyväisyyteen päivähoitohin-
nasta: keskituloisten perheiden vanhemmat (yhteenlasketut tulot 3 000–3 999 €) olivat muita
vanhempia yleisemmin tyytymättömiä hintaan. Erittäin tai melko tyytyväisiä päivähoitohintaan
olivat muita useammin niin pienituloisten (alle 2 000 €) kuin suurituloistenkin (5 000 € tai yli) per-
heiden vanhemmat.

7.4 Koulujärjestelyt pohdinnan alla monikkoperheissä

Monikkolasten koulujärjestelyt eivät välttämättä ole itsestäänselvyys monikkoperheessä ja eri vaih-
toehtojen punnitseminen aiheuttaa usein vanhemmille päänvaivaa. Monikkolasten koulu-/luok-
kajaot saattavat aiheuttaa stressiä koko perheelle (Langkamp & Girardet 2006, 47). Vanhemmilta
kysyttiin kokemuksia monikkolastensa koulujärjestelyistä sekä mielipiteitä lastensa koulunkäyn-
tiä koskevista väitteistä. Suurin osa (71 %) monikkovanhemmista ilmoitti monikkolastensa olevan
samalla luokalla koulussa, eri luokat monikkolapsille oli näin ollen siis valinnut lähes kolmannes
vastaajista. 75 prosenttia monikkovanhemmista koki, etteivät valitut koululuokkajärjestelyt olleet
vaikuttaneet perheeseen millään tavalla. Kuitenkin neljäsosa vastaajista koki monikkolasten luok-
kavalintojen vaikuttaneen perheeseen eri tavoin.

Avoimella kysymyksellä vanhemmat kertoivat eri luokka/kouluratkaisujen vaikutuksia lapsiin
ja koko perheeseen. Suurin osa näistä vanhemmista koki lasten olemisen samalla luokalla helpot-
taneen huomattavasti perheen arkea: elämän aikataulutuksen yksinkertaistui sekä yh-
teydenpito koulukäynnin helpottui. Tästä huolimatta oli myös iso osa niitä vanhempia, jotka
ilmoittivat eri koulujen tai luokkien auttaneen monikkolastensa kasvua ja kehitystä: omien ystä-
vyyssuhteiden muodostaminen, itsenäistymisen tukeminen ja lasten huomioiminen yksilöinä oli
eri luokilla ollut helpompaa.

”Vähemmän aikataulutettavaa ja kontakteja solmittava ja vanhempia & lapsia, joihin tutustua ja tot-
tua, kun ovat samalla luokalla. ... Samaluokkaisuus kätevämpää, lapsillekin: yhteisiä ystäviä.”

äiti 42 v, kaksoset + 1 lapsi

”Monikkolasten oma yksilöllisyys ja oma pärjääminen vahvistui. Myöskin opettajat näkivät lapset
yksilöinä ja molemmat saivat omia ystäviä.”

äiti 43 v, kaksoset

Lisäksi vastauksissa tuli esille niitä perheitä, joissa oli kokeiltu useita eri luokkajärjestelyjä ja osalle
luokkavalinnat tapahtuivat pakon sanelemana, kun eri luokkia tai kouluja monikkolapsille ei ollut
saatavissa. Osa vanhemmista kertoi myös monikkolasten erillisten koulujärjestelyiden tapahtu-
neen luonnostaan, kun toinen monikkoista oli erityiskoulussa/-luokalla tai teini-iässä yksilölliset
opiskeluvaihtoehdot olivat johdattaneet lapset eri kouluihin.

”Olimme toivoneet, että kaksosemme olisivat päässeet eri luokille, mutta se ei onnistunut heidän
koulussaan. Se olisi tehnyt heille varmasti hyvää.”

äiti 42 v, kaksoset + 1 lapsi

”Vammaisen lapsi käy eri koulua kauempana. Taksin odottelujärjestelyjä ym. on pitänyt tehdä.”

puoliso 40 v, kaksoset

Vanhemmilta kysyttiin myös mielipiteitä monikkolasten koulunkäyntiä koskevistä asioista.
Suurin osa vanhemmista koki monikkolastensa koulujärjestelyt ja lapsen hyvinvoinnin koulussa
erittäin positiivisena. Enemmistö monikkovanhemmista arvioi lapsensa viihtyvän koulussa hyvin
(täysin/jokseenkin samaa mieltä 95 %) ja tulevan hyvin toimeen sekä opettajien (95 %) että muiden
oppilaiden kanssa (97 %). Tyytyväisiä vanhemmat olivat myös siihen, että vanhempien ja koulun
yhteistyö oli toimivaa (88 %) sekä lastensa koulu oli riittävän lähellä kotia (84 %). Lisäksi suurin osa
vanhemmista ei kokenut koulun (täysin/jokseenkin eri mieltä 73 %) tai luokan (61 %) koon olevan
liian suuri, vaikkakin vaihtelua vanhempien mielipiteiden välillä oli tässä muita väittämiä enem-
män. Puolisoiden arviot lastensa koulukäynnistä erosivat vain kouluun liittyvän yhteistyön ja vuo-
rovaikutuksen suhteen: äidit kokivat yhteistyön vanhempien ja koulun välillä sekä lasten suhteet
opettajiin hieman hankalampana kuin puolisonsa.

TYTYVÄISYYS KOULUJÄRJESTELYIHIN MONIKKOPERHEISSÄ VERRATTUNA HYPÄ06-PERHEISIIN. Monikkovanhemmat ja Hypä06:n vanhemmat olivat hyvin samaa mieltä lähes kaikissa lasten koulunkäyntiä koskevissa asioissa. Pääosin lasten koulunkäyntiin liittyviin asioihin ollaan yhtä tyytyväisiä riippumatta siitä, onko perheessä monikkolapsia vai ei. Ainoa ero perheiden välillä ilmeni aamu- ja iltapäivähoidon saatavuuden kohdalla. Monikkovanhemmat kokivat Hypä06:n vanhempia useammin aamu- ja iltapäivähoitoa olevan halutessa riittävästi saatavilla ja Hypä06:n vanhemmat ilmaisivat monikkovanhempia useammin, etteivät osanneet vastata kysymykseen. Hypä06:n perheissä on yli 12-vuotiaita lapsia hieman enemmän kuin monikkoperheissä, joka voi olla syynä edellä mainittuun tulokseen. Hypä06:n vanhemmat eivät todennäköisesti enää käytä aamu- ja iltapäivähoitopalveluja yhtä usein kuin monikkoperheet eivätkä näin ollen osaa vastata niitä koskeviin kysymyksiin.

MONIKKOVANHEMPIEN TYTYVÄISYYS KOULUJÄRJESTELYIHIN TAUSTATEKIJÖIDEN MUKAAN. Monikkovanhempien kokemukset lasten koulukäyntiin liittyvistä asioista vaihtelivat perheen nuorimman lapsen iän, lasten lukumäärän ja vanhemman siviilisäädyn mukaan. Ne vanhemmat, joiden lapset olivat varhaisessa kouluiässä, kokivat koulun koon sopivana useammin kuin teini-ikäisten vanhemmat, jotka kokivat muita useammin koulun olevan liian suuri lapsilleen. Lisäksi varhaisessa kouluiässä olevien lasten vanhemmat ilmaisivat teini-ikäisten lasten vanhempia yleisemmin vanhempien ja koulun yhteistyön sujuvan hyvin. Neljän tai sitä useamman lapsen perheissä koulu ja luokat koettiin pienempiä perheitä useammin sopivan kokoisiksi, kun taas kahden lapsen perheissä koulun ja luokan kokoon oltiin muita useammin tyytymättömiä. Mitä enemmän perheessä oli siis lapsia, sitä useammin koulun ja luokan kokoon oltiin tyytyväisiä.

Myös vanhemman siviilisäätö oli yhteydessä joihinkin vanhempien kokemuksiin lastensa koulujärjestelystä. Yksinhuoltajavanhemmat olivat kahden huoltajan perheitä useammin sitä mieltä, etteivät he osaa sanoa mielipidettään lastensa koulun tai luokan koosta, vanhempien ja koulun välisestä yhteistyöstä tai aamu- ja iltapäivähoidon saatavuudesta. Avio- tai avoliitossa olevat vanhemmat kokivat puolestaan yksinhuoltajavanhempia useammin lastensa luokan liian suurena, vanhempien ja koulun välisen yhteistyön toimivana sekä aamu- ja iltapäivähoidon saatavuuden hyvänä.

7.5 Millaista tukea monikkovanhemmat tarvitsevat lisää?

Lähes puolet monikkovanhemmista (49%) koki sosiaaliselta verkostoltaan ja yhteiskunnalta saamansa tuen kokonaisuudessaan riittävänä. Samalla reilu puolet vanhemmista piti kuitenkin ulkopuolisilta saamaansa tukea ja apua riittämättömänä. Avoimella kysymyksellä selvitettiin vanhempien kokemuksia siitä, millaista tukea he olisivat kaivanneet lisää (n=731). Monikkovanhemmat olivat vastauksissaan hyvin yksimielisiä siitä, että monikkoperheille olisi pitänyt mahdollistaa nykyistä enemmän sekä taloudellista tukea että kotihoidon apua erityisesti monikoiden ollessa vauva- tai leikki-iässä. Lasten ja kodin hoitoon saatu käytännön apu olisi vanhempien mukaan säästänyt äitejä uupumiselta ja vähentänyt masennusriskiä. Yhteiskunnan avun puutetta lisäsi monissa perheissä se, että sosiaalista tukiverkosta ei ollut saatavilla. Monilla isovanhemmat olivat iäkkäitä tai asuivat kaukana ja ystävät olivat lasten myötä kaikonneet. Vanhemmat eivät myöskään aina kehdanneet pyytää apua, jos sitä ei oma-aloitteisesti tarjottu tai, vaikka apua olisi aluksi lupailtu, tukiverkoston ei lopulta kuitenkaan löytynyt aikaa.

”Oli ikävää huomata, että sosiaalinen verkosto ei sitten ollutkaan käytännössä niin kattava tai innokas auttamaan. Monikoiden odotusaikana moni tarjoutui auttamaan, mutta käytännössä ei sitä apua sitten ollutkaan.”

äiti 34 v, kaksoset + 2 lasta

Suuri osa vanhemmista koki, että monikkoperheitä pitäisi tukea paremmin taloudellisesti suurentuneiden perushoitokustannusten vuoksi. Kelan antamiin tukiin toivottiin parannuksia: äitiysraha

koettiin riittämättömäksi, lapsilisiin toivottiin monikkolisää samoin kuin kotihoidontuen hoitorahaa samansuuruisiksi molemmille monikoille. Kelan tukien toivottiin oikeasti mahdollistavan pidemmän ajan hoitaa lapsia kotona. Äitiys- ja isyyslomat koettiin kokonaisuudessaan liian lyhyiksi monikkovanhemmuuden kuormittavuuden vuoksi. Lisäksi päivähoitomaksuissa ja opintotuissa sekä verotuksessa (esim. lapsivähennykset) monikkoperheelliset tulisi vastaajien mielestä huomioida erikseen.

”Taloudellista tukea rahallisesti, kun ruokaa on ollut todella vähän ja minä olen syömättä jos ei ruoka riitä. Joltakin muulta taholta kuin sosiaalihuollosta kun saisi arki asioihin apua. Minulle on siellä vuosi sitten sanottu, voimme ottaa lapset pois niin tulen taloudellisesti paremmin toimeen. Jos tämä on heidän apu niin ei kiitos.”

äiti 41 v, kaksoset + 1 lapsi

”Monikkolasten tulisi olla taloudellisen tuen osalta tasa-arvoisia yksöslasten kanssa. Äitiyspäiväraha + vanhempainraha pitäisi vastata kokonaisuudessa samaa summaa kuin jos perheeseen syntyisi kaksi lasta yksitellen.”

äiti 34 v, kaksoset

Yhteiskunnan rahallisen tuen lisäksi käytännön apu koettiin täysin riittämättömänä monikkovanhempien tarpeisiin verrattuna, vaikkakin avun saanti vaihteli hyvin paljon eri kuntien välillä. Kodinhoitoapua ja apua lastenhoitoon olisi tarvittu muun muassa siivoukseen, äidin lepäämiseen tai asioilla käyntiin, sairastumistapauksissa sekä parisuhdeaikaa varten. Erityisesti parisuhteen ylläpitämiseen olisi toivottu huomattavasti enemmän tukea ulkopuolisilta ja yksinhuoltajille mahdollisuutta muun muassa tukiperheisiin loma-aikoja varten.

”Myöhemmin olisi tarvittu tukea parisuhteelle. Mielestäni olemme jääneet tuen ulkopuolelle, vaikka olemme sitä aktiivisesti jaksaneet hakeakin. Jos olisimme aikanaan saaneet apua, ehkä emme olisi nyt eroamassa.”

äiti 40 v, kaksoset

Joissakin kunnissa apua kodin tai lasten hoitoon ei ollut edes tarjolla tai kotiapua saivat ainoastaan vaikeimmissa tilanteissa olevat perheet, jolloin ennaltaehkäisevä lastensuojelu ei toteutunut lainkaan. Osa vanhemmista myös kuvaili olleensa joko liian uupuneita avun pyytämiseen tai sitä ei osattu aina edes vaatia, kun selviytymisen ajateltiin olevan kunnia-asia. Lisäksi joidenkin perhetyöntekijöiden antamaan apuun oltiin tyytymättömiä, kun keskusteluavun sijaan olisi kaivattu apua kodinhoitoon. Yksityistä apua ei myöskään ollut mahdollista hankkia kalliiden korvausten vuoksi. Monikkovanhemmat toivoivatkin lakia, joka velvoittaisi kuntia automaattisesti järjestämään kotiapua monikkolasten vauvavaiheessa.

”... kunnan myöntämä kodinhoitaja oli ihan yhtä tyhjää. Se, mihin olisin tarvinnut tukea, se ei kuulunut hänen työnkuvaansa. En ollut huono lapsille tai masentunut, olin vain väsynyt ja en jaksanut lasten hoidolta muuta tehdä.”

äiti 40 v, kaksoset + 1 lapsi

”Kukaan ei tule apua tyrkyttämään, vaikka on itsestään selvää, että monikkoperheissä ensimmäinen vuosi on kriittisin! Neuvolassa kysytään, että PÄRJÄÄTTEKÖ? ... Apua voisi tarjota niillekin, jotka eivät ole joka vastoinkäymisestä luovuttamassa.”

puoliso 29 v, kaksoset + 1 lapsi

Yhteiskunnan antaman rahallisen ja käytännön avun lisäksi monikkovanhemmat kaipasivat enemmän toisten aikuisten antamaa keskusteluapua. Henkistä vertaistukea ja muuta sosiaalista yhteistä toimintaa toivottiin toisilta pikkulasten monikkovanhemmilta. Useinkaan monikkoperhetapeamia ei ollut saatavilla tai monikkoperheyhdistyksen tarjoamasta avusta ollut tietoa. Monet

vanhemmat olisivatkin kaivanneet heti monikkoraskaudesta lähtien enemmän tietoa kaikista mahdollisista avuista tai tuesta. Erityisesti neuvolan toimintaan oltiin pettyneitä: neuvolasta olisi toivottu tietoa monikkoraskaudesta sekä lisää tukea monikkovanhemmuuteen ja ohjausta monikkoperhepalveluihin. Osa vanhemmista oli myös toivonut, että neuvolassa olisi havaittu äidin uupumuksen oireet ja puututtu niihin.

”Tietoa, mitä apua on saatavilla, sitä mitä ei tiedä olevan olemassakaan ei osaa pyytää.”

äiti 39 v, kaksoset + 1 lapsi

”Kaipaisimme enemmän yhteyksiä muihin monikkoperheisiin, jakaaksemme kokemuksia kasvatuksesta ja arjesta selviytymisestä.”

puoliso 51 v, kaksoset

”Ei tietoa kolmosvanhemmuudesta kenelläkään viranomaisella, eivät osanneet edes neuvolassa auttaa, jos jotain kasvatuksellisia asioita yritti kysyä.”

äiti 43 v, kolmoset

7.6 Lopuksi: Onko monikkovanhemmuuden haasteisiin tarjolla tukea riittävästi?

Sosiaalisen verkoston tarjoama lähituki on ilmeisen isossa roolissa monikkovanhempien jaksamista ja hyvinvointia tarkasteltaessa. Lähiverkosto toimii monikkoperheissä useimmiten hienosti ja tukea koetaan olevan tarjolla niin henkisiin kuin käytännön asioihin. Puolison merkitys tuen antamisessa nousee erityisesti esille, mutta myös isovanhempien ja ystävien tuki koetaan tärkeänä. Kuitenkin on myös niitä perheitä, joiden oma lähiverkosto on kaukana, se toimii riittämättömästi tai annettuja lupauksia tuen antamisesta ei todellisuudessa pidetäkään. Erityisesti tällöin yhteiskunnan perhepalvelut ammattilaisineen tulisi olla mahdollisimman helposti tavoitettavissa avun tarpeen kohdatessa.

Monikkovanhemmat eivät kuitenkaan koe tarvitsevänsä ammattilaisten apua kovinkaan usein. Myös melko pieni osa vanhemmista oli jäänyt ilman apua sitä tarvitessaan. Tästä huolimatta avun tarve ja sen saamatta jääminen ilmeni monikkoperheissä hieman muita lapsiperheitä suurempana. Parhaiten apua monikkovanhemmat olivat saaneet päivähoidon tai koulun henkilöstöltä ja lääkäriltä, joiden ammattilaisille voikin olla muita helpompaa puhua joko täsmällisestä terveysongelmasta tai lähellä perheen arkielämää olleista asioista. Herää kuitenkin kysymys, onko monikkoperheiden avun tarve todellisuudessa vähäistä, jolloin esimerkiksi lähiverkoston antama tuki ja apu kattaa tarpeet, vai johtuuko tuen tarpeettomuus kenties tietämättömyydestä tai oman avun tarpeen vähättelystä?

Yhteiskunnan perhepalveluista selvästi huonoimmin monikkoperheiden kannalta toimii lapsiperheille tarkoitettu kotipalvelu, josta vanhemmat toivoivat usein apua sitä kuitenkaan saamatta. Varsinkin pienten lasten monikkovanhemmille kotipalvelun apu olisi erityisen tarpeellista arkielämän sujuvuuden ja vanhempien jaksamisen kannalta. Vauva- ja pikkulapsi-iässä käytännön apu nousikin ylivoimaisesti suurimmaksi tuen tarpeeksi. Lasten ja kodin hoitoon saadun avun koettiin säästävän äitejä uupumiselta ja vähentävän jopa masennusriskiä. Tuen tarve vanhemmuuteen puolestaan kasvoi lasten iän myötä ollen suurimmillaan lasten varhaisessa kouluiässä ja nuoruusiässä. Tällöin perheessä saatetaan joutua ratkaisemaan kouluelämän tuomia kysymyksiä ja vastaanottaa murrosiän kuohuntavaiheita, jotka luovat kasvatuksellisia haasteita vanhemmille. Hieman yllättävää on se, että taloudellisen tuen tarve jäi selvästi muita tuen tarpeita vähemmälle huomiolle kaikissa monikkolasten ikävaiheissa. Voisikin ajatella, että vaikka kohtuullinen taloustilanne on tärkeä osa monikkoperheen arkea, se ei kuitenkaan tuo kokonaisvaltaista hyvinvointia. Se, että perhe saa apua arjesta selviytymiseen käytännössä ja tukea vanhemmuuden haasteisiin on monikkoperheissä ensisijaista.

Toisaalta, kun monikkovanhemmille annettiin mahdollisuus kertoa avoimesti, millaista tukea he tarvitsisivat lisää, nousivat sekä taloudellisen tuen että lasten ja kodin hoitoon tarvittava avun saatavuus suurimmiksi puutteiksi yhteiskunnan tukijärjestelmissä. Erityisesti Kelan lapsiperheille myöntämiin etuuksiin ja perhevapaisiin toivottiin erillisiä lisiä monikkoperheitä varten, jotta monikkolasten syntymän jälkeisen ajan suurentuneista kustannuksista olisi mahdollista selviytyä tasavertaisesti muiden lapsiperheiden kanssa. Myös yhteiskunnan tarjoama kodinhoitoapu koettiin täysin riittämättömänä eikä ennaltaehkäisevä lastensuojelu toteutunut lainkaan odotetusti. Todennäköistä siis on, että väsymyksen ja stressin kuormittamat monikkovanhemmat eivät helposti löydä tarvitsemaansa apua lapsiperheille tarkoitettusta palvelujärjestelmästä. Tästä voi pahimmassa tilanteessa olla kohtalokkaita seurauksia niin monikkovanhempien parisuhteeseen, lasten hyvinvointiin sekä vanhempien omaan psyykkiseen terveyteen. Voisiko yhteiskunta lisätä resursseja ja mahdollisuuksiaan auttaa monikkoperheitä ennen kuin vanhempien jaksamisen raja ylittyy täysin?

8 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

8.1 Monikkoperheiden hyvinvoinnin haasteet ja mahdollisuudet

Tässä tutkimuksessa selvitettiin suomalaisten alle 18-vuotiaiden monikkolasten vanhempien psykososiaalista hyvinvointia ja taloudellista selviytymistä. Ensimmäistä kertaa suomalaisessa tutkimuksessa keskityttiin kokonaan monikkovanhempien kokemuksiin omasta hyvinvoinnistaan. Tavoitteena oli selvittää aiheutuuko monikkoperheelle ja erityisesti monikkoperheen aikuisille suurempia hyvinvointia uhkaavia riskejä kuin perheen saadessa lapset yksi kerrallaan. Tämä tutkimus antaa selviä viitteitä siitä, että monikkoperheen arki parisuhteen, työn, taloustilanteen ja vanhemmuuden tuomien haasteiden keskellä sisältää erityispiirteitä verrattuna yksittäin syntyneiden lasten perheisiin. Monilla elämänaalueilla monikkoperheen aikuiset kohtaavat muita lapsiperheiden vanhempia suurempia hyvinvointiriskejä, mutta esimerkiksi työn ja perheen yhteensovittamisen voisi katsoa sujuvan monikkoperheessä jopa muita perheitä helpommin.

Tutkimus tuo selvästi esille ne perhevaiheet ja perhe-elämän alueet, joissa monikkovanhempien hyvinvointi kohtaa suurimmat haasteet. Erityisen kuormituksen kohteena näyttää läpi kaikkien tarkasteltujen teemojen olevan monikkolasten vauva- ja pikkulapsivaihe, jolloin monikkovanhempien voimat kuluvat arjesta selviytymiseen ja perushoidon rutiininomaiseen toteuttamiseen parisuhteen ja oman jaksamisen kustannuksella. Aikaa puolisolille tai itselle ei yksinkertaisesti usein jää lainkaan. Seuraukset ovat tutkimuksen mukaan ilmeiset: parisuhdetyytyväisyys alenee ja koko suhde voi olla koetuksella. Myös vanhemmuuden stressikokemukset lisääntyvät ja uupumus voi lisätä riskiä henkiselle hyvinvoinnille. Lisäksi taloudellinen selviytyminen on vauva-aikana hyvin haavoittuvaa, sillä lasten syntymän jälkeen rahalliset menot usein kasvavat välttämättömien tuplatai triplahankintojen vuoksi. Monikkovanhemmuuden haasteet ja omillaan selviytymisen paineet yhdistettyinä taloudellisiin vaikeuksiin saattavat luoda monikkoperheen hyvinvoinnille erityisen suuria haasteita. Vauva- ja pikkulapsivaiheiden lisäksi haastavuutta monikkoperheisiin tuo usein lasten nuoruusikä, jolloin vanhemmuuden ja taloudellisen toimeentulon kuormitus lisääntyy seesteisempien lasten leikki-ikä ja varhaisen kouluiän jälkeen. Erityisiä haasteita nuorten monikkolasten vanhemmille tulee siitä, että samat kuohuntavaiheet, yksilölliset tarpeet ja aikataulujen yhteensovittamiset tapahtuvat monikkoperheessä moninkertaisina. Monikkolasten kasvaessa vanhemmat taiteilevat lisäksi edelleen myös omien ja taloudellisten resurssien riittävydessä.

Tutkimuksen mukaan yksinhuoltajien ja kolmoslasten monikkoperheissä arjesta selviytymiseen liittyy myös omia erityispiirteitä, jotka lisäävät vanhempien hyvinvointiriskejä. Yksinhuoltajilla ei ole päivittäistä tukea puolisosta, jonka kanssa jakaisi vanhemmuuden kuormat – yksin on vain selvitettävä. Yksinhuoltajaperheiden vanhemmilla erityisesti taloudellisen toimeentulon vaikeudet, vanhemmuuden kuormitus sekä omat negatiiviset tuntemukset olivat muita monikkovanhempia suurempia. Kolmostenperheissä erityisesti vauvavaiheessa lastenhoidon työmäärä ja siitä seuraava väsymys ovat puolestaan moninkertaisia ja sylien loppuessa vanhemman riittämättömyyden tunteet voivat olla todennäköisiä. Nämä kolmosperheiden kohtaamat erityishaasteet tulivat selvästi esille vanhempien avoimissa vastauksissa kuvaamissaan elämäntilanteissa. Muilta osin kolmoslasten vanhemmat kokivat lasten nuoruusiän muita useammin antoisimpana perhevaiheena, joka on hyvin ymmärrettävää mahdollisesti rankan pikkulapsivaiheen vuoksi. Positiivista on se, että kolmosten vanhemmat ilmoittivat saavansa myös keskusteluapua muita monikkoperheitä useammin toisilta monikkovanhemmilta sekä tukea psyykkisen terveydenhuollon palveluista. Vertaistukea ja ammattilaisten apua kolmosperheiden maailmaan on siis saatavilla, mutta toisaalta tämä voi kertoa myös kolmosvanhempien suuremmasta avun tarpeesta erityisesti oman jaksamisen huolien osalta. Vanhempien hyvinvointi oli kuitenkin pääosin hyvin yhtenäistä kaksosperheiden ja kolmosperheiden välillä. Kolmosperheiden osuus aineistossa jäi kokonaisuudessaan hyvin pieneksi, jonka vuoksi on todennäköistä, etteivät kaikki näiden perheiden erityispiirteet nousseet tässä tutkimuksessa esille.

Hyvinvointirisken ohella ei tule kuitenkaan unohtaa monikkovanhemmuudesta saatavia erityisiä voimavaroja perheen arkeen. Kahden vanhemman perheissä jaettu vanhemmuus lisää monikkovanhempien jaksamista, kun kotitöistä ja lastenhoidosta tai perheen kohtaamista vaikeuksista ei kummankaan puolison tarvitse huolehtia yksin. Myös rakkauden täyttämä tunnesuhde puolisoaan kohtaan vahvistaa parisuhteen toimivuutta monikkoperheessä. Koko perheen yhteisen vuorovaikutuksen toimivuus sekä lasten kasvun, kehityksen, ilon ja riemun seuraaminen vahvistaa vanhempien hyvän olon tunteita ja tuo mielenkiintoa ja voimia arjessa jaksamiseen. Rankassa arjessa tärkeäksi monikkovanhemmille muodostui lisäksi huumorin käyttö sekä oma rento ja positiivinen asenne elämään, joiden avulla monikkovanhemmat kokivat selviävänsä vaikeimpien aikojen yli. Perheen ja läheissuhteiden ohella hyvinvointia monikkovanhemmille lisää mielekäs työ, joka toimii usein positiivisena hengähdystaukuna ja sosiaalisten suhteiden ylläpitäjänä vauhdikkaan perhe-elämän keskellä. Monikkovanhemmat kokivat työelämän tukevan osaltaan myös parisuhdettaan ja jaksamistaan vanhemmuudessa.

Monikkovanhempien tukena on useimmiten melko kattava lähisuhdeverkosto, joiden tarjoama keskusteluapu ja käytännön tuki ovat vanhempien hyvinvoinnille olennaisia. Erityisen tärkeäksi tueksi monikkoperheessä nousee oma puoliso, ystävät ja isovanhemmat, joilta vanhemmat kokevat melko hyvin saavansa apua tarvittaessa. Sosiaalisen verkoston toimivuudella voi olla osuutta siihen, että yhteiskunnan ja järjestöjen tarjoamalle ulkopuoliselle avulle ja tuelle ei monikkoperheiden vanhemmilla ollut kovinkaan usein tarvetta. Voi toki olla, että erityisesti lapsiperheille tarkoitettun kotipalvelun saatavuus on niin heikkoa ja suurta vaivaa vaativaa, että monikkovanhemmat luopuvat palvelun hakemisesta jo alkuunsa. Ilman tarvittavaa kotipalvelua olikin jäänyt huomattava osa alle kouluikäisten lasten monikkovanhemmista. Käytännön avun saaminen monikkoperheen arkeen erityisesti lasten ollessa pieniä voisi kuitenkin parhaimmillaan helpottaa vanhempien kokemaa taakkaa lasten- ja kodinhoidosta ja vahvistaa näin koko monikkoperheen hyvinvointia.

8.2 Mitä voidaan tehdä monikkoperheiden hyvinvointirisken vähentämiseksi?

Tämä tutkimus antaa selkeän kuvan siitä, että monikkoperheiden kokonaisvaltainen hyvinvointi edellyttää konkreettisia tukitoimia ja avun tarjoamista monikkovanhemmille. Ensinnäkin monikkovanhempien parisuhteen hoito kaipaa erityishuomiota. Vanhempien parisuhde ja yhteisesti jaettu vanhemmuus koetaan monikkoperheissä toisaalta yhdeksi tärkeimmistä voimavaroista, mutta samalla omaan parisuhteeseen ollaan paikoitellen tyytymättömiä. Paineita syntyy usein siitä, että aikaa ja voimia puolisolille ei monikkoarjen hoitamisen jälkeen enää ole jäljellä. Parisuhteen hoitaminen ja vanhemmuuden jakaminen voisivat helpottaa muun muassa isyysvapaiden pidentymisen ja perheen huomioon ottavien työaikojen myötä. Myös lähiverkoston ja yhteiskunnan tarjoamia tilapäisiä lastenhoitopalveluita tulisi voida hyödyntää myös parisuhteen hoitamisen mahdollistamiseen. Lisäksi monikkoperheiden vanhemmille voisi järjestää yhteisiä tapahtumia erityisesti parisuhdeteeman puolesta. Sekä lasten että vanhempien hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että parisuhde voi hyvin ja puoliset saavat toisiltaan niin emotionaalista kuin fyysistäkin tukea monikkoarjen haasteisiin.

Osa monikkovanhemmista joutuu selviämään liian usein myös yksin, ilman lähellä olevaa puolisoa tai muuta tukiverkostoa. Erityisesti tällöin perhepalveluiden rooli vanhempien auttamisessa voi korostua. Valitettavasti nykyiset perhepoliittiset tukimuodot eivät monikkovanhempien kokemusten mukaan pysty riittävästi vastaamaan monikkovanhemmuuden kuormitukseen ja niistä mahdollisesti aiheutuviin muihin perhe-elämän ongelmiin. Osalla monikkovanhemmista on ollut selkeitä vaikeuksia saada apua vaikeutuneeseen elämäntilanteeseensa. Ongelmia ennaltaehkäisevät tukimuodot, kuten esimerkiksi lapsiperheiden kotipalvelu, voisivat mahdollistaa kaikille monikkoperheiden vanhemmille mahdollisuuden hankkia tukea arkeen lasten ikävaiheittain eri tavoin perheen hyvinvointia kuormittavissa elämänvaiheissa. Olennaista olisi helpottaa palvelujen saatavuutta ja madaltaa kynnystä palvelujen hakemiseen muun muassa tiedottamalla paremmin olemassa olevista tukimuodoista ja lisäämällä resurssia todelliseen riskiä ennaltaehkäisevään työhön.

Lisäksi monikkoperheiden taloudellisen kuormituksen huomioon ottaminen perhe-etuuksissa ja muussa sosiaaliturvassa voisi helpottaa taloudellista selviytymistä monikkoarjessa. Nykyisellään pikkulapsiperheiden vanhempien saamat korvaukset esimerkiksi lasten kotihoidosta eivät useinkaan riitä korvaamaan monikkolasten hoitokustannuksia. Lapsiperheille tarkoitettujen etuuksien tasojen yleinen nosto sekä tukien laajentaminen erityisten monikkolisien osalta voisivat mahdollistaa kohtuullisen toimeentulotason myös hankalimmassa taloudellisessa tilanteessa oleville monikkoperheille. Paineita tasaavan ennaltaehkäisevän psykososiaalisen ja taloudellisen tuen saattaminen monikkoperheiden saataville nouseekin monikkoperheiden hyvinvoinnin tukemisessa keskeiseksi. Vanhemmuutta, toimeentuloa ja psyykkistä hyvinvointia vahvistavilla tukimuodoilla voisi olla mahdollisuudet luoda erityisesti monilapsisille, pienten lasten ja yksinhuoltajien monikkoperheille muiden lapsiperheiden kanssa tasavertaiset lähtökohdat arjessa selviytymiseen.

JÄLKISANAT

Mitä eväitä tutkimus antaa monikkoperheiden hyvinvoinnin parantamiseen tähtäävälle työlle?

SUOMEN MONIKKOPERHEET RY:N PUOLESTA
ULLA KUMPULA, TOIMINNANJOHTAJA

Käsissämme oleva tutkimus antaa monipuolisesti tietoa siitä, mihin Suomen Monikkoperheet ry:n työtä tulee kohdentaa. Kaikki monikkoperheet eivät voi huonosti, mutta on tiettyjä kriittisiä ikävaiheita ja tiettyjä taustatekijöitä, joiden tunnistaminen auttaa kohdentamaan tukitoimia niitä eniten tarvitseville. Hyvä alku monikkovanhemmuuteen (HYVÄ ALKU) -hankkeen (2009–2011) ensimmäinen tavoite, saada ajantasaista tietoa monikkoperheiden psykososiaalisesta hyvinvoinnista ja taloudellisesta asemasta keräämällä tutkimustietoa, on nyt toteutunut.

MONIKKOPERHEEN ISIEN PERHEVAPAIEN LAAJENTAMINEN: Tutkimus otettiin heti valmistuttuaan vaikuttamistoiminnan käyttöön, mm. se annettiin keväällä 2010 Sosiaali- ja terveysministeriön vanhempainvapaatyöryhmän käyttöön. Tuolle työryhmälle tärkein viestimme on tarve laajentaa monikkoperheen isien vanhempainvapaita. Monikkoperheissä näyttäisi tutkimuksen mukaan usein toteutuvan yhteisvanhemmuus, jossa molemmat vanhemmat ottavat tasapuolisesti vastuuta lapsista ja kodista. Tämä on merkittävä parisuhteen laatua määrittävä asia ja voimavara monikkoarkeen. Monikkoarjen suurin tuki tulee puolisolta. Tutkimus antaa tuen sille, että mm. monikkoperheen isien lapsikohtainen isyyysvapaa olisi yksi tärkeä keino tukea parisuhdetta sekä työn ja perheen yhteensovittamista.

ALLE 3-VUOTIAIDEN MONIKKOLASTEN PERHEIDEN TALOUDELLINEN TUKEMINEN: Tutkimuksen mukaan yksinhuoltajaperheiden, neljän ja sitä useamman lapsen perheiden sekä alle 3-vuotiaiden lasten monikkoperheissä taloudellinen toimeentulo on heikompaa ongelmallisempaa kuin muissa lapsiperheissä. Työn ja perheen yhteensovittamista helpottaisivat eniten monikkovanhempien mielestä euromääräisesti suuremmat perhe-etuudet. Nämä tulokset tukevat tavoitettamme saada kotihoidon tuen täysimääräinen hoitoraha jokaisesta alle 3-vuotiaasta lapsesta.

MUUT TALOUDELLISISTA ONGELMISTA KÄRSIVÄT MONIKKOPERHERYHMÄT: Tutkimuksen mukaan myös nuoruusikäisten lasten perheiden koettu toimeentulo oli heikompaa kuin muissa lapsiperheissä. Kuitenkin, tulos tukee tietoa siitä, että nuoruusiässä olevien lasten kulutus kasvaa ja monikkoperheessä moni kuluerä kertaantuu samanaikaisesti. Lisäksi puuttuu usein mahdollisuus edes jonkinasteiseen kierrätykseen. Pohdittavaksi tulee myös se, miten voidaan yhteistyössä parhaiten yhdessä muiden toimijoiden kanssa parantaa yksinhuoltajien ja 4+-perheiden asemaa.

PARISUHTEEN TILA MONIKKOPERHEISSÄ: Tutkimus nosti esiin parisuhdetta kuormittavimpina asioina kahdenkeskisen ajan puutteen ja väsymyksen. Tutkimuksessa hätkähdytti se, että monikkovanhemmat olivat muita useammin katuneet liittoaan tai harkinneensa suhteen lopettamista. Monikkoperheiden avioeroisuus ei tässä tutkimuksessa kuitenkaan ollut keskimääräistä suurempi. Tutkija päätteläkin, että suurin osa monikkovanhemmista pysyy yhdessä mm. tunnesuhteen ja jaetun vanhemmuuden kokemuksen vahvistamina.

Arvio monikkoperheiden tukipalvelujen käytöstä ja palvelujen tarpeesta: esitys tarvittavista toimenpiteistä

Lapsiperheiden kunnallisen kotipalvelun tarve nousi tutkimuksessa selkeästi esiin. Monikkoperheet olivat jääneet merkittävästi muita useammin vaille tarvitsemaansa kotiapua. Monikkoperheet ovat jääneet muita perheitä useammin vaille myös **sosiaalitoimiston** kautta tarjottavaa apua, esimerkiksi perhetyötä. Perheet tarvitsevat apua selviytyäkseen lasten perushoidosta ja turvatakseen riittävän hoivan tason väsymyksestään huolimatta. Nurinkurista on, että lapsiperheiden kotipalvelun tarjoaminen tarvittaessa on kuitenkin kirjattu voimassaolevaan sosiaalihoitolakiin.

Monikkoperheille tulee tarjota riittävästi kotiapua. Avun hinta ei saa muodostua liian korkeaksi, sillä monikkoudesta aiheutuu ylimääräisiä kustannuksia verrattuna tilanteeseen, jossa sama määrä lapsi olisi syntynyt yksitellen. Kotipalvelua tulee aivan erityisesti tarjota kolmosperheille ja yksinhuoltajille, joiden kohtaamat erityishaasteet työmäärän vuoksi tulivat myös tutkimuksen perheiden kertomana selkeästi esille. Päätäjille tulokset antavat perustelua turvata monikkoperheen kotipalvelun parempi saatavuus.

Yhteisvanhemmuuden merkitys ja parisuhteen tärkeys tulivat tutkimuksesta selkeästi esiin. Parisuhteen jatkuvuus heijastuu koko perheen hyvinvointiin. Arvioitaessa monikkoperheiden tarvitseman kotipalvelun tarpeellisuutta, tulee jatkossa huomioida selkeämmin myös sen myönteinen vaikutus parisuhteeseen.

Kynnys hakea apua parisuhteen ongelmiin voi olla suhteellisen korkea. Usein myös lastenhoito-ongelmat estävät osallistumisen **parisuhdeiltoihin tai -kursseille**. Suomen Monikkoperheet ry:n tulisikin etsiä sopivia yhteistyökumppaneita monikkoperheiden parisuhteen tukemiseen tähtäävään toimintaan sekä kartoittaa tarkemmin alueyhdistystensä kokemuksia parisuhdetapahtumien järjestämisestä.

Monikkoperheet ovat tarvinneet muita lapsiperheitä enemmän tukea myös **vapaaehtoisjärjestöistä ja seurakunnasta**. Erityisesti seurakunnat ovat vastanneet perheiden avuntarpeisiin. Järjestöjen toimintaedellytyksiä tulee vahvistaa, perheiden palveluohjausta kehittää ja turvata seurakuntien laajapohjaiset tukipalvelut myös tulevaisuudessa.

Lasten **päivähoitopalvelujen** merkitys perheiden tuen antajina korostuu. Saattaa olla, että kasvatuskumppanuuden merkitys on erityisen tärkeä monikkovanhemmuuden tukemisessa. Tämä tulee huomioida päivähoitopalvelujen kehittämisessä.

Perheet ovat kokeneet jäävänsä vaille **neuvolan** tukea perheen arkielämän sujuvuuteen liittyvissä kysymyksissä. Äitiys- ja lastenneuvola on perheen peruspalvelu ja neuvollalla on tärkeä rooli tuen tarpeen tunnistamisessa, tukemisessa ja palveluohjauksessa.

Tutkimus vahvistaa sen, että monikkoperheet tarvitsevat kautta linjan enemmän perhepalveluja kuin muut perheet. He myös kokevat jääneensä useammin kuin muut perheet vaille hakemaansa palvelua kaikissa kysytyissä perhepalvelumuodoissa. Monikkoperhe on erityistukea tarvitseva lapsiperheryhmä, jonka tuen tarve jää perhepalveluissa osittain tunnistamatta.

JATKOTUTKIMUKSET: Tutkimus tuotti mittavan tutkimusaineiston, josta tutkijoiden on mahdollisuus tehdä uusia analyyskejä. Olisi mielenkiintoista saada lisäanalyysiä esimerkiksi monikkoperheiden velkaisuudesta. Tutkimus antaa viitteitä siitä, että monikkoperheen kulutusta tulisi tutkia tarkemmin.

Kiitän Jyväskylän yliopiston Perhetutkimuskeskusta, HYVÄ ALKU -hankkeen rahoittajana toimivaa Raha-automaattiyhdistystä, tutkimukseen osallistuneita vanhempia sekä muita toimijoita tutkimuksen toteutumisesta.

LÄHTEET

Ahlgrén, K. 2007a. Arki monikkoperheessä – tuki ja arjen sujuminen odotusajasta pikkulapsivaiheeseen. Teoksessa P. Alkio (toim.) *Sylintäydeltä elämää – arki kaksosten ja kolmosten kanssa*. Helsinki: Väestöliitto. 17–25.

Ahlgrén, K. 2007b. Monikkoperheet tilastojen valossa. Jyväskylän ammattikorkeakoulu: Sosiaali- ja terveysala. Opinnäytetyö.

Bryan, E. 2003. The impact of multiple preterm births on the family. *Hospital Medicine* 64:11, 648–650.

Busby, D., Christensen, C., Crane, R. & Larson, J. 1995. A revision of the dyadic adjustment scale for use with distressed and non-distressed couples: Construct hierarchy and multidimensional scales. *Journal of Marital and Family Therapy* 21: 3, 289–308.

Campbell, D., van Teijlingen, E. & Yip, L. 2004. Economic and social implications of multiple birth. *Best Practice & Research Clinical Obstetrics and Gynaecology* 18: 4, 657–668.

Ellison, M. & Hall, J. 2003. Social stigma and compounded losses: quality-of-life issues for multiple birth families. *Fertility and Sterility* 80: 2, 405–414.

Eromäki, P. & Hirvimäki, M. 2006. ”Paljon se ottaa ja paljon se antaa.” Vanhempien kokemuksia monikkoarjesta ja lastenneuvolan tuesta monikkolasten ensimmäisenä vuonna. Jyväskylän ammattikorkeakoulu: Sosiaali- ja terveysala. Opinnäytetyö.

Garel, M., Salobir, C. & Blonde, B. 1997. Psychological consequences of having triplets: a 4-year follow-up study. *Fertility and Sterility* 67: 6, 1162–1165.

Gissler, M. & Vuori, E. 2009. Synnytykset ja vastasyntyneet 2008. Tilastoraportti 22/2009. Terveys 2009. Helsinki: Terveystietokeskus.

Gissler, M. & Vuori, E. 2008. Synnyttäjät, synnytykset ja vastasyntyneet 2007. Tilastotiedote 30/2008. Terveys 2008. Helsinki: Stakes. <http://www.stakes.fi/FI/tilastot/aiheittain/Lisaantyminen/synnyttajat/index.htm>

Golombok, S., Olivennes, F., Ramogida, C., Rust, J. & Freeman, T. 2007. Parenting and the psychological development of a representative sample of triplets conceived by assisted reproduction. *Human Reproduction* 22: 11, 2896–2902.

Hakulinen-Viitanen, T. & Pelkonen, M. 2009. Lastenneuvola lapsen ja perheen terveyden ja hyvinvoinnin edistäjänä. Teoksessa J. Lammi-Taskula, S. Karvonen & S. Ahlström (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2009*. Helsinki: Terveystietokeskus. 152–161.

Halme, N. 2009. Isän ja leikki-ikäisen lapsen yhdessäolo. Helsinki: Terveystietokeskus. Tutkimuksia 15.

Hay, D., Gleeson, C., Davies, C. & Lorden, B. 1990. What information should the multiple birth family receive before, during and after the birth? *Twin Research* 39, 259–269.

Heikinheimo, A. 2007. Monikkovanhemmuudesta. Teoksessa P. Alkio (toim.) *Sylintäydeltä elämää – arki kaksosten ja kolmosten kanssa*. Helsinki: Väestöliitto. 12–16.

Huttunen, J. 2007. Isyys monikkoperheessä. Teoksessa P. Alkio (toim.) *Sylintäydeltä elämää – arki kaksosten ja kolmosten kanssa*. Helsinki: Väestöliitto. 61–67.

Hämäläinen, U. 2005. Perhevapaiden aikaiset tulot ja toimeentulo. Teoksessa P. Takala (toim.) *Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin?* Helsinki: Kelan tutkimusosasto. 126–147.

Hämäläinen, U. & Juutilainen, V.-P. 2009. Uudet monikkoperheet vuosina 2001–2004. Kuvaus tutkimustuloksista. Helsinki: Kelan tutkimusosasto. Julkaisematon. 28.4.2009.

Hämäläinen, U. & Takala, P. 2007. Isien perhevapaat ja tasa-arvo. Julkaisussa Lilja, R., Asplund, R. & Kauppinen, K. (toim.) *Perhevapaavalinnat ja perhevapaiden kustannukset sukupuolten välisen tasa-arvon jarruina työelämässä?* Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 69: 22–45.

Karhumäki, A. 2009. Monikkoperheiden hyvinvoinnin tukeminen. Teoksessa J. Lammi-Taskula, S. Karvonen & S. Ahlström (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2009*. Helsinki: Terveystietokeskus. 128–137.

Karhumäki, A. 2010. ”Ne on rakkaita, mutta raskaita.” Kertomuksia monikkolasten äitiydestä. Helsingin yliopisto: Sosiologian laitos. Pro gradu -tutkielma. (tulossa)

Kauppi, M. 2004. Elämä kahden vauvan kanssa oli kaukana ruusunpunasta. *Sairaanhoitaja-lehti* 12/2004. Sairaanhoitajaliitto. http://www.sairaanhoitajaliitto.fi/ammattilliset_urapalvelut/julkaisut/sairaanhoitajalehti/12_2004/muut_artikkelit/elama_kahden_vauvan_kanssa_oli_k/

Kekkonen, M. 2009. Vanhempien näkemyksiä varhaiskasvatuksen kehittämiseksi. Teoksessa J. Lammi-Taskula, S. Karvonen & S. Ahlström (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2009*. Helsinki: Terveystietokeskus. 162–171.

Kinnunen, U., Malinen, K. & Laitinen, K. 2009. Työn ja perheen yhteensovittaminen: Perheiden kokemuksia ja ratkaisuja. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*. Jyväskylä: PS-kustannus. 125–147.

Kronqvist, E.-L. & Jokimies, J. 2008. Vanhemmat varhaiskasvatuksen laadun arvioijina – tuloksia Vaikuta vanhempi -selvityksestä. Raportteja 22/2008. Helsinki: Stakes. <http://www.stakes.fi/verkkojulkaisut/raportit/R22-2008-VERKKO.pdf> 24.9.2009

Kumpula, U. 2009. Miksi isä jäisi kotiin? *Monikkoperheet* 1/2009.

Kumpula, U. 2007. Monikkoperheiden asema Suomessa. Teoksessa P. Alkio (toim.) *Sylintäydeltä elämää – arki kaksosten ja kolmosten kanssa*. Helsinki: Väestöliitto. 71–81.

Kumpula, U. 2006. Elämä yllättää monikkoperheissä. Selvitys monikkoperheiden erityispiirteistä ja -tarpeista. Suomen Monikkoperheet ry.

Kuronen, M., Kröger, T. & Jokinen, K. (2010, tulossa) Changes in Finnish families – Towards full-time motherhood and new familialism. *Käsikirjoitus*. <http://www.familyplatform.eu/en/familyplatform/welcome>

Lammi-Taskula, J., Karvonen, S. & Ahlström, S. (toim.) 2009. *Lapsiperheiden hyvinvointi 2009*. Helsinki: Terveystietokeskus.

Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. 2009. Työnjako ja tyytyväisyys parisuhteeseen pikkulapsiperheissä. Teoksessa J. Lammi-Taskula, S. Karvonen & S. Ahlström (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2009*. Helsinki: Terveystietokeskus. 50–57.

Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. 2008. Huoli jaksamisesta vanhempana. Teoksessa P. Moio, S. Karvonen, J. Simpura & M. Heikkilä. (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi*. Helsinki: Stakes. 38–59.

Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. 2004. Aikaa työlle, aikaa perheelle. Teoksessa M. Salmi & J. Lammi-Taskula (toim.) *Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea*. Helsinki: Stakes. 30–40.

Lammi-Taskula, J. 2004. Perhevaiheet ja elämäntilanteet. Teoksessa M. Salmi & J. Lammi-Taskula (toim.) *Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea*. Helsinki: Stakes. 40–45.

Langkamp, D. & Girardet, R. 2006. Primary care for twins and higher order multiples. *Current Problems in Pediatric and Adolescent Health Care* 36, 47–67.

Leonard, L. 1998. Depression and anxiety disorder during multiple pregnancy and parenthood. *Journal of Obstetric Gynecologic and Neonatal Nursing* 27, 329–337.

Malinen, K., Härmä, S. Sevón, E. & Kinnunen, U. 2005. Miten meillä menee? Työssäkäyvien pienten lasten vanhempien kokemuksia perhe-elämästä ja työstä. Jyväskylän yliopiston Perhetutkimuskeskuksen julkaisuja 15/ 2005.

Malmstrom, P. & Poland, J. 1999. *The Art of Parenting Twins. The unique joys and challenges of raising twins and other multiples*. New York: Ballantine Books.

Margolin, G., Gordis, E. & John, R. 2001. Coparenting: A link between marital conflict and parenting in two-parent families. *Journal of Family Psychology* 15: 1, 3–21.

Markkanen, O. & Kumpula, U. 2009. Monikkoperheen sosiaaliopas 2009.

http://www.suomenmonikkoperheet.fi/monikko2008/tukea_sosopas_paa.php [12.1.2010]

Moio, P. 2008. Köyhyyden ja toimeentulo-ongelmien kehitys. Teoksessa P. Moio, S. Karvonen, J. Simpura & M. Heikkilä. (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi*. Helsinki: Stakes. 256–271.

Moio, P. 2007. Hyvinvointi ja palvelut -kyselyn 2006 aineistokuvauksen Stakesin työpapereita 33/2007. Helsinki: Stakes.

Niemi, I. & Pääkkönen, H. 2001. Ajankäytön muutokset 1990-luvulla. *Kulttuuri ja viestintä* 2001: 6. Helsinki: Tilastokeskus.

Oulasmaa, M. & Saloheimo, A. 2007. Tuplapotti + parisuhde = mahdollinen yhtälö? Teoksessa P. Alkio (toim.) *Sylintäydeltä elämää – arki kaksosten ja kolmosten kanssa*. Helsinki: Väestöliitto. 52–60.

Penninkilampi-Kerola, V. 2006. Implications of co-twin dependence for twins' social interactions, mental health and alcohol use. A follow-up study of Finnish twins from adolescence to early adulthood. Helsingin yliopisto: Kansanterveyslaitoksen julkaisuja M 190. Väitöskirja.

Piontelli, A. 2002. *Twins: from fetus to child*. London: Routledge.

Poikonen, P.-L. & Lehtipää, R. 2009. Päivähoidon ja kodin jaettu kasvatustehtävä: kasvatuskumppanuus perheen voimavarana. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*. Jyväskylä: PS-kustannus. 69–88.

Raijas, A. & Wilska, T.-A. 2007. Huolenpitoa ja jakamista. Rahan ja ajan jakautuminen suomalaisissa lapsiperheissä. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus. Työselosteita ja esitelmiä 104.

Robin, M., Cahen, F. & Pons, J. 1992. Maternal adjustment to a multiple birth. *Early Child Development and Care* 79, 1–11.

Ross, K., Shokler, L. & Doolan Boyle, M. 2005. Postpartum depression in higher order multiples: increased incidence and obstacles to diagnosis. Abstract for the ISTS mid-congress conference June 29, 2005. *Twin Research and Human Genetics* 8: 4, 416–421.

Ruotsalainen, P. 2006. Lapsiperheissä tulot riittävät – tai sitten eivät. Hyvinvointikatsaus 3/2006. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/tup/hyvinvointikatsaus/hyka_2006_03_ruotsalainen.html [20.1.2010]

Rönkä, A., Malinen, K. & Lämsä, T. (toim.) 2009. *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Rönkä, A. & Sallinen, M. 2008. Murrosikäisten perhesuhteet: muutoksia ja jännitteitä. Teoksessa E. Sevón & M. Notko (toim.) *Perhesuhteet puntarissa*. Helsinki: Helsinki University Press. 43–67.

Salmi, M., Lammi-Taskula, J. & Närvi, J. 2009. Perhevapaat ja työelämän tasa-arvo. Työ ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 24/2009.

Salmi, M., Sauli, H. & Lammi-Taskula, J. 2009. Lapsiperheiden toimeentulo. Teoksessa J. Lammi-Taskula, S. Karvonen & S. Ahlström (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2009*. Helsinki: Terveystietokeskus. 78–92.

Salmi, M. & Lammi-Taskula, J. 2004. Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea. Helsinki: Stakes.

Sipponen, M. 2000. Monikkoperheiden moninaiset ajatukset. Teoksessa R. Cacciatore, M. Reinholm & M. Sipponen. *Perheverkkoja kokemassa 1998–2000*. Väestöliiton seksuaaliterveyskeskuksen pikkulapsiperheprojektin loppuraportti. Helsinki: Väestöliitto. <http://www.vaestoliitto.fi/mp/db/>

file_library/x/IMG/12823/file/perheverkko.pdf 24.9.2009.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2009. Isäkausi pitenee kahdella viikolla. Tiedote 277/2009. <http://www.stm.fi/tiedotteet/tiedote/view/1424884#fi> 24.9.2009.

Spillman, J. 1999. Antenatal and postnatal influences on family relationships. In A. Sandbank (ed.) *Twin and triplet psychology*. London: Routledge. 19–35.

Stewart, E. 2003. *Exploring Twins. Towards a Social Analysis of Twinship*. New York: St. Martin's Press.

Suomen Monikkoperheet ry. 2009. Lausunto monikkoperheen erityispiirteistä perheen etuus- ja palvelupäätöksiä tekevien käyttöön. http://www.suomenmonikkoperheet.fi/monikko2008/tiedostot/lausunto_erityistarpeista_26062009.pdf 24.9.2009.

Takala, P. 2004. Lisääntyneen vapaa-ajan ja kiireen paradoksi. *Hyvinvointikatsaus 2/2004*, 14–19. Tilastokeskus.

Taubman-Ben-Ari, O., Findler, L., Bendet, C., Stanger, V., Been-Shlomo, S. & Kuint, J. 2008. Mothers' marital adaptation following the birth of twins or singletons: Empirical evidence and practical insights. *Health & Social Work* 33: 3, 189–197.

Thorpe, K., Golding, J., MacGillivray, I. & Greenwood, R. 1991. Comparison of prevalence of depression in mothers of twins and mothers of singletons. *British Medical Journal* 302: 6781, 875–879.

Velkaantumistilasto 2008. Tulot ja kulutus 2009. Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/til/velk/2008/> 25.9.2009.

Liite 1. Tutkimusaineistojen taustatiedot

Taustatekijä	Monikkoperheiden hyvinvointitutkimus (N = 1 572 vanhempaa) %		Monikkoperheiden hyvinvointitutkimus: Kietäytyneet (N = 111 vanhempaa) %		HYPA06 Lapsiperheiden kyselyaineisto (N = 2 877 vanhempaa) %		Paletti-tutkimuksen kyselyaineisto (N = 365 vanhempaa) %	
	Nainen	Mies	Nainen	Mies	Nainen	Mies	Nainen	Mies
Ikä								
Alle 20 vuotta	0,2	-	-	-	0,3	-	-	-
20–29 vuotta	8,2	5,1	6,5	2,1	10,7	6,0	19,6	12,4
30–39 vuotta	42,3	36,1	17,7	22,9	34,7	29,6	61,3	60,2
40–49 vuotta	42,7	45,3	53,2	55,3	42,5	44,6	19,1	25,5
50 vuotta tai enemmän	6,6	13,6	22,6	18,4	11,8	19,8	-	1,9
Keski-ikä (vuotta)	39,22	41,25	43,39	44,06	39,92	42,4	34,50	36,16
Siviilisäätö								
Avoliitossa	72,5	84,4	90,2	100,0	61,1	75,6	71,6	85,1
Avoliitossa	15,1	14,7			16,4	18,7	15,2	13,7
Rekisteröidyssä parisuhteessa	0,4	-			-	-	-	-
Eronnut	10,2	0,9	9,8	0,0	16,3	5,0	12,7	0,6
Leski	0,5	-			1,3	0,4		
Naimaton	1,3	-			4,9	0,3		
Koulutus								
1. Peruskoulu tai vastaava	5,4	7,3	14,5	16,7	#	#	2,5	3,1
2. Keskiasteen koulutus	28,8	33,9	37,1	47,9	#	#	23,2	36,9
3. Opistotutkinto	27,7	22,5	19,4	22,9	#	#	18,7	18,8
4. Alempi korkeakoulututkinto tai AMK-tutkinto	17,6	13,1	9,7	-	#	#	15,8	13,1
5. Ylempi korkeakoulututkinto tai AMK -tutkinto	18,2	20,6	12,9	6,3	#	#	32,5	20,6
6. Lisensiaatti- tai tohtorintutkinto	2,4	2,3	6,5	6,3	#	#	7,4	7,5
Koulutusluokan keskiarvo	3,21	3,13	2,89	2,50	#	#	4,75	4,34
Työllisyys								
On työelämässä	70,2	90,2	79,0	91,3	73,2	91,7	76,2	95,6
Ei ole työelämässä (kotiäiti/-isä, opiskelija, eläkeläinen, työtön)	29,8	9,8	21,0	8,7	26,8	8,3	23,8	4,4

Työssäkäyvien ammattiasema	Monikkoperheiden hyvinvointitutkimus (N = 1 572 vanhempaa) %		Monikkoperheiden hyvinvointitutkimus: Kietäytyneet (N = 111 vanhempaa) %		HYPA06 Lapsiperheiden kyselyaineisto (N = 2 877 vanhempaa) %		Paletti-tutkimuksen kyselyaineisto (N = 365 vanhempaa) %	
	Nainen	Mies	Nainen	Mies	Nainen	Mies	Nainen	Mies
Työntekijä								
Alempi toimihenkilö	31,4	26,5	51,0	52,4	51,4	42,4	21,4	22,4
Johtava alempi toimihenkilö	29,4	8,2	10,2	21,4	18,0	8,2	21,4	19,1
Ylempi toimihenkilö	5,8	10,4	6,1	2,4	5,3	11,4	4,2	12,5
Johtava ylempi toimihenkilö	22,4	33,9	4,1	4,8	9,2	10,9	44,6	28,9
Yrittäjä	1,8	6,4	18,4	7,1	3,9	9,7	4,8	9,9
Lasten lukumäärä								
1 lapsi	0,1	1,2	-	-	36,1	31,2	26,0	20,0
2 lasta	39,5	40,8	37,1	20,8	42,2	42,9	48,0	52,5
3 lasta	39,2	38,5	41,9	39,6	15,7	18,8	20,1	21,3
4 lasta tai enemmän	21,3	20,4	21,0	39,6	6,0	7,1	5,9	6,2
Lasten lukumäärän keskiarvo	2,98	2,93	3,29	3,70	1,96	2,07	2,08	2,16
Nuorimman lapsen ikä								
Alle 1 vuotta	5,6	5,7	#	#	5,2	5,7	7,4	8,1
1–2 vuotta	19,3	24,5	#	#	17,5	16,1	30,4	36,0
3–5 vuotta	19,3	20,6	#	#	16,3	18,3	49,5	42,9
6–11 vuotta	30,8	25,2	#	#	27,4	27,9	12,7	13,0
12–18 vuotta	24,9	23,9	#	#	33,5	32,0	-	-

HUOM. TUMMENNETUT TAUSTATIEDOT EROAVAT MERKITSEVÄSTI MONIKKOPERHEIDEN VANHEMPIEN TAUSTATIEDOISTA SAMAN SUKUPIUOLEN SISÄLLÄ.
= TIETOA EI SAATAVILLA

ISBN 978-951-98677-7-9

**SUOMEN
MONIKKOPERHEET RY**

